

Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts

Jüri Valge

Sajand koos Eestiga

EMAKEELE SELTS
1920–2020

Tallinn 2020

Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital

Keeletoimetaja Tuuli Tuisk
Kujundaja ja küljendaja Sirje Ratso

Trükikoda Pakett

Autoriõigus: Emakeele Selts ja Jüri Valge, 2020

ISBN 978-9949-9222-6-0

Saateks

Emakeele Selts on kandnud läbi muutlike aegade huvi ja kohustust uurida keelt ta paljudes kujudes, väärtustada keelt ta eri funktsioonides, arendada ja korraldada kirjakeelt. Oleme pakkunud tuge eesti ja ka sugulasrahvaste identiteedile nii kodumaal kui kaugemalgi, ühendanud keelehuvilisi eri generatsioonidest ja maadest. Sada aastat tagasi oli aeg küpsenud niikaugele, et algatus Eesti emakeeleseltsi loomiseks sai teoks. Emakeele Seltsi kui akadeemilise humanitaarseltsi tekkimise tausta ja juuri otsides pöördub pilk ajas veel ühe sajandi tagasi, ruumis ka muudele maadele, ennekõike Kotikielen Seura näol otsesest eeskujuga Soomele. XIX sajandi algupoolel tekkis Eesti alal mitu teadusseltsi, kes tegelesid eesti keele, rahvakultuuri ja ajaloo. Friedrich Robert Faehlmanni algatusel ja eestvedamisel algas 1838 Õpetatud Eesti Seltsi tegevus. Järgnevatel aegadel edendasid eesti keele alast tegevust teisedki seltsid, nagu Eesti Kirjameeste Selts, Eesti Kirjanduse Selts, Eestimaa Rahvahariduse Selts. Ka tänapäeval oleme üks paljude maade emakeeleseltsidest, Eesti humanitaarseltsidest, Eesti Teaduste Akadeemia teadusseltsidest, Eesti seltsidest maailmas. Selts ühendab inimesi, huviseid ja tegevusi, loendamatud niidid seovad meid Eesti haridus- ja teadussüsteemiga, meediaga ja kirjastustega, valdada ja linnadega. Kõiki meid ühendab keel, mille kohta Johannes Voldemar Veski on öelnud:

„Keel on omal kombel eluline olevus: ta tärkab, areneb, kasvab, enda võrsumiseteel enesesse tarbetaks muutunud arenemisekõdusid – rudimenta maha varistades, end selle asemel aga ühtelugu uute ainete ning mõistetega rikastades, enesele ikka enam painduvust ja peenemaid avaldusevarjundusi omandades, kogu poolest suurenedes, kuid ühtlasi ajas ning ruumis tihenedes. Ja seda alalise täiendamise ja tihenemise teed, mida mööda keel peatamata edeneva elu nõudel enese olemasolemise tuluks sunnitud on enda eluteed käima, rändab ta niikaua, kui tal vähemgi piirkond olemas on, kes teda oma mõtete avaldamise abinõuks tarvitab...“.

Nõndasamuti on ka meie selts läbi muutliku sajandi rännanud, varistanud lõppevaid tegevusi ja rikastunud uutega, näinud paremaid ja halvemaid aegu, ja jäänud kindlalt püsima. Siinne Jüri Valge koostatud raamat annab Emakeele Seltsi sajandist linnulennulise ülevaate, peatselt valmib ka põhjalikum kroonika. Kiiret pilku tagasi heites oleme põnevusega valmis astuma uude sajandisse.

HELLE METSLANG

Emakeele Seltsi juhatuse esimees

Sisukord

Saateks 5

Autorilt 9

Emakeele Selts 1920–2020 13

Lisa 1. Olulisemaid sündmusi (seltsi infovoldiku põhjal) 107

Lisa 2. Seltsi liikmeskond 109

Lisa 3. Seltsi auliikmed 110

Lisa 4. Seltsi juhtimine 111

Lisa 5. Seltsi kontori asukohad 112

Nimesid 114

Kasutatud lühendid 115

Allikmaterjalid 116

Arhiivimaterjalid 116

Autorilt

Vähem kui kolm kuud tagasi olid relvad mõneks ajaks vaikinud ning veel kuu enne seda oli peetud eestikeelse Tartu Ülikooli avaaktus. Nende omavahel seotud sündmuste mõjuväljas kogunes 23. märtsil 1920 ülikooli peahoone 2. auditooriumi (praegune rõivistu) 14 inimest, kes professor Lauri Kettuneni juhtimisel ning Soome Kotikielen Seura eeskujul asutasid Emakeele Seltsi. Loomulikult aitasid toimunule kaasa varasema keele- ja keeleuurimistöö kogemused ja saavutused Eestis ning tung teha teoks mõte eesti rahvuse, kultuuri ja keele kestmisest läbi aegade. Samal päeval, 23. märtsil 1920 kaitsti eestikeelse Tartu Ülikooli esimene doktoriväitekiri.

Oma 100-aastase olemasolu vältel on Emakeele Selts kõige püsivamalt kogunud murret ning korraldanud ettekandekoosolekuid. Esimest seni, kuni kogutavat jätkus, teist siis, kui võimud seda ei takistanud.

Asutamisest saadik on seltsis tegeldud keelearenduse, -korralduse ja -nõuandega: algul rohkem, siis vähem – vastavalt sellele, kuidas on tekkinud teisi keelevaldkonna asutusi ja institutsioone, ka riiklikke. Tänapäeval on eesti kirjakeele norm määratud mh seltsi keeletoimkonna otsuste ning toimkonnas heaks kiidetud reeglite, käsiraamatute ja grammatikatega.

Tähtsa osa seltsi tegevusest moodustavad tema mitmesugused väljaanded, eelkõige nende sarjad. Enne sõda ilmus ajakiri Eesti Keel, käesoleva sajandi algusest alates Oma Keel. Enne sõda ilmus mõnda aega ka seltsi aastaraamat ning toimetistega jõuti 48. väljaandeni. Sõjajärgsete üritus- ning hoovõtuaastate järel alustati ning jätkatakse tänapäevani aastaraamatute ja toimetiste avaldamist. Ilmus ka Kodumurre ning suurema ja väiksema mahuga üksikteoseid või sarju, mille hulgas mainimisväärsamad on vahest murdekorrespondentide tekstivalimikud ning mitmed eesti keele ja kultuuri tüvitekstide hulka kuuluvad trükised.

Emakeele Selts on oma liikmete hulgas alati koondanud ka eesti keelt uurivaid tippteadlasi. Omamata liigsuuri võimalusi uurimistöö toetamiseks, on selts aidanud märkimisväärselt kaasa selle tulemuste tutvustamisele nii ettekandekoosolekute kui (kaas)korraldatud konverentside kaudu. Mainekaim täiesti oma üritus on enam kui poole sajandi pikkuse ajalooa keelekonverents Johannes Voldemar Veski päev.

Seltsil on alati olnud tähtis roll rahvusliku eneseteadvuse õhutamisel – nii siis, kui seda veel piisavalt polnud, kui ka siis, kui seda koos väheste säilinud

optimismiriismetega üritati maha suruda. Nimede alusel sakslastekski pidada võidavaid inimesi aidati perekonna- ja vahel eesnimedegi eestistamise kaudu eestlasteks. Vormi poolest oma nimetust järgivad keelepäevad olid ja on seda muidugi ka sisuliselt, ent kandsid hindamatu lisaväärtusena sadade ja tuhandete osalisteni ideid, mille rahvuslikkuses pole võimalik kahelda ja mida rasketel aegadel mingil muul kujul poleks saanud avalikult levitada. Tänapäeval, hajaeestluse laienedes, kujutavad Emakeele Seltsi väliskeelepäevad endast olulist tuge rahvuskaaslaste eesti-identiteedile. Unustatud pole ka sugulaskeeli ja neid rääkivaid rahvaid, kellel eesti keele ja eestlastega võrreldes vähem pealehakkamist ja õnne on olnud.

Olgugi ilma jäetud akadeemilisest nimest, pole selts kaotanud oma akadeemilist sisu. Selle kõrvale on aga vastavalt vajadusele tõusnud tegevusi, mis õigustavad vähemalt samavõrra tema üldrahvalikku olemust. Järgides oma põhikirjalisi eesmärke, on selts käinud ja käib ajaga kaasas rahvusriiklike institutsioonide loomise romantilisevõitu koiduajast kuni tänapäevase üleilmastuva keelekeskkonna karmilt pragmaatiliste suundumusteni. Koos Haridus- ja Teadusministeeriumi, teiste ministeeriumide ning Eesti Teaduste Akadeemiaga on Emakeele Selts osalenud Eesti keelearenduse ja -poliitika riiklikul planeerimisel, keeleprogrammide juhtimisel ja elluviimisel ning astunud eesti keele kaitseks välja siis, kui seda on hädasti vaja olnud. Ja teeb seda vajadusel ka edaspidi. Keeleseaduse idee öeldi esimest korda avalikult välja Emakeele Seltsi koosolekul.

Enamalt jaolt kuupäevadega varustatuna ning olulisemate teemade puhul ka sügavamalt analüüsituna leiavad eelmainitud valdkonnad käsitlemist Emakeele Seltsi kroonika põhiversioonis. Käesoleva väljaande eesmärk on anda tihedas, kiiret ja ülevaatlikku lugemist võimaldavas vormis ettekujutus seltsi sajast aastast. Tähtsamaid sündmusi kirjeldatakse koos seltsiväliste keele- ja muude, ka poliitiliste sündmustega – kui osa üldisest arengust. Esitatakse iseloomulikke keeleaseiku ja tuuakse esile olmelistki, millest võib leida abi kirjeldatava aasta mõistmisel ning seltsi ja selle juhtide tegevuse põhjendamisel ja hindamisel.

Teksti ülesehitus peaks võimaldama aasta haaval jälgida seltsi elus toimunut. Materjal esitatakse koormavate vahepealkirjade ja viideteta, enamasti konkreetsete kuupäevade ja eelarveinfota; üldiselt on püütud liikuda laiemalt, kogu seltsi, keelt ja riiki puudutavalt infolt konkreetsema poole, aga küllalt olulises osas on see püüdluseks ka jäänud. Aastad on lihtsalt nii erinevad. Sündmuste kirjelduste iseloomulikumaks muutmiseks on kohati ja võimalusel järgitud ajastule omast keekekasutust (tekstis jutumärkides). Kuigi kommentaare ja hinnanguid on üritatud vältida, ei ole see kindlasti täielikult õnnestunud, sest juba materjali valikki on

subjektiivne ja sisaldab tahes-tahtmata mingit arvamust valitu kohta. Loodetavasti annab pakutav võimaluse ise edasi mõelda ja järeltusi teha.

Emakeele Seltsi tegevust kajastavat materjali on väga suurel hulgal nii trüki- väljaannetes kui ka arhiividokumentides. Kuna arhiivi- ja muude materjalide läbitöötamine jätkub, siis on täiesti võimalik, et esitatavad andmed täpsustuvad, saavad täiendust uue info näol või on edaspidi koguni võimalik parandada või ümber lükata käesolevasse trükisesse sattunud ebatäpsusi. Kui kroonika põhiversioonis leiavad seltsile olulised sündmused kajastamist alati, siis käesolevas trükises on korduvate tegemiste puhul sageli piiratud vaid esimese mainimisega.

Emakeele Selts on teinud koostööd, sh korraldanud konverentse ja muid üritusi koos väga paljude asutuste ja institutsioonidega Eestis ja välismaal. Olgu nad kõik tänatud! Ruumi kokkuvõtteid lubab nimetada vaid kõige olulisemad: Eesti Teaduste Akadeemia, Haridus- ja Teadusministeerium, Kultuuriministeerium, Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool; väliskeelepäevade korraldamine oleks mõeldamatu kohalike eesti organisatsioonide, Eesti diplomaatiliste esinduste ja paljude väliskõrgkoolide ning muude asutuste siira abita.

Seltsi tegevuse eelduseks on selle rahaline tagatus, mida endale võetud kohustuste mahtu arvestades ei ole kuidagi ega kunagi saanud pakkuda seltsiliikmete liikmemaksud. Asutamisest alates on oluliseks toetajaks olnud Eesti riik oma mitmete institutsioonide kaudu (Riigikogu, riigivanem, Eesti Kultuurkapital ja Piirimaade Kultuurkapital, hariduse ja kultuuri eri aegadel eri nime kandnud ministeeriumid, Eesti Teaduste Akadeemia). Tegevustoetust on saadud pankadelt, Tartu linnalt ja ülikoolilt; suuremaid ettevõtmisi on toetanud Avatud Eesti Fond (Gustav Vilbaste „Eesti taimenimetuste“ väljaandmine), Eesti Teadusfond ja AS Termoran (Toomas Pauli „Eesti piiblitõlke ajaloo“ koostamine ja väljaandmine), Eesti Kultuurkapital (Theodor Saare „Kihnu raamatu“ ja kogumiku „Kui vanal Võromaal eleti“ koostamine ja väljaandmine), Eesti Rahvuskultuuri Fond (uurimisprojekt „Eesti murdeainese süvendav kogumine“), Euroopa Liidu Infosekretariaat (projekt „Eesti teaduskeel ja Euroopa Liit“), aga ka Intergatsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed, Eesti Keele Instituut, Võru Instituut ja teised.

Seltsi algusaastate ärimeeste korjandustest alates on südamlikkude abi pakkunud üksikisikud, sh riigi poliitilisse ja äriolukorrasse kuulunud Konstantin Päts, Johan Laidoner, Oskar Rütli, Mart Jänes jt. Käesoleva sajandi suurannetajad on Gerda Tikenberg Rõuk ja Nikolai Rõuk; korduvad toetajad on olnud Ene Sepp, Priit Järve, Krista Kerge ja Salme Rajamets.

Avaldan tänu hinnaliste märkuste eest teksti ettevalmistamisel kolleegidele Emakeele Seltsi juhatusest, eriti Helle Metslangile, Karl Pajusalule, Jüri Viikbergile

ja Kersti Lepajõe. Tänan Eesti Rahvusarhiivi! Meeldiv on olnud toetuda heade õpetajate ja kolleegide Huno Rätsepa, Valve-Liivi Kingisepa ja Ellen Niidi teadmistele. Tehnilise abi ja toetuse eest olen tänu võlgu Killu Meile, Leelo Padarile ja Mare Valgele. Suurepärane koostöö on olnud keeleteimetaja Tuuli Tuisuga. Aitäh!

Koos Emakeele Seltsiga olen tänulik Eesti Kultuurkapitalile võimaluse eest koostada ja välja anda käesolev trükis ning jätkata tööd seltsi ajaloo kirjapanekul.

Küünlakuul 2020

JÜRI VALGE

Emakeele Selts

1920–2020

1920

Asutamiskoosolekutega 23. märtsil („kutse peale“ on kokku tulnud 14 inimest)¹ ja 23. aprillil luuakse läänemeresoome keelte professori Lauri Einari Kettuneni algatusel ja eestvedamisel Tartu ülikooli juurde Emakeele Selts (ES) eesmärgiga edendada huvi eesti keele tundmise, arendamise ja uurimise vastu ning pöörata tähelepanu ka kirjandusele, rahvaluulele, etnograafiale ja sugulaskeeltele. Võetakse vastu põhikiri, mille kinnitab ülikooli nõukogu. Juhatus koosolekud toimuvad mitmes kohas, k.a Lauri Kettuneni kodus Pihkva uulitsas (praegu Võru tänav). Aasta lõpul luuakse seltsi toetajaliikme staatus annetuste tegijaile ja võetakse vastu koosolekute kord. Valitakse (algul ajutine) juhatus ja selle esimeheks Kettunen.

Asutakse tööle Eesti Kirjanduse Seltsi (EKS) sõnaraamatukomisjonis. Oluliseks ülesandeks võetakse nimede eestistamine; kirikukonsistoriume kutsutakse üles soodustama eestipäraste eesnimede kasutamist.

Üheks tähtsamaks töövormiks saab algusest peale ettekandekoosolek, käsitletavateks teemadeks eelkõige sõnade ja vormide päritolu, sh seosed sugulas- ja teiste naaberkeeltega, murdekirjeldused ning õigekeelsuse ja avaliku keelekasutuse küsimused.

Andrus Saareste juhtimisel alustatakse ülemaalist murdesõnade kogumist, korraldades kogujate koolitust ning virgutades koostööle üldsust. Asutatakse kapitaliivi keele ja liivlaste toetuseks.

Tartu ärimehed korraldavad seltsi heaks kirjanduse ning Soome saadik Eestis Erkki Reijonen paneb oma annetusega aluse „Soome-Eesti iseseisvuse väljakuulutamise aastapäeva mälestamise kapitalile“, mille toetusel hakatakse alates 1926. aastast saatma üliõpilasi suviti Soome keeleõppele.

Lauri Kettunen

¹ Protokollitud osalejate arvu 14 kõrval esitab H. Ahven 1970. a ka arvu 18, ent toimunu olemust see ei muuda. Kindlasti osalesid 23.03.1920 koosolekul prof L. Kettuneni kõrval prof Jaan Jõgever (23.04.1920 teisel asutamiskoosolekul on protokollitud ka prof M. J. Eiseni ja M. Vasmeri osavõtt), O. Loorits, A. Saareste, J. Ainelo ja E. Nurm.

1921

Luuakse tänapäevani toimiv aastakoosoleku (tollal *korraline peakoosolek*) vorm: aruannete arutelu ja nende kinnitamine, valimised, teadusettekanne. Võetakse vastu seltsi juhatuse kodukord ja valitakse põhikirjajärgne juhatus (esimees Lauri Kettunen). Selts saab oma kasutusse ruumi üliõpilasmajas (praegusel aadressil Ülikooli 20).

Koostöös Eesti Kirjanduse Seltsiga moodustatakse nimede muutmise komisjon ja selle büroo.

Seltsi esimese murdestipendiaadina lähetatakse Läti eesti asundustesse Paulopriit Voolaine ning asutakse tegelema „setu küsimusega“: osaletakse setu hariduspäeval, kavandatakse setumurdelise kooli- ja kirikukirjanduse väljaandmist ning setu eesnimede eestistamist ja teavitatakse sellest kõigest üldsust. Kokkuleppel Eesti Kirjanduse Seltsiga võetakse endale kogu vastutus murdekogumistöö eest.

Toetatakse kaht Tartusse rahvakooliõpetajaks õppima tulnud liivlast ja saadetakse liivlastele nende emakeelset kirjandust.

Seltsi esimese trükistöona ilmub Lauri Kettuneni koostatud „Nimede valik ja soetamine“ (ärratrükk albumist „Eestlasele Eesti nimi“. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II).

Soomest ostetakse kirjutusmasin ja rotaator. Avaldatakse Lauri Kettuneni ja üliõpilase Oskar Looritsa „Esimene Liivi lugemik. Ežmi Līvød lugdõbrõntəz“ (Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused I)², millega pannakse alus Emakeele Seltsi toimetiste sarjale, ning Kettuneni ja Looritsa toimetatud Akadeemilise Emakeele Seltsi aastaraamat I (1920).

Koostöös Eesti Kirjanduse Seltsiga ilmuvad toimetiste sarjas ka „Eestlasele Eesti nimi“ (II), „Soome muinasjutud I. Valkea käärme. Kaupin poika. Muinaisrunoja lemmesta. Toim. ja tõlkesõnastikuga varustanud M. Nurmik.“ (III) ja kogumik „15.000 uut sugunime“ (IV).

Üliõpilane Julius Mägiste toimetab trükivalmiks Eesti Kirjanduse Seltsi „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatu“ II trüki käsikirja ja *cand. phil.* Johannes Aavik loovutab oma „Soome-eesti sõnastiku“ autoriõigused seltsile.

Luuakse vahetussuhted mitmete sõsarorganisatsioonidega (EKS, Eesti Rahva Muuseum (ERM), Soome Kirjanduse Selts (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura),

² Kuni 1941. aastani on toimetistesarja väljaande pealkirja järel ainult selle number.

Soome-Ugri Selts (Suomalais-Ugrilainen Seura, SUS), Kodukeele Selts (Kotikielen Seura), Õpetatud Eesti Selts (ÕES), Tallinna E. Kirjanduse Selts).

Kettunen kingitusega (20 liivikeelse kõne salvestistega vaharulli) pannakse alus seltsi fonogrammikogule. Lihavõttekorjandusel Tallinnas osalevad kirjastusühisus „Päevaleht“, Tallinna Krediit Pank, kaubamaja „Atlanta“, V. Lender, J. Raamot, J. Kukk, J. Laidoner, B. Linde jpt. Korjandus toob sisse üle kahe miljoni marga raha ja maksekohustusi. Murdekogumiseks taotletakse ja saadakse toetust Riigikogult.

Alustatakse soome keele õppimise toetamist Eestis.

1922

Avatakse seltsi büroo Tartus Gildi 8 ja hiljem samas eesti keele õppe ja õpetamise vahetalitusbüroo; nimede eestistamine seotakse üliõpilas- ja karskusliikumisega.

Saadetakse memorandum haridusministeeriumile ja Tartu ülikooli filosoofia-teaduskonnale, milles soovitatakse sisse seada stipendiumid eesti keele õpetajaks õppijaile, kehtestada kontroll emakeeleõppe ja -õpikute üle ning asutada kapital parimate õpikute tunnustamiseks.

Õigekirjutussõnaraamatu kordustrukki ja Johannes Aaviku „Uute sõnade sõnastiku“ (II tr) ilmumiseiga seoses vastanduvad ESi ja EKSi keelelised seisukohad – esimene kaldub uuenduslike rööpvormide sõnaraamatusse võtmise poole, teine on selle vastu, eelistades traditsiooni ja ainukasutust. Asutakse eesti sõjandusterminoloogia korrastamisele. Hääletamisega eelistatakse sõna *tänav* sõnale *uulits*.

Andrus Saareste juhtimisel algab süstemaatiline ülemaaline murdekogumine tema poolt avaldatud üleskutse ja juhtnööride järgi. Murret koguma saadetakse 12 stipendiaati.

Võetakse osa setu laulupeost, setu lugemiku avaldamiseks saadakse toetust Piirimaade Kultuurkapitalilt. Päevakorraks kerkib ingeri teema: osaletakse ingeri kultuuripäeval, annetatakse raamatuid ja toetatakse Valeri Muurmetsä õpinguid.

Asutatakse ajakiri Eesti Keel (EK) ja valitakse toimetuse (peatoimetajaks Julius Mark); EK kirjutiste keeleks määratakse sõnaraamatukeel, lubades siiski ka autorite isikupärast kirjaväsi. Ajakiri võtab oma päise ametlikus aadressis kasutusele *kuj*, millest küll kaks aastat hiljem loobub.

Ilmuvad ka Akad. Emakeele Seltsi Aastaraamat II (1921), „Teine liivi lugemik. Toi liväd lugdæbröntæz“ (V) ja „Seto lugemik. I osa“ (VI).

1923

Inflatsioon ja sellega kaasnev majanduskriis raskendavad nii liikmemaksude (tõstatatakse viiekordseks) kui ka toetussummade laekumist, siiski saadakse abi nii valitsuselt kui ka „ohvrimeelsetelt seltskonnaliikmetelt“. Asutatakse nimede muutmise toimkonna akadeemiline harutoimkond, korraldatakse nimede eestistamise kampaania ja otsustatakse kaasata nimede eestistamisele keskkoolinoorsugu.

Sõjaväe topograafia-osakonnale tehakse ettepanek muuta ingerlaste ja setude omakeelsed kohanimed ametlikuks, teistel asutustel aga soovitatakse võtta need kasutusele.

Julius Mark valitakse Tartu ülikooli uurali keelte korraliseks professoriks.

Kiidetakse heaks EKS-i sõnaraamatutoimkonna ja seltsi juhatuse soovitatud ühisreeglid perekonnanimede käänamiseks ja arvsõnade kokku-lahkukirjutamiseks ning soovitatakse sõnaraamatu II trüki lisas normeerida enamkasutatavad geograafilised nimed; Lauri Kettuneni ettekandest saab alguse kauakestev arutelu nn käändumatute omadussõnade algustähe üle.

Laieneb murdestipendiaatide töö. Piirimaade Kultuurkapitalilt taotletakse ja saadakse stipendium vadjalase Dmitri Tsvetkovi õpinguteks ja vadjale keele grammatika ning ingeri üliõpilasele Aleksander Angerjale ingeri sõnaraamatu koostamiseks. Osaletakse Liivi Haridusseltsi³ lipupäeval, koostöös Akadeemilise Hõimuklubiga valmistatakse jõuluringid liivi lastele.

Ilmuvad Akad. Emakeele Seltsi Aastaraamat III (1922), „Soome muinasjutud II. Kaksoisten seikkailut. Jotaarkka. Vainajan kiitollisuus. Muinaisrunoja surusta. Toim. ja tõlkesõnastikuga varustanud M. Nurmik“ (VII), „Soome muinasjutud III. Kultarukki. Pieni kulta. Uskollinen. Luodetuuli ja kuolema. Muinaisrunoja laulusta. Toim. ja tõlkesõnastikuga varustanud M. Nurmik“ (VIII) ja „Kolmas liivi lugemik. Kolmæz livæd lugdõbrõntæz“ (IX).

Ajakirjas Eesti Keel hakkab alates 2. numbrist ilmuma keelenõurubriik „Küsimused ja kostused“. Kinnitatakse Eesti Keele toimetuse kodukord.

Asutatakse Ungari kapital.

---

³ Liivi Liidu.

1924

Valmistatakse ette seltsi uut põhikirja; võetakse vastu büroo asjaajamise kord. Seltsi esimene, Soome lahkuv esimees Lauri Kettunen visandab oma viimases aastakoosolekukõnes seltsi edasised tegevussuunad. Nimede eestistamise toimikond tuuakse seltsi juurde.

Saadetakse märgukiri Riigikogus Tartu ülikooli seaduse eelnõu menetlevale komisjonile õppekeele paragrahvi muutmiseks eesti keelele soodsas suunas.

Andrus Saareste kaitseb Tartu ülikoolis esimesena eestikeelset eesti keele alast väitekirja „Leksikaalseist vahekordadest eesti murretes. I. Analüüs“.

Moodustatakse keeleõpetuse oskussõnade toimikond.

Ollakse sunnitud vähendama nii murdeuurimis- kui ka kirjastamiseelarvet (murdekogumisele lähetatakse siiski 22 üliõpilasstipendiaati; murdekogumine kestab veel 20 aastat ning katkeb alles sõja lõpus). Oluline osa seltsi murdekogudest paigutatakse TÜ filosoofiateaduskonna seminari ruumidesse.

Riigivanemalt taotletud summade abil toetatakse emakeele õpetamist liivlastele ja liivi etnograafiliste materjalide kogujaid; vahendatakse Piirimaade Kultuurkapitali toetust vadja ja ingeri keelele.

Ilmuvad Akad. Emakeele Seltsi Aastaraamat IV (1923), „Neljas liivi lugemik. Nell'õz livõd lugdõbrõntõz“ (X), „Kodotulõ´. Seto lugõmiku II osa“ (XI) ja K. Stalte „Livo lõlõd“. Pangalaenu taotletakse Johannes Aaviku ja Julius Mägiste „Soomeeesti sõnaraamatu“ kirjastamiseks ning üldsuse abi setu piiblitõlke jaoks. Võetakse vastu muudatused Eesti Keele kodukorras; ajakirja peatoimetaja kohusetäitjaks saab Andrus Saareste.

Koos Eesti Kirjanduse Seltsiga esinetakse soome-ugri II hariduskongressi raamatunäitusel Tallinnas.

Õnnitletakse riigivanemat Konstantin Pätsi juubeli puhul. Sureb seltsi asutajaliige ja Tartu ülikooli esimene eesti keele professor Jaan Jõgever.

1925

Muudetakse seltsi põhikirja: seltsi nimeks võetakse „Akadeemiline Emakeele Selts“ ja see määratletakse juriidilise isikuna (29. aprillil registreeritakse uus põhikiri Tartu-Võru Rahukogus). Nimede-eestistamise toimikond ja büroo tuuakse EKSi juurest täielikult seltsi juurde, moodustatakse algul ajutine ja siis alaline üliõpilaste nimede muutmise toimikond; 1800 võõrapärase nimega üliõpilasele saadetakse selgitus- ja üleskutsekiri oma nime eestistamiseks.

Riigi Raudteevalitsusele antakse soovitusel kohanimede kasutamiseks (nt *Tallinn* asemel *Tallinna*, *Valk* asemel *Valga*, *Voltveti* asemel *Saarde*). Vastuses rahandusministeeriumile soovitatakse Eesti rahaühiku nimeks kas võõralgupära *mark* või eestitüvelist sõna *eed*.

Andrus Saareste valitakse seltsi juhatuse esimeheks (samal aastal valitakse Saareste ka TÜ eesti keele professoriks) ja ta jääb igal aastal uuesti valituna sellele kohale 1933. aastani.

Akadeemilise Emakeele Seltsi esimeseks auliikmeks valitakse Lauri Kettunen.

Ajakirjas Eesti Keel ja eraldi äratrükina avaldatakse „Valik eestikeelseid grammatilisi oskussõnu“ ning tehakse haridusministeeriumile ettepanek soovitada neid koolides emakeele õpetamisel kasutada.

Vormistatakse ettepanek ajalehtedele, ajakirjadele, kirjastajatele jt, et nad õigekirjutuses aktsepteeriksid „Õigekeelsussõnastiku“ II trüki ettepanekuid; ajakirjas Eesti Keel otsustatakse käia ainult „Õigekeelsussõnastiku“ järele ning muuta ajakirja kodukorras punkt, mis lubab autoreil tarvitada isikupärast kirjaviisi. EK-d hakkab peatoimetama Andrus Saareste (kuni aastani 1932).

Haridusministeeriumilt saadakse igakuune stipendium kolmele setu laululemale. Toetatakse liivi laulukoori Eesti-küllastust.

Eesti Keele lisadena, osade kaupa hakkab ilmuma Andrus Saareste ja Arno Rafael Cederbergi „Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi a. 1524–1739“ (XVI, 1925–1931). Aastaraamatut otsustatakse hakata välja andma igal teisel aastal.

Seltsi esindajad saadetakse äsjaasutatud Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali valitsusse.

Arutatakse Armas Väisäneni ettepanekut püstitada Jakob Hurdale ausammas Petserisse ning „tundmatule leelotajale“ Tartusse Toomemäele. Erkki Reijoneni stipendiumi kapitali suurendatakse 100 000 margani, mis võimaldab hakata järgmisel aastal stipendiaate Soome keeleõppele saatma.

1926

Võetakse vastu raamatukogu määrused, täiendatakse juhatuse kodukorda. Mitmeaastase arutelu järel asutatakse murdetoimkond (juhatajaks Andrus Saareste) ja kinnitatakse selle kodukord. Lühikeseks ajaks üüritakse ruumid aadressil Jakobi 6.

Riigikogule ja Eesti Kultuurkapitalile avaldatakse rahulolematust toetussummade vähendamise pärast.

Eesti Keeles avaldatakse koostöös EKSi ja ülikooliga välja töötatud juhised perekonnanimede käänamiseks ja Riigi Statistika Keskbüroo tellimusel valminud kohanimede õigekirjasoovitused. Ühinetakse Akadeemilise Hõimuklubi algatusega nimetada Petseri maakond Setumaaks. Saadetakse esindaja Tartu linna tänavanimede toimkonda.

Toetatakse kolme setu lauluema, Liivi Haridusseltsi ja lutsilasi ning jätkatakse Piirimaade Kultuurkapitali abi vahendamist vadjalasele Dmitri Tsvetkovile ja ingerlasele Aleksander Angerjale.

Seltsi sõjaeelsete aastaraamatute sarja lõpetab V aastaraamat (1924–1925); veel ilmuvad „Viies liivi lugemik. Vīdōz livōd lugdōbrōntōz“ (XV) ja „Mii´ Issändä Jeesusō Kristusō pühā Evangeelium“ (XIV).

Tehakse muudatus Eesti Keele toimetuse kodukorras: „Toimetuse keeleks on Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu piirides fikseeritud kirjakeel“ (muudatus põhjustab Julius Mägiste lahkumise ajakirja toimetusest). Otsustatakse kirjastada õigekeelsussõnaraamatu põhimõtetele toetuv eesti keele grammatika; Elmar Muugi keeleõpetuse raamatutele „Eesti keeleõpetus I“ ja „Lühike eesti keeleõpetus I“ antakse seltsi toimetiste sarjas numbrid XII ja XIII.

Üliõpilane Herman Klein-Rajamaa lähetatakse esimese stipendiaadina suveks keeleõpingutele Soome.

1927

Täiustatakse seltsi juhatuse ja toimetiste kodukorda; juhatusest lahkub Julius Mägiste. Selts üürib ruumid aadressil Lutsu 10.

Tehakse ettepanekud haridusministeeriumile ja asjaomastele komisjonidele: kõikides õpetajate seminarides sisse seada eesti keele rühmatunnid ja olemas

olevate hulka suurendada; lugeda kasutuskõlblikuks ainult Emakeeleõpetajate Seltsi juhtnööride järgi keeleliselt redigeeritud kooliõpikud.

Eesti Keeles avaldatakse EKSi keeleteimkonna otsused, mh ka seltsi poolt koos õigekeelsussõnaraamatu toimetuse ja EKSiiga välja töötatud juhised vene perekonnanimede transkribeerimiseks. Elmar Muugi koosolekuettekande järel toimub terav mõttevahetus keeleuueenduste ja „konservatiivide“ vahel.

Otsustatakse võtta töökavva mõistelise sõnaraamatu (eeldatavalt umbes 400 lehekülge) koostamine, milleks taotletakse (ja saadakse) Kultuurkapitali toetus; seltsi murdekogud kindlustatakse (750 000 marga peale). Kuulutatakse välja esimene auhinnatöö konkurss teemal „Häälikulised erinevused murret kõneleva perekonna kolme vanuspõlve (vanemad, lapsed, lapselapsed) keeles“.

Vahendatakse toetusi liivlastele, ingerlasele Aleksander Angerjale ja setu lauluemadele.

Ilmuvad E. Muugi „Eesti keeleõpetus I. Hääliku- ja vormiõpetus“ (XII) ja „Lühike eesti keeleõpetus I“ (XIII). Eesti Keele separaadina ilmub A. Saareste brošüür „Tundmused tegurina keelearengus“. Muudetakse Eesti Keele kodukorda.

Jõutakse väljaannete vastastikuse müügi kokkuleppele Soome Kirjanduse Seltsiga; magister Vassili Lõtkini⁴ kaudu otsustatakse astuda väljaannete vahe-
tusse ajakirjaga Komi my 'Komimaa'.

Villem Ernits valitakse asutatava Fenno-Ugria Asutuse teadussekretäriks; selts liitub Fenno-Ugria Asutusega.

Keeleõppele Soome lähetatakse Karl Mihkla.

1928

Uuendatakse seltsi raamatukogu määrusi, tellitakse liikmete nimestikukaardid ning kirjade ja saatetiste jaoks tempel tekstiga „Akadeemiline Emakeele Selts. Lutsu t. 10, Tartu“. Valitsuse keeleteimetajaks soovitatakse Elmar Muuki. Seltsile tellitakse Lauri Kettunenini näopilt „prof. J. Jõgeveri näopildi suuruses“.

Kiidetakse heaks siseministeriumi esitatud Petserima uued külanimed, antakse kohanimesoovitusi Posti Peavalitsusele, mh ei peeta vajalikuks *vaksalist* loobumist *raudtejaama* kasuks.

---

⁴ Komi keeleteadlane ja luuletaja.

Asulanimede fikseerimisel otsustatakse teha koostööd TÜ geograafia instituudiga, „Eesti asulate üldnimestiku“ redigeerimistoimkonda volitatakse Johannes Voldemar Veski (esimehena), Arnold Kask ja Elmar Muuk.

Õigekeelsussõnaraamatu komisjonile soovitatakse sõnavormi *põrssad*; E. Muugil ja J. V. Veskil palutakse avaldada Eesti Keeles oma käändkondade süsteemi kava.

Võetakse teadmiseks haridusministeeriumi vahendatud rahvusvahelised otsused murdeuurimise korraldamiseks tõdemusega, et senises töös ongi soovitataval viisil toimitud; Eesti Kirjanduse Seltsilt saadakse sealsed murdekogud.

Toetatakse setu lauluemasid ja ingerlast Aleksander Angerjat. Anne Vabarnat tunnustatakse juubeli puhul kingitusega ja tema laulukogud antakse üle Eesti Rahvaluule Arhiivile. Osaletakse Liivi Liidu asutamise 5. aastapäeva tähistamisel.

Julius Mägiste esitab kirjastamiseks „Soome-eesti sõnaraamatu“ käsikirja.

Sõlmitakse koostööleping humanitaarsete üliõpilasorganisatsioonidega.

Keeleõppele Soome lähetatakse Karl Hermlin.

1929

Valter Tauli ettekande ja Andrus Saareste ettepaneku alusel otsustab üldkoosolek „saata ajalehtedele teade, et nad keele ühtlustamiseks korraldaksid keelelist eelkorrekturei“. Seda loetakse keeletoimetamise kui eraldi tegevusala alguseks.

Seltsi auliikmeks valitakse Oskar Kallas.

Julius Mägiste valitakse Tartu ülikooli erakorraliseks ja Lauri Kettunen Helsingi ülikooli korraliseks läänemeresoome keelte professoriks.

Moodustatakse viieliikmeline toimkond keeleteaduse oskussõnade väljatöötamiseks (Andrus Saareste, Julius Mägiste, Julius Mark, Johannes Voldemar Veski ja Viktor Kukkur või Villem Altoa). Keeleliselt nõustatakse Eesti Jalgpalli Liitu ja Eesti Hobusekasvatajate Seltsi; Eesti Keeles avaldatakse EKSi keeletoimkonna otsuseid, kuid teatatakse ka oma esindajate volituste aegumisest sõnaraamatukomisjonis.

Seaduste ja määruste pealkirjad soovitatakse kirjutada jutumärkideta, avaldatakse mitmesõnaliste asutuse-, ühenduse- ja teosenimetuste algustähereeglid; *külgehakkavate haiguste haigemaja* asemele soovitatakse *nakkushaigemaja*; valikus *tram* või *tramm* eelistatakse viimast.

Muudetakse murdetoimkonna kodukorda; pikendatakse murdekogude kindlustusaega, tõstetakse nende kindlustusväärtust ning korraldatakse ümber murdetoimkonna töö. A. Saareste alustab Eesti Keeles üleskutsete esitamist info

Andrus Saareste

saamiseks konkreetsete keelendite kohta; põhimõtteliselt pooldatakse keeleastlaste väljaandmist. Kuulutatakse välja 1929. a auhinnatöö konkurss „Kirderanna murde üleminek maamurdeks (mingil loomulikult piiratud maa-alal)“, kuid tähtjaks töid ei laeku.

Toetatakse ingeri sõnaraamatu koostamist ja Liivi Haridusseltsi.

Ilmuvad W. E. Petersi „Eksperimentaalfoneetika alged“ (XVII) ja J. Mägiste „Eestipäraseid isikunimesid“ (XVIII).

Pooldatakse seltsi astumist Akadeemilise Kooperatiivi⁵ liikmeks.

Koos Akadeemilise Kirjandusühinguga⁶ antakse Salme Soosaarele stipendium eesti keelemälestiste uurimiseks Stockholmi arhiivides. Keeleõppele Soome lähetatakse Eduard Roos.

1930

Vabariigi Valitsusele tehakse ettepanek võtta riigi pealinna nimena ametlikult kasutusele sõnakuju *Tallinna*; Johannes Voldemar Veskit volitatakse Kaitseväe Staabi IV osakonna palvel läbi vaatama kaitseväe oskussõnad. Keelatakse suitsetamine seltsi kogude ruumides.

Moodustatakse komisjon eesti kiirkirja arendamiseks (Arnold Kask (kokkukutsuja), Valter Tauli, Juhan Libe, Manivalde Lubi, Eduard Ahas); nimeede-eestitamise toimkonna tegelik asjaajamine antakse üle Eesti Kirjanduse Seltsile.

Tartu ülikool loob Eesti ja Sugukeelte Arhiivi (Lai 34), selts deponeerib sinna oma murdekogud ja arhiivi ning kolib asjaajamise. Kuulutatakse välja võistlustöö konkurss teemal „Komparatiivi tunnuse arenemine eestis“.

⁵ 1929. a Tartus asutatud ettevõtte, mis tegeles eestikeelsete ülikooliõpikute ja võõrkeelse teaduskirjanduse kirjastamisega.

⁶ Tegutses Tartus 1924–1941, korraldas koosolekuid ja näitusi, avaldas kirjandusteaduslikke uurimusi. Asutaja ja juht oli Gustav Suits.

Toetatakse setu lauluemasid, Liivi Haridusseltsi (tavapärase 250 krooni asemel 100 krooniga) ja ingeri sõnaraamatu koostamist.

Ilmuvad A. Kase ja A. Saareste „Lisasõnastik sõnavara küsitlemiseks eesti murretest“ ja A. Saareste „Eesti kirjakeele vanemad mälestised“ II; seltsi kirjastusladu antakse üle „Noor-Eestile“⁷.

Soome-Ugri Seltsile saadetud kirjas toetatakse ideed korraldada esimene keeleteadlaste, etnograafide ja folkloristide kongress; Soome üliõpilaskonna eestikeelsele raamatukogule otsustatakse saata tasuta kõik seltsi ilmunud ja ilmuvad väljaanded. Toetatakse Tartu kirjandusnädala korraldamist.

Tähistatakse seltsi asutamise 10. aastapäeva (ettekande „Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi kümneaastasest tegevusest“ peab Arnold Kask) ja Johannes Aaviku 50. sünnipäeva.

Keeleõppele Soome lähetatakse Meeta Ots ja Jaan Ots (kumbki 0,5 stipendiumiga).

1931

Kinnitatakse 20 Eesti kohanimede lühendit ja Eesti Keeles avaldatakse soovitus „Võõra algupäraga perekonnanimede õigekeelsusest“.

Murdearhiiv kindlustatakse 10 000 krooni eest.

Vahendatakse Piirimaade Kultuurkapitali toetust setu lauluemadele, toetatakse liivlasi ja lutsilasi.

Ilmuvad „Soome-estli sõnaraamat“ (XIX, toim. J. Mägiste), „Lisasõnastiku I jätk“ (toim-d A. Saareste ja R. Tomson) ja G. Ränga, A. Määri ja A. Saareste „Kalandus ja kalastus“. Vähendatakse Eesti Keele tiraaži.

Julius Mägiste ja Andrus Saareste osalevad soome-ugri keeleteadlaste kongressil Helsingis, Soome Kirjanduse Seltsi asutamise 100. aastapäeva tähistamisest võtab osa Gustav Ränk.

Tehakse põhimõtteline otsus astuda Indogermanische Gesellschafti liikmeks. Ammuste ettepanekute järel astutakse väljaannete vahetusse Tallinna linnaarhiivi, Eesti Kirjanduse Seltsi ja Eesti Rahva Muuseumiga.

---

⁷ Kirjastus Tartus oma trükikoja, köitekoja ja raamatukauplusega.

„Soome-eesti sõnaraamatu“ tasuta eksemplarid otsustatakse saata mh Lauri Kettunenile, Oskar Kallasele, Johannes Kõpule, Johannes Aavikule ja ajakirjandusväljaannetele. Keeleõppele Soome lähetatakse Kristjan Meikop.

1932

Juhatust volitatakse võtma seltsi liikmeks TÜ audoktori kraadiga isikuid väljastpoolt ülikooli ning seltsi võetakse Jüri Uluots ja Eduard Vilde.

Ametiasutuste tähelepanu juhitakse sellele, et „avalikkudes teadaandis ja filmides esineks tulevikus ainult riigi keel“ ja et see oleks kõikidel avaliku kasutamise juhtudel korrektne; eraldi saadetakse Posti Peavalitsusele soovitus, et riigi postitemplite keel oleks laitmatu; otsustatakse mitte nõuda tasu rutiinse keelenõu eest. Tellitakse uus seltsi tempel, kus kuju *akademiline* parandatud.

Eesti Keel avaldab juhatuse kinnitatud juhised „Kohanime-lühendeid“ ning Aleksander Tiitsmaa esitab ettekandes „Kas *Tallinn* või *Tallinna*?“ probleemi-käsitluse ülevaate.

Saareste peab ettekande „10 aastat eesti rahvakeele uurimist“ ja esitab murdeuurimise viie aasta plaani.

Setu lauluemade toetustegevus antakse üle Eesti Rahvaluule Arhiivile (alates teisest poolaastast). Piirimaade Kultuurkapitalil soovitatakse korraldada hariduselu, muinasmälestiste ja sõnavara kogumist Ingerimaal; toetus liivlastele jätkub.

Ilmuvad A. Koorti „Keel ja loogika“ (XX), J. Mägiste „Algoome esimese silbi *eü* eesti keeles ja algsm. *öü* küsimus“ (XXI), A. Saareste „Eesti keeleala murdelisest liigendusest“ (XXII) ja „Kümme aastat eesti murrete süstemaatset kogumist“ (XXIII). Eesti Keele toimetajaks veendakse J. Mägiste, ajakirja trükiarvuks otsustatakse 400.

Soostutakse Uppsala ülikooli sooviga asuda väljaandeid vahetama.

Eesti Keele numbraid saadetakse Turu käsikirja avastajale piiskop Jaakko Gummerusele. Keeleõppele Soome lähetatakse Nikolai Rimmel.

1933

Muudetakse seltsi põhikirja: suurendatakse juhatuse liikmete arvu (sõna „vähe-
malt“ lisamisega) ja juhatuse koosolekul hakatakse kvoorumiks lugema poolt
koosseisust. Lahkhelide tõttu seoses murdekogude deponeerimislepinguga lahkub
juhatuse esimehe kohalt Andrus Saareste; esimeheks (ka murdetoimkonnale) saab
Julius Mägiste. Selts kolib lühikeseks ajaks Eesti
ja Sugukeelte Arhiivi ruumidesse Gustav Adolfi 14.
Toetused seltsile vähenevad.

Seltsi auliikmeks valitakse Johannes Voldemar
Veski.

Toetatakse nime eestistamise toimkonna
ettepanekut kohtu- ja siseministeeriumile kaotada
nime muutmise tasu võõrapärase asemel eesti nime
võtmisel. Posti Peavalitsusele teatatakse taas, et
Eesti pealinna nimena eelistatakse sõnakuju *Tal-
linna*. Eesti Linnade Liidul soovitatakse *uulitsa*
asemel kasutada *tänavat*.

Ülikool nimetab Eesti ja Sugukeelte Arhiivi
ümber Eesti Keele Arhiiviks. Seltsi talitus kolitakse
foneetika laboratooriumi ruumidesse (Lai 36).

Jõutakse seisukohani, et selts „usaldab kogu
murdekorralduse töö prof. A. Saareste (murdekogude korraldaja) hooleks“.

Endiselt toetatakse liivlasi.

Ilmuvad J. Mägiste „Kõhklevaid mõtteid läänemere-soome laensõnade-
uurimise puhul“ (XXIV) ja E. Kobolti „Produktiivne saksa laensõna eesti keeles:
Eesti *roov*’i ja selle tuletiste etümoloogia ja semasioloogia“ (XXV).

Võetakse vastu Soomluse Liidu hõimurahvaste osakonna ettepanek vahetada
ajakirju *Suomalainen Suomi* ja *Eesti Keel*; esindaja kaudu (Lauri Kettunen) ter-
vitatakse Soome-Ugri Seltsi selle asutamise 50. aastapäeval. Osaletakse vaimse
kultuuri päevade korraldamisel.

Toimub auõhtu J. V. Veski 60. sünnipäeva puhul ja talle pühendatakse Eesti
Keele erinumber.

Keeleõppele Soome lähetatakse Friedrich Olup.

Julius Mägiste

1934

Valitsuse soovil arutatakse ajakirjade Eesti Kirjandus, Ajalooline Ajakiri ja Eesti Keel ühendamist; liitmist ei toimu. Seltsi toetamine on oluliselt vähenenud.

Rahvusliku propaganda nõukogule esitatakse arutamiseks ideed „ühekeelselt eestikeelsest“ avalikust infost, kolme kohaliku keele nõudest loobumisest ärides jm ning nimede eestistamise vajadusest; viimastel aastatel seltsi astunud soovitatatakse võõrapärane nimi eestistada, uutel liikmetel teha seda astumise käigus. Siseministrile tehakse ettepanek koostada perekonna- ja eesnimede kartoteek-nimestik.

Andrus Saareste lahkub „kõigist AES-i ameteist“. Juhatuse esimehe kohuse-täitjaks saab Julius Mägiste.

Seltsi auliikmeks valitakse Emil Nestor Setälä.

Riiklikule kohanimede komisjonile esitatakse uue Setumaa kaardi eestistatud (varem venekeelsed) nimed; jätkuvalt tegeldakse postiasutuste nimede ja vasta-vate kohanimede redigeerimise, perekonna- ning eesnimede – eelkõige endistest Vene dokumentidest pärinevate – õigekirjaga.

Fenno-Ugria Asutusele selgitatakse seltsi seisukohta võõrkeeleõpetuse suhtes: algkoolides ei ole see „otstarbe- ja tulemuskohane“, keskkoolides peaksid 2 esimest võõrkeelt olema inglise ja prantsuse, 3 teist – inglise, prantsuse ja saksa; kutsekoo-lides võiks olla üks võõrkeel vabatahtliku ainaena ning soome keelt oleks soovitav õpetada koos emakeelega.

Jätkuvad personalimuutusi põhjustavad vaidlused murdekogude Eesti Keele Arhiivi deponeerimise lepingu üle; vaidlused leevenevad eelkõige tänu Johan-nes Voldemar Veskile; leping sõlmitakse ja kogud kindlustatakse. Kavandatakse murdetekstide väljaandmist ja moodustatakse selleks komisjon (Julius Mägiste, Paul Ariste, Arnold Kask, Andrus Saareste, Mihkel Toomse).

Toetatakse liivlasi.

Ilmub P. Ariste „Eesti sulghäälikud *k, p, t* ja *g, b, d*“ (XXVI).

Raamatu-aasta üritustel osalemiseks moodustatakse komisjon (Andrus Saa-reste, Julius Mägiste, Ernst Nurm) ning võetakse vastu vaimse kultuuri päevade kava (ettekanded, raadioesinemised, näitused Tallinnas ja Tartus).

Väljaannete vahetusse astutakse Ühistegeliste Uudiste ja Studia Fennica toimetusega. Eesti Keele 1933. a numbrid saadetakse riigivanemale.

Toetatakse Eesti teadlaste õppestipendiumide asutamist Stockholmi Balti Instituudi juures. Keeleõppele Soome lähetatakse Juhan Käosaar.

1935

Kõiki seltsi ametnikke, stipendiaate ja liikmekandidaate kohustatakse võõrapäraselt nime eestistama, eestistamisüleskutse esitatakse senistele liikmetele.

Pöördatakse siseministeeriumi poole ettepanekutega nimede eestistamise soodustamiseks; ei pooldata eesnimede võtmist perekonnanimedeks ning soovitatakse siseministeeriumil mitte lubada nendeks ka *ma*-infinitiive ega teisi verbivorme. Esitatakse soov rahvahariduse ja -kultuurinõukogu töös osalemiseks.

Vastu valitava tahtmist hääletatakse seltsi ja murdetoimkonna esimeheks Andrus Saareste; moodustatakse majanduskomisjon „majanduslikkude küsimuste arutamiseks ja otsustamiseks“.

Moodustatakse ajutine õigekeelsuse komisjon (Johannes Voldemar Veski, Arnold Kask, Elmar Elisto) eelkõige Julius Mägiste eesnimede-valimiku käsikirja redigeerimiseks.

Murdetoimkonna töös kutsutakse osalema haridusministeeriumi esindaja.

Ilmub „Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid.“ (XXVII, toim-d J. Mägiste ja E. Elisto). Lauri Kettunen 50. sünnipäeva puhul ilmub Eesti Keele erinumbrer.

Otsustatakse astuda väljaannete vahetusse Leningradi eestikeelse ajalehega Edasi (Venemaa eestikeelse koolikirjanduse saamiseks), tehakse vahetusettepanek NSV Liidu kirjastusele „Külvaja“ ning ajakirjale Советское языкознание.

J. V. Veski avaldab mõtte korraldada keeleaasta „keeleliste normide ühtlustamiseks ja „määrastamiseks““.

Toetatakse EKSi algatust püstitada mälestussammas Jaan Jõgeverile ja soovitatakse korraldada selleks korjandus.

Keeleõppele Soome lähetatakse Felix Oinas.

Sureb seltsi auliige Emil Nestor Setälä.

1936

Otsustatakse luua seltsi teadusliku sekretäri ametikoht alates järgmisest aastast; seltsi kontor kolitakse Eesti Keele Arhiivi ruumidesse Rüütli 24 (III korrus). Riigivanemalt taotletakse Salme Tanningu tunnustamist 10-aastase murdekogumise eest. Eestistamise või sellekohase lubaduse andmiseni lükatakse tagasi võõrapärase nimega liikmekandidaatide avaldused seltsi astumiseks.

Liitutakse ühiskondlike organisatsioonide märgukirjaga riigivanemale (nimede eestistamise asjus); lükatakse tagasi haridusministeeriumi kavatsus muuta tähestikku ja fikseeritakse see tänapäevasel kujul. Tõstetakse küsimus keeleekspertide töö mitteväärtustamisest riigi poolt.

Seltsi sisepinged puudutavad juhatuse valimist: vastu enda tahtmist esimeheks saanud Julius Mägiste asemele valitakse sügisel Andrus Saareste.

Ei soostuta Kaarel Leetbergi kohanimede kirjutamise ettepanekutega (*Sveits, Eroopa, Kiina, Villandi*) ega soovitata Johannes Aaviku „Eesti keele õpikut“ õppe- raamatuks (Julius Mägiste jääb viimase osas eriarvamusele).

Haridusministeeriumi kunsti ja teaduse osakonna direktor Karl Kaljo soostub osalema muredetoimkonna töös, ent lahkub peagi ministeeriumist.

Toetatakse Karl Staltet liivi lugemiku koostamisel.

Ilmuvad „Eestipäraseid eesnimesid“ (XXVIII, toim. J. Mägiste) ja J. Mägiste „Eesti *saama*-futuuri algupärasest ja tarvitamiskõlblikkusest. Lisandeid läänemere- soome perifrastiliste futuurikujundite ajaloole“ (XXIX). Ajakirja Eesti Keel peatoimetajaks saab Johannes Voldemar Veski (jääb selleks kuni ilmumise lõpuni 1941).

Arnold Kask teeb ettepaneku korraldada keelepropaganda-aasta.

Toetatakse Emil Nestor Setälä ausamba püstitamist Helsingisse ning ajalehtede Uusi Suomi, Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat saadetakse ajakirja Eesti Keel Lauri Kettuneni erinumber.

Keeleõppele Soome lähetatakse Helga Reitsnik.

1937

Luuakse teadusliku sekretäri ametikoht ja kinnitatakse selle kodukord; esimese teadusliku sekretärina asub 1. veebruaril tööle Alo Raun; seltsi juhid selgitavad riigivanemale ja haridusministeeriumile AESi eelarve suurendamise vajadust.

Juhatuse esimeheks valitakse nüüd ja edaspidi Andrus Saareste (kuni seltsi ametliku tegevuse peatamiseni Saksa okupatsiooni ajal).

Auliikmeteks valitakse Johannes Aavik ja Eemil Aukusti Tunkelo, seltsi liik- meks võetakse Jenő Fazekas ja Lauri Posti.

Arutletakse Eesti Kirjanduse Seltsi keeleteimkonna ja AESi juhatuse suhete üle ning nelja evangeeliumi tõlgete alusel uue piiblitõlke keele üle; teatrinimena pooldatakse *Estooniat*, Rahvuskogu juhatusele põhjendatakse Eesti riigipea nime- tusena *riigivanemat*.

Andrus Saareste ja Alo Raun lähetatakse Soome murdeuurimistööga tutvuma. Riigihoidja rahalisel toetusel alustatakse murdekogumistöö lõpuleviimist, murdekogusid korraldama ja väljaandmist ette valmistama määratakse Mihkel Toomse.

Ilmuvad R. Nurkse „Adjektiiv-atribuudi kongruentsist eesti keeles“ (XXX), V. Niiluse „Valimik leivu murdetekste“ (XXXI), J. Mägiste „Laenatud indo-euroopa verbiprefikseist läänemere-soome keelis“ (XXXII). Ajakirja Eesti Keel tähtsamatele artiklitele hakatakse lisama inglis- või prantsuskeelseid resümeeid.

Keeleõppele Soome lähetatakse Valter Niilus.

1938

Riigihoidja dekreediga asutatakse Eesti Teaduste Akadeemia (TA) ning kehtestatakse „Ühingute ja nende liitude seadus“, mille alusel akadeemia taotleb kõikidelt teadusseltsidelt registreerimist enda juurde ja juriidilise isiku staatusest loobumist.

Selts alustab läbirääkimisi Tartu ülikooliga seltsi ümberregistreerimiseks. Haridusministeeriumile ja ülikoolile esitatakse kava moodustada ülikooli juurde sihtasutus Eesti Keele Arhiiv.

Auliikmeiks valitakse Artturi Kannisto, József Szinnyei, Konrad Nielsen ja Just Knud Qvigstad; auliikmeile otsustatakse anda asjakohane diplom.

Arutletakse eesti õigekeelsuse päevaküsimuste üle, moodustatakse komisjon (Johannes Voldemar Veski, Andrus Saareste, Elmar Elisto) *v/w*-küsimuse lahendamiseks; *kuurordi* asemele soovitatakse *kosukohta* või *kosulat*.

Kaks kolmandikku seltsi murdeuurimistoetusest jäetakse seltsile välja maksmata, abipalve presidendile jääb tulemuseta. Mihkel Toomse poolt juhatuse teadmata koostatud allkirjata märgukiri murdeuurimise olukorrast jõuab haridusministeeriumi (Juhan Vasar) kaudu TAsse. Juhatuse komisjon (A. Saareste, J. Mägiste, J. V. Veski, A. Kask, J. Ainelo) peab Toomse tegu „lubamatuks ning sündmatuks“ ja isiklikest huvidest lähtuvaks, kuigi selle taga aimub laiemaid vastuolusid; Toomse lahkub murdekogude korraldaja kohalt, tema asemele asuvad Valter Niilus ja Armin Kukk. Alo Raun alustab murdekorrespondentide võrgu loomist. Eesti Vabariigi 20. aastapäevale pühendatakse auhinnatöö konkurs „Saaremaa kohanimed, nende tüpoloogia ja relatiivne kronoloogia“.

Ilmuvad E. Põldre „Intonatsiooni, kvantiteedi ja dünaamilise rõhu suhteist eesti keeles“ (XXXIII), M. Toomse „Ida-Vaivara murdest. Du dialecte de Vaivara de l'est“ (XXXIV), A. Rauna „Õpetatud Eesti Seltsi 100-aastasest tööst keeleteaduse alal“

(XXXV), A. Saareste „Eesti keele mitmest palgest“ (XXXVI), A. Kase „J. V. Veski ja eesti oskussõnastikud“ (XXXVII) ja M. Toomse „Eesti *se-, ske-, kse-*verbide konsonantse liitumise esindusest“ (XXXVIII). Ilmuvad ajakirja Eesti Keel erinumbrid, mis on pühendatud Õpetatud Eesti Seltsile ja Oskar Kallasele.

Akadeemilise Kooperatiivi kirjastusel ilmub seltsi toimetisena Valter Tauli „Õigekeelsuse ja keelekorralduse põhimõtted ja meetodid“ (XVII), mis tekitab segaduse toimetiste numeratsioonis: õige ilmumisaasta (1938) kõrval on teosele omistatud vale järjekorranumber (XVII), mis kattub W. E. Petersi 1929. a ilmunud trükisega – väljaandeid on rohkem kui nende numbreid.

Otsustatakse astuda Société de Linguistique de Paris'i liikmeks ning vahetada ajakirja Eesti Keel Hollandi keeleajakirjaga Onze Taaltuin.

Keeleõppele Soome lähetatakse Aleksander Siitam.

1939

Kinnitades küll koostöövalmidust TAgA (ja lõpetades samas seotuse ülikooliga), otsustab selts mitte siirduda selle alluvusse ja säilitada juriidilise isiku staatuse. Peetakse aktiivseid, vastuolulise infoga konsultatsioone riigivõimu tiptasemel (president, haridusminister ja -ministeerium); sooviga säilitada kogud seltsi omanduses ja taastada kuuldavasti ainult akadeemia kaudu võimalik murdekogumistoetuste jätkumine, koostatakse sihtasutuse Eesti Keele Arhiiv põhikirja projekt ning saadetakse see TA-le ja Tartu ülikoolile, kust kirjale ei vastata; haridusministeeriumilt taotletakse 1938. ja 1939. a murdekogumistoetuste väljamaksmist.

Teadussekretäri kohalt lahkub Alo Raun, kohusetäitjaks kinnitatakse konkursi järel Valter Niilus.

Seltsi auliikmeiks valitakse Konstantin Päts, Johan Laidoner, Martti Rapola ja Yrjö Heikki Toivonen.

TÜ annab Eesti Keele Arhiivile tagasi esialgse nime Eesti ja Sugukeelte Arhiiv.

Saabuvate keelekõnemuste arutamiseks moodustatakse keelekomisjon (Johannes Voldemar Veski, Elmar Elisto, Manivalde Lubi); loodetakse suurendada emakeeleõpetajate rolli seltsi tegevuses.

Konflikt „Toomse küsimuses“ jätkub nii seltsis kui ka meedias. Info peale, et murdekogumist toetatakse edaspidi ainult TA kaudu, esitatakse palve 42 asutusele ja ettevõttele murdekogumistoetuse saamiseks; kogumistööd jätkatakse. Andrus

Saareste soovitusel käivitab Hella Keem murdekorrespondentide võrgu tegevuse; hakatakse korraldama murdekogumisvõistlusi.

Ilmuvad Õ. Sõsteri „Teise silbi poolpikk vokaal eesti ühiskeeles“ (XXXIX)⁸, E. Nurme „Ülevaade 1056 keskkoolilõpetaja õigekirja ning õigekeelsuse tasemest“ (XL) ja J. Mägiste „Läänemere- ja volga-soome keelte võrdluste alalt“ (XLI).

Helsingis Soome-Eesti rahvuslike teaduste kongressil esineb Julius Mägiste ettekandega „Eesti keeleuundus“ ja Andrus Saareste ettekandega „Eesti rahva-keele kogumise lõpuleviimine ja publitseerimine“. Toetatakse rahvusvahelise keeleteadusajakirja Acta Linguistica väljaandmist.

Keeleõppele Soome lähetatakse Armin Kukk ja Valter Niilus.

1940

TA asutab Eesti Murdeuurimise Instituudi, mille juhiks saab Mihkel Toomse, ja teatab, et puudub põhjus kaaluda aasta tagasi seltsi esitatud Eesti Keele Arhiivi põhikirjakavandit (akadeemia vastuseisust hoolimata võtab seltsi juhatus selle vastu). Juhatus fikseerib seltsi majandusseisu (kohustusi 3030 krooni, kontol 724); piiratakse ajakirja Eesti Keel resümeeide pikkust, Soome keeleõppestipendium jäetakse välja andmata.

Esimesel poolaastal püütakse tagada TÜ Eesti ja Sugukeelte Arhiivi deponeeritud murdekogude turvalisust: lepingusse lisatakse nende edasiandmist keelav punkt ning TÜ valitsuselt taotletakse uusi ruume, mh „pommikindla varjendiga kogude säilitamiseks“.

Seltsi teadussekretäriks saab Valter Niilus.

Selts lükkab tagasi Murdeuurimise Instituudi ettepaneku kooskõlastada uurimistööd, Toomse teeb ebaõnnestunud katse seltsi korrespondentivõrgu ülevõtmiseks; Kultuurkapital suunab toetussummade enamiku Murdeuurimise Instituudile, finantseerides vaid murdeatlase koostamist. Murdekogumine jätkub vabatahtlike annetuste toel.

Nõustatakse ettepanekuga vahetada väljaandeid Nõukogude Liidu Teaduste Akadeemiaga. Vahetatakse tervitusi ja tänu Lauri Kettuneniga seltsi asutamise 20. aastapäeva puhul.

⁸ Sõsteri töö õige number peaks olema XL ning edasi vastavalt Nurm – XLI, Mägiste – XLII jne); kuna Tauli ja Petersi raamatute kattuvat nummerdamist ei ole arvestatud, on kõik järgnevad järjekorranumbrid nihkes – ühe võrra väiksema järjekorranumbriga.

17. juunil algab kiiresti kogu ühiskondlikku ja riigielu lammutav Nõukogude okupatsioon. Likvideeritakse Eesti Teaduste Akadeemia (ja selle Murdeuuri-mise Instituut), nädal hiljem üliõpilaskonnad ja üliõpilasorganisatsioonid; Tartu ülikool nimetatakse Tartu Riiklikuks Ülikooliks (TRÜ) ja Rüütli tänav 21. Juuni tänavaks.

Seltsi palvel registreerib ülikooli valitsus seltsi „ülikooli juures töötavaks teaduslikuks seltsiks senise põhikirja alusel ning tingimustel, mis olid kehtivad kuni a. 1939, mil AES registreeriti vastu tema enda soovi ülikooli alt lahti“; seltsi kirjas-tus ja selle ladu natsionaliseeritakse. Selts palkab senised tunnitasulised töötajad koosseisulistena. Majandusolukord paraneb. Professor Andrus Saareste nimeta-takse TRÜ eesti keele kateedri juhatajaks.

Ettekandekoosolekud toimuvad ka pärast NSVLi sissetungi: mh esineb Krist-
jan Kure ettekandega „Keeleteadusest Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidus“. Algatakse mõte eesti keele sagedussõnastiku loomisest.

Sügiseks taastatud rahastuse ja finantseerimise jätkumislubaduse toel ning Hella Keema juhtimisel elavneb korrespondentide võrgu tegevus, ilmub Keema „Mõned juhtnöörid ja selgitused korrespondentidele“; kuulutatakse välja murde-materjalide kogumise võistlus.

Ilmuvad A. Saareste „Keele osast vaimu arengus“ (XLII), „Eesti murrete sõna-raamatu näiteartikleid I“ (XLIII), „Piibli keelest“ (XLIV), „Piibli keel ja rahvakeel“ (XLV) ja „Sõna *kilu* algupärase ja sisetunnus *i-st*“ (XLVI), J. Mägiste „Kagu-eesti murde eitavast *k*-aineseta imperatiivist“ (XLVII).

Selts pühendab ajakirja Eesti Keel erinumbrid eestikeelse piiblitõlke ilmu-mise 200. aastapäevale (1939, nr 7–8) ja seltsi auliikmele Eemil Aukusti Tunkelole (1940, nr 5).

1941

Nõukogude periood tipneb Teadusliku Uurimise Instituudi (TUI) asutamisega ülikooli juurde mai lõpul. Seni kinnitavad võimud seltsi töötajad küll ametisse alates 1.01.1941, kuid ühendavad ajakirjad Eesti Keel ja Eesti Kirjandus ajakir-jaks Eesti Keel ja Kirjandus, keelavad peakoosolekute korraldamise, st valimised (lubades ettekandekoosolekuid), ja sunnivad juhatust loobuma tähtajalise konto nr 1694 („Soome ja Eesti iseseisvuse väljakuulutamise aastapäeva kapital“) nime-tusest ning eesmärgist – raha loodab juhatust kasutada eesti keele uurimiseks ja

murdestipendiaatide töötasudeks. Arreteeritakse ja hukuvad Nõukogude koon-
duslaagris Elmar Muuk ja Jaan Ainelu; hiljem üritavad võimud nende nime ja töid
unustama sundida.

TUI osana asutatakse eesti keele ajaloo ja murrete sektor, juhatajaks määra-
takse Andrus Saareste; viimane esitab seksioonijuhatajale Kristjan Kurele põhja-
liku rahastus- ja personalikava murdeuurimise jätkamiseks; TUIsse vormistatakse
tööle Valter Niilus, Armin Kukk, Hella Keem, Salme Tanning, Aili Univere ja Hil-
degard Rink; seltsi juhatus peab vajalikuks „säilitada seltsi senised õigused, nimi ja
Põhikirj, sest praeguses olukorras ei saa teha mingeid kindlaid otsustusi“ (asutakse
siiski koostama kõrgemate juhtnööride järgset uue põhikirja projekti, mille järgi
seltsil poleks juriidilise isiku staatust, õigust algatada perioodilisi väljaandeid ega
välja saata stipendiaate; käiku minemata projektiks see jääbki); levib info, et selt-
sid on tulevikus võimalikud vaid TUI kaudu ja raamides.

Kiidetakse heaks eesti kohanimede vene keelde transkribeerimise põhimõtted.
Murdematerjalide kogumine jätkub: korrespondendid loovutavad 1941. a 24 890
sõnasedelit ja 81 lehekülge murdetekste. Kuulutatakse välja 1941. a võistlus. Puh-
keb ja laheneb konflikt seltsi ning Eesti ja Sugukeelte Arhiivi vahel ruumikasutuse
ja kogude paigutuse küsimuses. Tunnustatakse Hella Keema korraldustööd.

Seltsi sõjaeelsete toimetiste viimase numbrina ilmub Andrus Saareste „Ainsuse
illatiiv kolmesilbilistel tüvedel“ (XLVIII; tegelik number peaks olema XLIX); aja-
kirja Eesti Keel ilmumise lõpetab Aavikule pühendatud erinumber (1940, nr 7–8);
Eesti Keeles ja Kirjanduses ilmub nõukogude korda ja nõukogulikke valimisi pro-
pageeriv üleskutse (autoritena on küll kirjas Peeter Arumaa, Julius Mark, Julius
Mägiste, Ants Oras, Gustav Ränk, Andrus Saareste, Gustav Suits, ent nimetatute
seos tekstiga on selgelt sunnitud).

22. juunil algab sõda Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel. Saksa väed valluta-
vad Tartu.

TUI likvideeritakse, Andrus Saareste vallandatakse professori kohalt (asemele
määratakse Mihkel Toomse), millega ta kaotab seltsi põhikirja järgi võimaluse olla
seltsi esimees. Saareste õpilased korraldavad aktsiooni professori toetuseks; seltsi
veel säilinud tegevust juhivad valitud abiesimees Johannes Voldemar Veski.

Saksa võimud ei vasta seltsi abiesimehe J. V. Veski ja teadussekretäri V. Nii-
luse päringutele tegevuse jätkuvõimaluste kohta (koosolekud on keelatud, juhatus
võib pidada nõupidamisi); Gosbank on tühjendanud seltsi konto Kaubapangas.
Aasta lõpul kutsuvad J. V. Veski ja V. Niilus seltsi ametnikke üles vabatahtlikule
palgata tööle.

1942

Seltsi koosolekute pidamine on keelatud; juhatus, milles Andrus Saarestet pole põhikirjakohaselt asendatud, tegutseb abiesimees Johannes Voldemar Veski juhtimisel kuni rektor Edgar Kant lõpetab selle ja teiste seltsi kollektiivorganite tegevuse (lõpetades sellega ametlikult ka Saareste seose seltsi juhtimisega); Veski nimetatakse seltsi hooldajaks ja Mihkel Toomse abihoidajaks (murdeuurimise juhiks).

Veski jätkab tegevusloa taotlemist tulemusteta nii Saksa võimudelt kui ka Eesti Omavalitsuse Sisedirektooriumilt; ülikool jätkab toetusi seltsi personalile ja korrespondentidele ning asjaajamiskulude katmist Eesti ja Sugukeelte Arhiivi kaudu. Uusi liikmeid vastu ei võeta. Vähesel määral antakse kirjalikku keelenõu.

Alo Raun kaitseb doktoriväitekirja „Zur Komparation in den finnisch-ugrischen Sprachen“.

Murdekorrespondentide võrk laieneb 300 liikmeni, kogumistöö jätkub Hella Keema juhendamisel. Tehakse kokkuvõtte 1941. a korrespondentide kogumisvõistlusest (1550 sõnasedelit, 3000 lehekülge murdetekste). Seltsi töötajad Hella Keem, Enn Koit ja Aili Univere koguvad ise juurde 455 päevaga 5 kihelkonnast 35 222 sõnasedelit ja 75 lehekülge tekste; kuulutatakse välja võistlus 1942–1943.

Andrus Saareste saab stipendiumi mõistelise sõnaraamatu töö jätkamiseks, kaotab aga võimaluse kasutada seltsi kogusid; Saareste ettepanekuid murdekogumistöö kohta (märksõnade vormistus) ei arvestata.

Kirjastustegevust ega väljaannete välisvahetust ei toimu, ajakiri Eesti Keel ei ilmu.

1943

1940. a valitud abiesimehed Johannes Voldemar Veski ja Arnold Kask jätkavad seltstile tegevusloa taotlemist. Võimude suhtumine leeveneb: Eesti Omavalitsuse Sisedirektooriumi Juriidiliste Isikute Büroo teatab aasta algul Kindralkomissariaadile viidates, et selts võib „esialgu töötada vana põhikirja alusel“, ning aasta lõpul, et selts võib tegevust jätkata. Ülikooli segab tema juures asuva seltsi põhikirjajärgne juriidilise isiku staatus ja see, et selts on registreeritud ka Sisedirektooriumi juurde.

Toetudes oma staatuse ja võimudelt saadud loa argumentidele korraldatakse juhatuse koosolek, kus otsustatakse ühehäälselt (Elmar Elisto, Arnold Kask, Armin

Kukk, Manivalde Lubi, Andrus Saareste, Valter Tauli, Richard Toona, Johannes Voldemar Veski) tulla kokku peakoosolekuks, korraldada valimised ja sellega taastada seltsi ametlik tegevus. Ülikool peakoosolekuks luba ei anna, küll aga teatab, et endise TA juurde registreeritud teaduslikud seltsid ja ühingud võivad tegevust jätkata järgmise aasta alguses rektori peatse määruse alusel.

Murdekogumistöö jätkub kogu aasta jooksul, Eesti ja Sugukeelte Arhiiv (juhataja Julius Mägiste) otsustab alustada seltsi kogude kopeerimist ja esitab ülikoolile rahastustaotluse.

Aasta lõpul arreteeritakse Hella Keem. Surevad seltsi auliikmed Artturi Kanisto ja József Szinnyei.

1944

Ülikool kinnitab seltsi hooldaja Johannes Voldemar Veski esitatud, nõudmistele vastavalt muudetud põhikirja, mille järgi selts loobub juriidilise isiku staatusest ning valitud juhatuseliikmete lõpliku heakskiitmise õigus on rektoril.

Sõja-aja tingimustes tegeldakse vajaliku ja võimalikuga: esitatakse korduvaid asendamata (st mobilisatsioonist vabastamise) ja sõidulubade taotlusi kogumistööle pääsemiseks. Hella Keem, kes J. V. Veski jt seltsi juhtide palvel enne kohut vabastatakse, mõistetakse alusetult süüdi. Keem põgeneb kohtusaalist, siirdub kodukanti Lõuna-Eestis ja jätkab murdekogumist.

Korralisel peakoosolekul 26. mail annab teadussekretär Valter Niilus ülevaate seltsi tegevusest 1940–1943; otsustatakse tööd jätkata, valitakse juhatus (mille koosseisus rektor teeb muudatusi) ja muredetoimkond; seltsi esimeheks saab Arnold Kask.

Seltsi murdekogud evakueeritakse Pilistvere kirikusse ja Aru mõisasse ning edasi Kullamaale; Andrus Saarestele taotletakse (kaks nädalat enne Tartu lange-mist Nõukogude vägede kätte!) kuni aastast stipendiumi mõistelise sõnaraamatu koostamiseks; toimub murdekogumisvõistlus.

Nõukogude väed vallutavad Tartu, lahingute käigus hävivad Rüütli 24 seltsi ruumid koos seal olnud varaga. Juhatus üheksast liikmest emigreerub viis (Andrus Saareste, Julius Mägiste, Alo Raun, Peeter Arumaa, Felix Oinas); Eestisse jäävad esimees Arnold Kask, abiesimees Johannes Voldemar Veski ning liikmed Paul Ariste ja Elmar Elisto; muredetoimkonna kuuest liikmest on Eestisse jäänud Arnold Kask.

TRÜ juhtkonnalt palutakse selgitust seltsi staatuse, tegevuse jätkamise ja ülikooli võimaliku toetuse kohta; vastusest selgub vajadus anda osa ülesandeid taastatavale Teadusliku Uurimise Instituudile.

Algab evakueeritud kogude tagasitoomine Tartusse ülikoolilt saadud ruumidesse (Mäe 33).

1945

Ülikool toetab seltsi tegevuse ametlikku taasalustamist tingimusel, mille kohaselt võiks selts jääda „eksisteerima asjaarmastajalikkude inimeste koondisena“, millel poleks seost keelelise uurimistööga, iseseisvat eelarvet ega õigust võtta liikmeks. Likvideeritakse Eesti ja Soome-Ugri Keelte Arhiiv.

Mais arreteeritakse Paul Ariste, hiljem Hella Keem.

Sügisel annab ENSV Rahvakomissaride Nõukogu TRÜle korralduse selts taastada ja moodustab taastamistoimkonna (esimees Johannes Voldemar Veski, liikmed Arnold Kask ja Karl Aben). Toimikond lähtub oma töös varem väljendatud seisukohast „et ei jäetaks kasutamata ühtki võimalust, et seda tööd, mida AES seni on teinud, jätkata ja edasi viia“ ning koostab oludele vastava põhikirja.

Rektori kinnitatud seltsi põhikirja tutvustatakse ülikooli peahoones toimival ettekandekoosolekul 66 osalejale, keda kutsutakse üles seltsi liikmeks astuma. Uue põhikirja järgi tegutseb Akadeemiline Emakeele Selts TRÜ juures juriidilise isikuna, finantseerimist lubatakse alates 1946. aastast. Seltsi sõjaeelse perioodi suhtumine on ja jääb segaseks ja vastuoluliseks: seltsi vanust loetakse 1920. aastast, toimetiste ja aastaraamatute (kui need 1950. aastatel ilmuma hakkavad) numeratsiooni alustatakse uuesti algusest, samuti liikmeskonna kujundamist; seltsi auliikmeks loetakse ainult Johannes Voldemar Veskit (ülejäänud 11 auliiget on välismaal või vangis). Veski teatab AESi üliõpilaste keeleringi asutamisest.

Taastub ettekandetegevus: TRÜ eesti keele kateedris peab Arnold Kask ettekande „Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi 25-aastasest tegevusest ja saavutustest keeleuurimise alal“ ning aasta lõpul toimub esimene ametliku taastamise järgne ettekandekoosolek (Kristjan Kure esineb teemal „Marri⁹ õpetus grammatiliste kategooriate kujunemisest“).

Murdekogud jõuavad Tartusse.

⁹ Nikolai Marr – algul Stalini soositud, siis ebasoosingusse sattunud, pseudoteooriaid levitanud keeleteadlane.

1946

Asutatakse Eesti NSV Teaduste Akadeemia (TA); Johannes Voldemar Veski valitakse akadeemikuks. Selts koos kogude ja muu varaga allutatakse TA-le; antakse üle 832 000 murdesõnasedelit, 136 000 sõnasedelikoopiat, 87 700 kohanime-sedelit, 10 500 lehekülge murdetekste, 13 600 lk häälikulisi ja grammatikaüle-vaateid, 3870 lk päevikuid, 8170 lk murdekorrespondentide töid.

Vangist vabaneb Paul Ariste.

Johannes Voldemar Veski määratakse seltsi ajutiseks hooldajaks ning vali-takse hiljem aasta ainsal (üld)koosolekul juhatuse esimeheks (jääb sellele kohale kuni surmani aastal 1968). Üldkoosolekul tutvustatakse TA juhtnööride järgi muu-detud põhikirja; juhatusse valitakse J. V. Veski, P. Ariste, A. Kask, E. Laugaste, P. Palmeos, K. Kure, K. Aben. Kavandatakse aastaraamatu väljaandmist, otsusta-takse taastada murdekorrespondentide võrk ning jätkata keelenõu andmist. Üld-koosolekuettekande „Vadja keele tekkimisest“ peab Paul Ariste.

Üliõpilaste keeleringi viiel koosolekul esinevad Arnold Kask, Paul Ariste, Salme Tanning, Mari Must.

Stockholmis sureb Oskar Kallas.

1947

Üldkoosolek ja seejärel ka TA presiidium kinnitavad muudatuste tegemise järel seltsi uue põhikirja, millega valdav osa seltsi tegevusest allutatakse TA-le; TA struktuuris luuakse seltsi vastutava sekretäri ametikoht. 1. juulil asub sellele ja hiljem teadussekretäri kohale Heino Ahven (kuni surmani 1988). TRÜ üliõpilaste keeleringi hooldajaks määratakse Arnold Kask.

Asutatakse ENSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut (KKI); selts kolitakse KKI ruumidesse Tartus Riia 60 (praegune Riia 12, Kaitseväe Akadeemia).

Taas hakatakse pidama ettekandekoosolekuid: kuuel avalikul koosolekul pee-takse seitse ettekannet (Paula Palmeos, Arnold Kask, Paul Ariste, Mart Pukits, Karl Aben, Salme Nigol).

Alustatakse murdekorrespondentide võrgu taastamist; koostatakse küsitlus-kavad „Kohaliku murde grammatika peajooni“, „Sepp“, „Rätsep“, „Saun“, „Endis-aegse eesti elamu sisustis“, mis esialgu jäävad ilmumata; kuulutatakse välja 1948. a

murdekogumisvõistlus; auhindamiseks vaadatakse läbi 1944. a võistluse säilinud 19 tööd.

Keeleringi koosolekul esinevad üliõpilaste kõrval seltsi liikmed Paul Ariste ja Aili Univere. Keeleringis kuulutatakse välja auhinnatööde teemad „Eesti rahvuskorpuse erikeel“ ja „Tänapäeva üliõpilaste erikeel“ (I auhinna saab Juhan Peegli töö „Kaardiväe Tallinna Laskurkorpuse erikeelt“).

Kavatsetakse välja anda seltsi aastaraamat (1940–1947).

Moskva keskasutuse „BOKC“ kaudu otsitakse võimalust rahvusvaheliste kontaktide taastamiseks väljaannete vahetamisel.

1948

Tartu Riiklikus Ülikoolis luuakse Üliõpilaste Teaduslik Ühing (ÜTÜ); lahkumata seltsist, liitub ühinguga ka keelering. Teaduste akadeemia presiidiumile esitatakse taotlus luua seltsile keelelise bibliograafi ametikoht.

Lükatakse tagasi Velikije Lukist Rõngu kolinud I. Kerbi ettepanek võtta eesti keeles kasutusele uus tähestik.

Auliikmeks valitakse Dmitri Bubrich.

Ettekandekoosolekuil esinevad Arnold Kask, Ernst Nurm ja Juhan Peegel; koosolekute rohkemat korraldamist takistab võimalike esinejate liigsuur töökoormus.

„Kogumistöö juhendaja eesti keele alal nr 1“ (vastutav toimetaja A. Kask) ilmumine viibib seltsist mitteolenevail põhjusil; juhatus eemaldab murdekogumisvõistluse juhendist viited auhindamisele; ajalehes Sirp ja Vasar ilmub murdekorrespondent Eduard Jonase kriitiline artikkel „Miks nurjub murdeainete kogumise võistlus?“, tööde esitamise tähtaeg lükatakse järgmisse aastasse.

Murdematerjale saabub vähe, ent tööga „Tuli ja valgustus minevikus“ algab Aadu Toomessalu sõjajärgne aktiivne korrespondentitöö. Keelering kuulutab keelelise ainekogumise võistluse teemaks „Mingi tööala sõnavara“ (ainsana osalenud Eduard Vääri saab tööga „Stepereitöö“ I auhinna).

Katse lülitada seltsi aastaraamatut (1941–1948) TA kirjastusplaani ebaõnnestub.

Väljaannete välisvahetus toimub Moskva keskasutuse „BOKC“ kaudu.

TA muuseumide konverentsil tutvustab Heino Ahven murdekorrespondentide võrgu tööd. ÜTÜ I konverentsil räägivad keeleringlased Eduard Vääri liivi kirja-keelest ja Astrid Villup värvinimetustest eesti murdeis; keeleringis räägib Paula Palmeos ekspeditsioonist Taga-Karpaatia ungarlaste juurde.

1949

„Eesti biograafilise leksikoni“ ja „Mii´ Issändä Jeesusõ Kristusõ pühä Evangeeliumi“ sunnitud loovutamiseks TA keskraamatukogu erifondi algab raamatute kõrvaldamine seltsi raamatukogust (leksikoni püüab juhatus sealt Johannes Voldemar Veski vastutusel tagasi laenata); tellitakse „Малая советская энциклопедия“. Koostatakse viie aasta plaan: suurendada korrespondentide võrk 250 liikmeni, üllitada viis kogumisjuhendit ja igal aastal aastaraamat, pidada kuus ettekande- ja kuus keeleringi koosolekut aastas. Taotletakse taas arhiivikorraldaja kohta (tagajärjetult), seatakse sisse toimik kaebuste ja avalduste jaoks. Alustatakse võimaluste selgitamist seltsilt ära võetud murdekogude deponeerimislepingu koostamiseks (juriidiliste nüansside tõttu on need ikka seltsi omanduses).

Elavneb seltsi ettekandetegevus (peetakse kuus koosolekut, ettekandjaiks Paul Ariste, Ernst Nurm, Elmar Päss, Aili Univere); diskuteeritakse „Suure õigekeelsusõnaraamatu“ äsjailmunud 1. vihiku üle. Välisel surveel peab Aili Univere ettekande „Akadeemik N. J. Marri elust ja tegevusest“.

Kuulutatakse välja keeleringi võistlustöö konkurs, „N valla kohanimed (kogumine ja süstematiseerimine)“ (laekub kolm tööd, kõigile antakse I auhind).

Esimese sõjajärgse trükisena ilmub „Kogumistöo juhendaja eesti keele alal. Nr. 1.“ (vastutav toim. A. Kask, sisaldab 1947. a koostatud küsitluskavasid), mille kogu trüki ostab selts. Seltsi aastaraamatut TA 1950. a kirjastusplaani ei võeta.

Lähetatakse esindaja Nikolai Marri mälestuskonverentsile Moskvasse. ÜTÜ II konverentsil on kaks ettekannet keeleringilt.

1950

„Vastavalt kõrgemalt poolt tulnud suulisele korraldusele“ moodustatakse komisjon võimudele sobimatute raamatute kõrvaldamiseks seltsi raamatukogust; kõrvaldamine jätkub. Ajaleht Edasi ja TA presiidium süüdistavad teravalt seltsi loius tegevuses, TA presiidium tõstatab küsimuse seltsi likvideerimisest. Juhatus vastab sellele plaanidega suurendada korrespondentide võrku, muuta tegevus ülevabariigiliseks (korraldada koosolekuid ka Tallinnas), tihendada kontakti õpetajatega ja tegelda rohkem „kodanliku Eesti aegse keeleteaduse ümberhindamisega ning natsionalismi ja kosmopolitismi avalduste paljastamisega“.

Taotletakse laborandi kohta ning vastutava sekretäri koha muutmist teadussekretäri kohaks.

Ilmuvad Jossif Stalini autorinimega keeleteemalised tööd.

Võetakse vastu viie aasta teadustöö plaan, ettekandekoosolekuil käsitletakse J. Stalini ja N. Marri keealaseid seisukohti (viimased lastakse Aili Univerel hukka mõista). Soovitatakse isanime kirjutamist eesti keeles eesti- ja vene keeles vene-päraselt.

Vastutav sekretär Heino Ahven esineb aasta algupoolel murdekogumist tutvustavatel seminaridel üle Eesti, suvel sooritab murdekorrespondentidega kontakti loomiseks 10-päevase jalgrattaretke Pärnu- ja Viljandimaal. Keeleringis korraldatakse auhinnatööde konkurss teemal „Ühe murde grammatika“ (laekub kaks tööd, I auhinna saab Aime Kuusi töö „Hargla-Mõniste murraku grammatika“).

Ilmuvad keelelised küsimustikud „Häälikulised paralleelvormid murdes“ (Keeleline ülesanne nr 3) ja „Paralleelkeelendid rahvakeeles“ (Keeleline ülesanne nr 4). Koostatakse ka keelelised juhendmaterjalid „Seesütlev kääne määrsonana“ (nr 5) ja „Seesütlev kääne murdes“ (nr 6).

Organiseeritakse politiseeritud sisuga keelekonverents ENSV 10. aastapäeva puhul. Esinetakse ÜTÜ III konverentsil.

Tähistatakse seltsi asutamise 30. aastapäeva.

1951

Teaduste akadeemia personaliosakond kinnitab seltsi juhatuse esimeheks valitud Johannes Voldemar Veski kohale alles pärast seda, kui selts on võtnud liikmeks ja koopteerinud juhatusse KKI parteitegelasest direktori Heinrich Tobiase; keelelingi tegevus seltsi juures lõpeb, sest ÜTÜ põhikirja järgi pole topeltalluvus võimalik. Jätkeb raamatute kõrvaldamine seltsi raamatukogust.

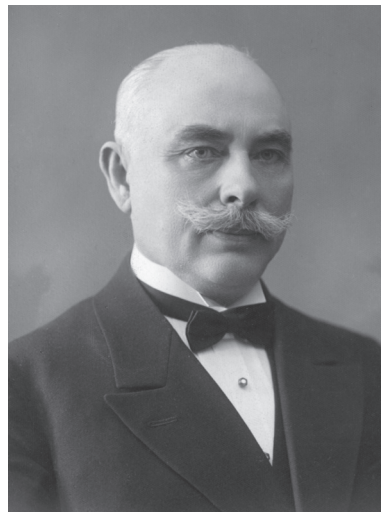
TA presiidium teeb Huko Lumeti ja Juhan Vaabeli ettepanekul häälteenamusega (president Johan Eichfeld ja asepresident Oskar Sepre vastu) otsuse Akadeemiline Emakeele Selts likvideerida; viiekuulise hilinemisega likvideerimisettepaneku saanud selts koondab juhatuse ja aktiivsemate liikmete ideed – oskuslikult valitsevat retoorikat kasutades – mõjuvaks 9-leheküljeliseks, ka poliitilisi aspekte esile toovaks vastupõhjenduseks (likvideerimine kahjustab mh sidet massidega ja J. Stalini tööde tutvustamist). Heino Ahvena poolt TA president Johan Eichfeldile ja asepresident Gustav Naanile isiklikult üle antud kirja ja selgituste põhjal

arutab TA presiidium aasta lõpul küsimust Arnold Kase ja Heino Ahvena osavõtul uuesti ning tühistab likvideerimisotsuse.

Karl Aben avaldab ajalehes Edasi ettepaneku hakata kirjutama võõrpärisnimesid eesti keeles foneetiliselt (*Friidrihh Šiller, Tšaalz Dikenz*), võitlus idee vastu kestab 1954. aastani.

Murdekogumisüleskutsetega pöörduetakse koolinoorte poole, juhendusseminarid toimuvad üle Eesti ning Heino Ahven teeb jalgrattal instrueerimisretke Pärnu ja Kilingi-Nõmme ümbruses. Ilmuvad murdekogumise juhendmaterjalid „Morfoloogilised paralleelvormid murdes“ (Keeleline ülesanne nr 7), „Vene laensõnu eesti murretes“ (Keeleline ülesanne nr 8).

Tartus korraldatakse esimene teaduslik murdeseminar, KKI-le tehakse ettepanek osta Aadu Toomessalu 757-leheküljeline käsikiri „Põide murde grammatika erijooni“. Toomesalu kutsutakse Tartusse, teda esitletakse TA presidendile ning premeeritakse juhatus otsusel ja juhatuseliikmete kulul kirjandusega („ÜK(b)P ajaloo lühikursus“, ilukirjandusteosed, eesti keele grammatikad).

Johannes Voldemar Veski

1952

13. septembril muudab ENSV Ministrite Nõukogu oma otsusega Akadeemilise Emakeele Seltsi nime Emakeele Seltsiks; juhatus võtab otsuse teadmiseks, lühendina võetakse kasutusele järjend ES; alustatakse uue põhikirja koostamist, mille vastuvõtmine jääb KKI ja TA presiidiumiga kooskõlastamatuse tõttu katki. TA survestab KKI-d seltsi toetama ning annab mitteametlikult lootust 0,5 töökoha juurde saamiseks. Raamatute kõrvaldamine jätkub.

KKI kolitakse Tallinna koos seltsi murdekogudega (viimasest seltsi eelnevalt teavitamata), TA presiidium teeb otsuse tuua seltsi kontor Tallinna 1953. a jooksul (seniks kolitakse asjaajamine ajutiselt kirjandusmuuseumi majja Aia 42). Juhatus protesteerib tulutult kogude Tallinna viimise ja kava vastu viia sinna ka selts ise; TA presiidium vastab süüdistusega, et „juhatus ei taha tunnistada valitsuse määrusi ega suhtu neisse nõukogulikult“.

Murdematerjalide hulgas laekub ka Aadu Toomessalu töö „Tuulikud“; murdekogude deponeerimislepingu sõlmimine KKIga ei õnnestu.

Ilmub „Kogumistöo juhendaja eesti keele alal. Nr. 2. (Tööstuslaselise materjali kohta)“ (koost. H. Ahven, vastutav toim. A. Kask).

TA muuseumide alasel konverentsil peab Heino Ahven ettekande seltsi murdekorrespondentide võrgu kohta.

1953

Üldkoosolekul võetakse vastu TA presiidiumi ja KKIga kooskõlastatud Emakeele Seltsi põhikiri ning TA presiidium kinnitab selle. Uue põhikirja järgi võivad seltsi kuuluda kõik keelehuvilised, toetajaliikme mõiste on asendatud kirjavahetajaliikme mõistega. ES saab korralduse tuua oma kontor Tartust Tallinna, aga põhjendab viivitamist sobivate ruumide puudumisega seal (tehes ettepaneku ruumide saamiseks Estonia pst 7).

5. märtsil sureb Jossif Stalin.

Toimub seltsi esimene ettekandekoosolek Tallinnas. Kooskõlastatakse ja allkirjastatakse murdekogude KKIse deponeerimise leping. Murdekogumise elavdamiseks kutsutakse ajakirjanduse ja raadio kaudu üles keskkoolide kirjandusringe, 7-klassilisi koole ja rahvamaju; paljudes kohtades toimuvad murdekogujate instrueerimiskoosolekud.

Ilmub „Kogumistöo juhendaja eesti keele alal. Nr. 3.“ (koost. H. Ahven, vastutav toim. J. V. Veski); kirjastusplaani võetakse esimene murdetekstide kogumik „Ajaloolisi ja olustikulisi murdetekste“ (hiljem pealkiri muudetakse).

Koos KKIga korraldatakse üleliiduline keeleteaduslik sessioon, millel Aadu Toomessalu peab ettekande „Isiklike kogemusi murdematerjalide kogumisel“ (esimene mitteprofessionaali ettekanne teadussessioonil).

Helsingis sureb seltsi auliige Eemil Aukusti Tunkelo, Oslos auliige Konrad Nielsen ja Venemaal vangistuses auliige Johan Laidoner.

1954

TA presiidium peab „vajalikuks suurendada Emakeele Seltsi koosseisu laborandi võrra“.

Trükitakse 250 eksemplari seltsi uut põhikirja.

Seltsi ja ajalehe Edasi algatusel arutatakse õigekeelsusküsimusi (seoses „Väikese õigekeelsuse sõnaraamatu“ ilmumisega), sama tehakse koos ÜTÜ eesti keele ringiga; arutatakse eesti pärisnimede kirjutamist vene keeles ning kiidetakse heaks (avaldamiseks „Kogumistöö juhendajas“ nr 5) kihelkonnanimede, eesti murrete nimede, rajooninimede, uurali keelte ja indoeuroopa keelte lühendid.

Korraldatakse kohanimede alane murdeseminar Tallinnas, murdeseminare ja -koosolekuid mujal Eestis. Kavandatavasse murdekorrespondentide tekstikogumikku otsustatakse võtta tekste eri murdealadelt ja eri valdkondadest.

Ilmub „Kogumistöö juhendaja eesti keele alal. Nr. 4“ (koost. H. Ahven, toim. M. Must).

Toetudes TA presiidiumi soovivale suhtumisele otsustatakse ENSV 15. aasta-päeva puhul anda 1955. aastal välja Emakeele Seltsi aastaraamat (sisaldaks ülevaadet eelmise 15 aasta tegevusest) ja moodustatakse selle toimetuskolleegium, esimeheks Paul Ariste.

Liitutakse Loodusuurijate Seltsi toetusega Gustav Vilbastele personaalpen-sioni taotlemisel.

1955

Estonia pst 7 majale Tallinnas paigaldatakse Emakeele Seltsi silt vastutava sekretäri kõnetundide ajaga. 27. septembril toimub seal esimene juhatus koosolek. Võetakse vastu kord „Emakeele Seltsi murdekorrespondentide premeerimine“ ning kiidetakse heaks seltsi aukirjablanketi tekst ja kujundus. Laborandi kohta ei ole saadud; väljaannete hilinemise ühe põhjusena nähakse piisava arvu foneetiliste märkide puudumist trükikojas.

TA presiidiumi ettepanekul otsustatakse esitada Aadu Toomessalu autasustamiseks ENSV Ülemnõukogu presiidiumi aukirjaga, kavatsuse nurjab Toomessalu süüdimõistmine (juhatus on vajadusel valmis taotlema tema vabastamist ning informeerib olukorrast TA presidenti).

Koos KKI ja TRÜga osaletakse eesti keele grammatika struktuurile pühendatud teaduslikul sessioonil Tallinnas. Ettekandekoosolekuga Tallinnas tähistatakse F. J. Wiedemanni 150. sünniaastapäeva.

Tõdetakse korrespondentide passiivsust, toimub nende instrueerimiskoosolek Tallinnas. Tartus korraldatakse Eesti, Läti, Vene ja Karjala teadlaste osavõtul läänemeresoome dialektoloogia alane koordineerimisnõupidamine, kus antakse ülevaade läänemeresoome keelte uurimise olukorrast; nimetatakse komisjon uurimistöö koordineerimiseks.

Ilmub esimene sõjajärgne Emakeele Seltsi aastaraamat. Ülevaate 1940–54 asemel on selles H. Ahvena artikkel „Emakeele Seltsi tegevusest sõjajärgseil aastail (1945–1954)“.

Ilmuvad ka „Kogumistöö juhendaja eesti keele alal. Nr. 5“ (toim. H. Ahven) ja „Kogumistöö juhendaja eesti keele alal. Nr. 6“ (koost. H. Ahven, toim. P. Ariste). ESA II toimetuskolleegiumi laiendatakse Heino Ahvenaga; kolleegiumi esimeheks jääb kuni 34. numbrini Paul Ariste, sekretäriks Heino Ahven.

Professor Andrus Saareste saadab kirja ja neli trükist koos sooviga saada endale seltsi väljaandeid; need otsustatakse saata.

1956

KKI sõnaraamatute sektor viiakse Tartust Tallinnasse. TA nõude tõttu töötada KKI läheduses otsustatakse, et alates 1. oktoobrist on seltsi vastutava sekretäri töökohaks Tallinn (Estonia pst 7). TA presiidium suurendab seltsi palgalist koosseisu ühe vanemlaborandi koha võrra; juhatus taotleb taas vastutava sekretäri koha muutmist teadussekretäri kohaks. Võetakse vastu seltsi raamatukogu kodukord; kogust kustutatakse veelgi raamatuid.

Moodustatakse komisjon hiina nimede eesti keeles kirjutamise reeglite väljatöötamiseks (esimees Arnold Kask, abiesimees Ernst Nurm).

Nii TA presiidiumi kui ka TRÜ ja KKIga arutatakse murdekogumise ja -uurimise ning murdearhiivi korraldamist; asutakse ümber kujundama murdekorrespondentide võrku (nimestikust kustutatakse 148 korrespondenti); koos TRÜ ja KKIga korraldatakse Tartus murdeuurimiskonverents. Võetakse vastu Pent Nurmekunna ja Theodor Saare peremärkide kogu, korrespondentidele koostatakse kaks keelelist ülesannet (härjareest ja adjektiivse tähendusega liit-sõnadest).

Ilmuvad Emakeele Seltsi aastaraamat II (1956) ja „Valimik Emakeele Seltsi korrespondentide murdetekste I“ (toimetuskolleegiumi esimees M. Must, toim-d H. Ahven, P. Palmeos).

Otsustatakse välja anda kogumik „Akadeemik J. V. Veski keeleteaduslikud tööd“ ja selleks moodustatakse toimetuskolleegium (esimees Arnold Kask); seltsi aastaraamatus otsustatakse hakata avaldama keeleteaduslike artiklite resümeesid.

Seltsi külastavad algul NSVLi ja Soome koostöökomisjoni Soome grupi liikmed prof Kustaa Vilkuna ja dr Väinö Kaukonen, hiljem kultuuritegelaste delegatsioon (Lauri Posti, Eeva Niinivaara, Toivo Vuorela, Leeni Vesterinen jt); K. Vilkunat ja V. Kaukoneni autasustatakse kontaktide loomise eest seltsi aukirjaga, kõigile kingitakse raamatuid. Astutakse väljaannete vahetusse mitme Soome ja Ungari sõsarinstitutsiooniga (ettepanekud tehakse ka Rootsi ja Saksa DVsse); süveneb koostöö Andrus Saarestega.

Juubelite puhul autasustatakse aukirjaga Johannes Solli (50 aastat kutsetööl) ja seltsi asutajaliiget Ernst Nurme 60. sünnipäeval. Surevad auliikmed Konstantin Päts ja Yrjö Heikki Toivonen.

1957

Juhatus taotleb jätkuvalt lisakohta ning vastutava sekretäri ametikoha teadussekretäri kohaks muutmist; otsustatakse viia „vastutava sekretäri Heino Ferdinandi p. Ahvena töökoht Tallinna 23. jaanuarist 1957“ ning maksta talle välja kolimis- ja sõiduraha.

Koosolekul Tartus esineb Béla Kálmán ettekandega „Ungari Keeleteaduse Seltsi tööst ja murdeuurimisest Ungaris“.

Hiina nimede kirjutamisreeglite koostamiseks palutakse abi Hiina RV Teaduste Akadeemialt, juhiste projekt avaldatakse „Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetistes“.

Koostatakse keelelisi ülesandeid korrespondentidele: A. Viires „Kolhoosi käsitöölised“ (nr 13) ja E. Riikoja „Sõnade liitumisest“ (nr 14). Õnnestub esimene sõjajärgne murdekogumisvõistlus (esimesed auhinnad saavad Aadu Toomessalu „Jahindus“ ja Eduard Jonase „800 murdesõna või rahvapärast väljendit“, üks II auhinna saaja on Theodor Saar „Kihnu kohanimed“ eest); juhatusel liikmed annetavad igaüks 100 rubla auhindadeks.

Ilmuvad Emakeele Seltsi aastaraamat III (1957) ja „Pajatusi põhjarannikult. Valimik korrespondentide murdetekste II“ (koost. H. Ahven, toim-d M. Must, P. Palmeos).

ESA IV (1958) otsustatakse pühendada Johannes Voldemar Veskile; aastateks 1958–1965 planeeritakse üks aastaraamat aastas ja murdetekstide valimik üle aasta. Heino Ahven toob Riiast teate: tehas „Центральная цинкография“ valab foneetilised märgid siis, kui ENSV Polügraafia Peavalitsus saadab piisavalt vana-metalli ja tasub tehasele võla (seitse tonni metalli).

VIII rahvusvahelisel keeleteadlaste kongressil Oslos osalevad Paul Ariste ja Eduard Päll, dialektoloogianõupidamisel Moskvas esinevad Arnold Kask ja Heino Ahven ettekandega „Emakeele Seltsi murdekorrespondentide tööst“.

Arendatakse sidemeid Moskva, Läti, Mari, Ukraina ja teiste NSV Liidu tead-lastega; väljaannete vahetus toimub Ungari, Soome, Rootsi ja Saksa DVga. Lauri Kettunenilt saabub kolm eksemplari „Die Herkunft des Terminativs, Genitivs, Instruktivs und Komitativs“ (1956) ja kuus eksemplari Eemil Aukusti Tunkelo mälestuskõnet. Vanglast vabanenud Aadu Toomessalule saadetakse septembri-kuine foto temast ja keelejuhtidest.

Sureb auliige Just Knud Qvigstad.

1958

Selts saab uued ruumid Tallinnas Sakala 35.

Ajaleht Edasi avaldab seltsi suhtes kriitilise artikli „Vajame ja ootame“, kuid TA presiidium hindab seltsi tegevust positiivselt, andes juurde vanembibliograafi koha ja kinnitades aasta lõpul seltsi töötajate nimekirja: üks vastutav sekretär, üks vanembibliograaf, üks vanemlaborant. 1. septembril asub vanembibliograafina tööle Helju Kaal.

Hakkab ilmuma ENSV TA ja Kirjanike Liidu ajakiri Keel ja Kirjandus.

Hiina Teaduste Akadeemialt tulnud ettepanekute arvestamiseks kutsutakse kokku hiina nimede komisjon.

Toimub murdekogumise võistlus; abivahenditena koostatakse H. Viirese „Omadussõnadest“ (Keelelised ülesanded nr 15) ja H. Keema „Leivast“ (Keelelised ülesanded nr 16); murdekogumiku tekstide saamiseks ja kontrolliks korraldatakse ekspeditsioon Saaremaale; korrespondentide nimekirjas säilitatakse 70 liiget. Võe-takse vastu üks uus ja nimekirjast kustutatakse 41 korrespondenti.

Sõjajärgsete toimetiste esimese väljaandena ilmuvad „Johannes Voldemar Veski keelelisi töid“ (EST 1, toimetuskolleegiumi esimees A. Kask, sekretär H. Ahven) ja A. Kase „Võitlus vana ja uue kirjaviisi vahel XIX sajandi eesti kirja-keeles“ (EST 2, toim. P. Palmeos); ilmub ka „Kogumistöõ juhendaja eesti keele alal. Nr 7“ (toim. H. Ahven).

Koos TRÜ ja KKIga korraldatakse Tartus üleliiduline soome-ugri keelte murdekonverents (Heino Ahven esineb teemal „Emakeele Seltsi murdekorrespondentide võrgu tööst“); Paula Palmeos ja Heino Ahven osalevad IV üleliidulisel dialektoloogianõupidamisel Jerevanis; TA presiidiumilt taotletakse Paul Ariste, Arnold Kase ja Paula Palmeose lähetamist Helsingisse Soome-Ugri Seltsi 75. aastapäevale.

Virittäjä 1958. aasta 3. numbris ilmub Pertti Virtaranta ülevaade ESA III kohta (varasemates numbrites on L. Posti tutvustanud ESA I ja ESA II); väljaannete vahetuspartnerite hulka on lisandunud Ameerika Ühendriigid; rohkesti keelealast kirjandust on saadud Soome Kirjanduse Seltsilt, Soome-Ugri Seltsilt ja Kotikielen Seuralt; seltsi väljaanded otsustatakse saata ajakirjale Вопросы языкознания.

Asutakse taastama sidemeid üliõpilaste keeleringiga.

Otsustatakse hakata lindistama Johannes Voldemar Veski kultuurilisi mälestusi ning taotlema talle 85. sünnipäeva puhul Lenini või Tööpunalipu ordenit. Aukiri antakse seltsi asutajaliikmele August Annistile.

1959

Juhatus moodustab komisjoni seltsi põhikirja muutmiseks (esimees Ernst Nurm, liikmed Heino Ahven ja Erich Raiet).

Moodustatakse komisjon kreeka nimede eesti keeles kirjutamise reeglite väljatöötamiseks (esimees Johannes Voldemar Veski, liikmed Ain Kaalep, Richard Kleis, Karl Reitav, August Annist, Ernst Nurm, Erich Raiet). Teemat arutatakse ka KKI nõukogus, komisjoni täiendatakse ning ESi ja KKI ühiskomisjon otsustab lähtuda kreeka nimede kirjutamisel vahetult kreeka keelest.

Teadustöö plaani (1959–1965) võetakse eesti keele teadusliku grammatika teemad.

Kinnitatakse leping ja deponeeritakse KKI-sse nii seltsi heliplaadid kui ka murdekorrespondentide kogutud materjalid (sõnavara 34 200 sedelit, kohanime-sid 14 970 sedelit, isiku- ja loomanimesid 3300 sedelit, 15 700 lk tekste ja 2670

lk muid materjale). Koostatakse küsitluskavad „Liiklus ja transport“ (A. Viires), „Maastik“ (H. Kaal) ja „Jutustamisest ja jutustajatest“ (R. Viidalepp); KKI korraldab seltsi osalusega ekspeditsioonid Lihula rajooni ning Lääne-Eestisse. Tallinnas toimub murdeseminar korrespondentidele.

Ilmuvad ESA IV (1958) ja ESA V (1959). „Kogumistöö juhendaja eesti keele alal“ järjekordne käsikiri on valminud ja nimetatakse Heino Ahvena ettepanekul Kodumurdeks nr 1. Otsustatakse avaldada G. Vilbaste „Rahvapäraseid taime-nimesid Eesti NSV-s“ ja moodustatakse toimetuskolleegium (esimees J. V. Veski).

Arnold Kask ja Heino Ahven osalevad üleliidulisel murdeuurijate nõupidamisel Kišinjovis (Chišinäus); soome-ugri keelte ajaloolise grammatika ja dialektoloogia üleliidulisel nõupidamisel Moskvas osalevad ettekannetega Paul Ariste ja Heino Ahven. Võetakse osa etnograafiamuuseumi asutamise 50. aastapäeva juubelisessioonist ja otsustatakse teha koostööd ühinguga Teadus.

New Yorgis sureb seltsi asutajaliige ja ajakirja Eesti Keel esimene toimetaja professor Julius Mark.

1960

Arutatakse uue põhikirja projekti, loobutakse kirjavahetajaliikme (korrespondendi) staatusest ja tunnistatakse kehtetuks nende nimestik; moodustatakse komisjon arhiivimaterjalide läbivaatamiseks (esimees Eeva Ahven, liikmed Helju Kaal ja Helga Mägi).

Juhatus peab „esialgu ebaotstarbekaks“ asutada seltsi juurde õpetajate ja folkloristide sektsioone. Üksikjuhtudel antakse keelenõu; juhatusel liikmed kinnitatakse Vabariikliku Õigekeelsuskomisjoni koosseisu.

Helju Kaal tutvub murdetöoga Riias ja Vilniuses; korraldatakse murdeseminar, kuulutatakse välja murdekogumisvõistlused 1960 ja 1961, korrastatakse murdekorrespondentide võrku (aasta lõpuks on selles 58 korrespondenti); üliõpilaste keeleringiga kohtuvad Aadu Toomessalu ja Theodor Saar.

Ilmuvad ESA VI (1960), P. Ariste „Vadjalaste laule“ (EST 3, toim. E. Vääri), Kodumurre nr 1 ja 2 (toim. H. Ahven), „Linnunimetused“ (Keeleline ülesanne nr 17; koost. M. Mäger), „Koduloomade nimede kogumisest“ (Keeleline ülesanne nr 18; kordustrükk).

TA presiidiumile tehakse ettepanek lähetada Soome üldfoneetika konverentsile Arnold Kask, Paula Palmeos, Heino Ahven ja Juhan Peegel. Väljaandeid

saadetakse Soome, Ungarisse, Saksa DVsse ja Saksa FVsse, Norrasse, Rootsi, Belgiasse ja USAsse.

Tähistatakse seltsi 40. aastapäeva: avasõnad ütleb Johannes Voldemar Veski, ettekande „Emakeele Seltsi keelelisest tegevusest“ peab Arnold Kask, lõppsõna on Paul Aristelt; seltsi aukirja saavad Aili Univere, Salme Tanning ja 70. sünnipäevaks Kristjan Kure.

Juhatuses ja väljaannete toimetuskolleegiumidest tehakse ühisfoto.

1961

Juhatus esitab üldkoosoleku märkuste põhjal redigeeritud põhikirjaprojekti TA presiidiumile, see teeb sellesse muudatused ning kinnitab põhikirja; seltsi liikmeiks hakatakse võtma üliõpilasi ja murdekorrespondente (u 20 korrespondendile tehakse ettepanek seltsi astuda). Otsustatakse sisse seada seltsi liikmete püsiv nimestik; aastakoosolekuid otsustatakse hakata pidama vaheldumisi Tallinnas ja Tartus. Järjekordselt taotletakse TA-lt vastutava sekretäri koha asemele teadussekretäri kohta.

Arnold Kask valitakse TA korrespondentliikmeks.

Ollakse rahulolematud „Õigekeelsuse sõnaraamatu“ (1960) arvustajate kirjutusmaneeriga; Tartus korraldatakse sõnaraamatu arutelu. Juhatus annab ka keelenõu: võrdsest sobivad nii „Tere hommikust!“ kui ka „Tere hommikut!“.

Koos etnograafiamuuseumiga korraldatakse murdekorrespondentide seminar (teemadeks kalapüük ja liiklus).

Ilmub ESA VII (1961); kavandatakse praktilist keekekasutust käsitlevat väljaannete sarja.

Madis Norvik ja Heino Ahven osalevad soome-ugri filoloogide nõupidamisel Petroskoi, kus H. Ahven peab ettekande „Emakeele Seltsi osa soome-ugri keelte uurimises“.

7. oktoobril korraldatakse koos Viljandi rajooni haridus- ja kultuuriosakonnaga esimene keelepäev (avasõnad J. V. Veskilt, esinevad P. Ariste, A. Kask, H. Peterson, H. Rätsep, A. Pikamäe, G. Laugaste). Sünnib keelepäevade traditsioon.

Soome-Ugri Seltsile saadetakse „Õigekeelsuse sõnaraamat“ ning professor Julius Mägistele ESA ja Kodumurre. J. Mägistelt soovitakse vastu tema kirjutisi. Aukirja 65. sünnipäevaks saab Karl Aben.

1962

Teaduste akadeemia ühiskonnateaduste osakond teatab kavatsusest vähendada alates 1963. aastast seltsi palgalist koosseisu kahe töötaja võrra (jääks ainult vastutav sekretär); juhatus saavutab TA presidendi lubaduse, et vähendatakse vaid ühe võrra, ja seisukoha, et tegelikult on seltsil vaja ka kolmandat töötajat. TA presiidium keelab seltsidel tellida ajalehti ja ajakirju.

Luuakse algatusgrupid keelekultuurikomisjoni ja murdekomisjoni moodustamiseks (esimehed vastavalt Eduard Vääri ja Mari Must).

Kuulutatakse välja murdekogumisvõistlus ja koos KKIga korraldatakse ühisekspeditsioon Saaremaale.

Ilmuvad ESA VIII (1962; pühendatud A. Kase juubelile), P. Ariste „Vadja muinasjutte“ (EST 4), P. Palmeose „Karjala Valdai murrak“ (EST 5), Kodumurre nr 3–4 ja nr 5, ja „Keelelist bibliograafiat 1959–1960“ (Emakeele Seltsi Bibliograafia nr 1, koost. H. Kaal).

Kavandata väljaanne „Keelekultuur“ nimetatakse ümber „Kirjakeeleks“; toetatakse kampaaniat ajakirja Keel ja Kirjandus ning TA toimetiste tellijate arvu suurendamiseks.

Keelepäevad toimuvad Võrus, Elvas, Märjamaal ja Viljandis.

70-aastaseks saab Andrus Saareste; seltsi aukirja saavad Arnold Kask 60. ja Priidu Puusepp 75. sünnipäeva puhul.

1963

Selts taotleb sõltumatust kavandatavast TA keskraamatukogu kontrollist oma raamatukogu ja väljaannete välisvahetuse üle; toetatakse TA presidendi algatust asutada üleliiduline ajakiri „soome-ugri keeleteaduslike tööde avaldamiseks“. Juhatus toetab ideed asutada vabariiklik terminoloogiakomisjon ja esitab TA presiidiumile oma seisukohad teadusterminoloogia arendamiseks. Aasta lõpul koondatakse vanemlaborandi koht.

Moodustatakse seltsi juhatuse esimehe akadeemik Johannes Voldemar Veski juubeli korraldamise komisjon (esimees Arnold Kask).

Asutatakse keeletoimkond (esimees Arnold Kask) ja murdetoimkond (esimees Mari Must), kinnitatakse nende kodukord ja viimase koosseis.

Ilmuvad ESA IX (1963), „Nonaginta. Johannes Voldemar Veski 90. sünnipäevaks 27. juunil 1963“ (EST 6) ja Kodumurre nr 6.

Koos TRÜ, Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI), Füüsika ja Astronoomia Instituudi ja Eesti Põllumajanduse Akadeemiaga korraldatakse teadusterminoloogia-alane nõupidamine Tartus.

Keelepäevad toimuvad Pärnus, Tartus, Tallinnas, Kingissepas (praeguses Kuresaares), Kärdlas ja Paides. Algab koostöö ühinguga Teadus; kinnitatakse loengusarja „Keelest ja keeleteadusest“ temaatika, sarja raames kohtub keelehuvilistega ka Johannes Voldemar Veski.

Koos TRÜ ja KKIga korraldatakse pidulik koosolek ja konverents J. V. Veski 90. sünnipäeva puhul.

Toetatakse Paulopriit Voolaine personaalpensionitaotlust; rõhutatakse vajadust hoida korras eesti kultuuritegelaste hauad.

Aukirjaga autasustatakse Marta Mäesalu 70. sünnipäeval. Sureb seltsi asutaja ja auliige Lauri Kettunen.

1964

Soome Vabariigi president Urho Kaleva Kekkonen teeb visiidi Eestisse.

Kinnitatakse keeleteoimkonna koosseis. Korraldatakse murdeseminar ja murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA X (1964) ja „Kirjakeel 1964“ (toim. H. Rätsep). Rotaprinti väljaannetena ilmuvad H. Ahvena „Juhend „Emakeele Seltsi aastaraamatu“ kaastöölistele“ ja „Juhend sõnasedelite täitmiseks“ (toim. H. Viires). Moodustatakse toimetuskolleegium kogumiku „Akadeemik Paul Ariste 60-aastane“ väljaandmiseks (esimees Arnold Kask); kogumik saab uueks nimeks „Sõna sõna kõrvale. Paul Ariste teaduslikust tegevusest“.

Loengusarja „Keeltest ja keeleteadlastest“ raames kohtuvad keelehuvilistega Paul Ariste, Gustav Vilbaste, Edgar Rajandi, Rein Kull.

Keelepäevad toimuvad Viljandis, Jõgeval, Tallinnas, Rakveres, Märjamaal, Kiviõlis, Haapsalus.

Seltsi külastavad Kustaa Vilkuna, Lauri Posti ja Lauri Hakulinen (seoses U. K. Kekkoneni visiidiga), Helsingi ülikooli õppejõud ja üliõpilased Pertti Virtaranta ja Soome etnograafid Niilo Valoneni juhtimisel.

Huno Rätsep, Heino Ahven ja Juhan Peegel alustavad Johannes Voldemar Veski kultuurilooliste mälestuste helilindistamist.

Marta Mäesalu kingib seltsile edasi Andrus Saareste „Eesti keele mõistelise sõnaraamatu“ seltsil seni puudunud 19 vihikut. Sureb seltsi asutajaliige Andrus Saareste.

1965

Eeva Ahvena juhtimisel korrastatakse seltsi sõjajärgne arhiiv ja Arnold Kase juhtimisel alustatakse arhiivi vanema osa korrastamist. Saadakse TA raamatukogu nõusolek korraldada ise väljaannete välisvahetust.

Ettekandekoosolekul Tallinnas esinevad esimest korda TRÜ üliõpilased.

Viiakse läbi rahvaliku sõnavara kogumise võistlus; seltsi murdetoimkond korraldab Tallinnas murdeuurijate kokkutuleku, kus osalevad murdekorrespondendid, KKI ja ESi töötajad.

Ilmuvad ESA XI (1965), „Sõna sõna kõrvale. Paul Ariste teaduslikust tegevusest“ (EST 7), Kodumurre nr 7 ja „Juhend murdekeele märkimiseks“ (toim. M. Must).

Võetakse osa soome-ugri kongressist Helsingis ja konverentsist Sõktõvkaris; osaletakse TRÜ Üliõpilaste Teadusliku Ühingu eesti keele ringi juubelikoosolekul.

Keelepäevad toimuvad Valgas ja Märjamaal.

Seltsi külastavad Helsingi üliõpilased professor Ruben Nirvi juhtimisel.

Jätkub Johannes Voldemar Veski kultuurilooliste mälestuste lindistamine. Tähistatakse nii ettekandekoosolekuga kui ka koostöös Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ühinguga (VEKSA) seltsi auliikme Johannes Aaviku 85. sünnipäeva; koos TA kodu-uurimise komisjoni ja Loodusuurijate Seltsiga tähistatakse Gustav Vilbaste 80. juubelit (ettekandega „G. Vilbaste ja keeleteadus“ esineb Heino Ahven).

1966

Moodustatakse seltsi rahvaluuleseksioon; kinnitatakse selle kodukord, juhatus (Eduard Laugaste, Veera Pino, Ingrid Rüütel) ja tööplan. TA Teadusliku Keskarhiivi jaoks korrastatakse ja võetakse arvele seltsi 1920.–1945. a arhiiv (korrastaja H. Kaal, ekspertiisikomisjoni esimees A. Kask).

Tõrjutakse TA etteheited seltsi liigse akadeemilisuse kohta, otsustatakse säilitada tegevuse senine profiil.

Seltsi auliikmeks valitakse Friedebert Tuglas.

Vastuses Koolieelsete Lasteasutuste Valitsusele väljendatakse seisukohta, et „viienda-kuuenda eluaastani ei saa pidada otstarbekaks kahe keele rääkimist. Pärast sedagi olgu teine keel ainult õpetamise keeleks“.

Toimub rahvaluulesektiooni esimene koosolek: E. Liiv peab ettekande „Usundiliste muistendite süstematiseerimisest (informatsioon)“ ja R. Põldmäe esineb teemal „L. Koidula ja rahvalaul“.

Kuulutatakse välja murdekogumisvõistlus.

Ilmub ESA XII (1966).

Koos ametkondadevahelise terminoloogiakomisjoni, KKI, TPI ja TRÜga korraldatakse üle-eestiline terminoloogiakonverents.

Võrus peetakse keelepäev.

1967

TA Teaduslikule Keskarhiivile antakse üle aastate 1920–1944 materjalid (293 säilitusüksust) ja moodustatakse uus arhiivimaterjalide läbivaatamise komisjon (esimees Eeva Ahven); arhiiv korrastatakse. Moodustatakse raamatukogu inventeerimise komisjon (esimees Mari Must). Üldkoosolek peab vajalikuks kolmandat palgalist töötajat.

Peetakse vajalikuks keeleteaduse oskussõnastiku koostamist. Tõdetakse keeleteoimkonna passiivsust, ent kinnitatakse selle vajalikkust; toimkonna esimeheks valitakse Eduard Vääri.

Korraldatakse murdekogumisvõistlus ja murdeseminar.

Rotaprinti väljaandena ilmuvad Kodumurre nr 8, „Küsitluskavu sõnavara kogumiseks“ (Keelelised ülesanded nr 19, 20, 21; koost. H. Neetar) ja „Juhend kohanimede kogumiseks“ (koost. M. Norvik).

Keelepäevad toimuvad Otepääl ja Märjamaal.

Otsustatakse jätkata vahepeal katkenud väljaannete välisvahetust. TA kesk-arhiiv soovib teavet Andrus Saareste isikufondi loomiseks. Usbeki TA Karakalpaki filiaal soovib teavet seltsi tegevuse kohta.

Lõpeb Johannes Voldemar Veski mälestuste lindistamine, jätkub nende litereerimine (Valve-Liivi Kingisepp, Helju Kaal, Eevi Ross, üliõpilased).

TA presiidium avaldab tunnustust Heino Ahvenale; seltsi aukiri antakse murdekorrespondent Mart Tapuperele 60. sünnipäeva puhul. Juhatus annab Heino Ahvenale loa sõita TA meeskooriga kontserdireisile Soome. Sureb Gustav Vilbaste.

1968

Johannes Voldemar Veski osaleb 25. veebruaril viimast korda seltsi aastakoosolekul, kus ta valitakse edasi juhatuse esimeheks, ja seejärel TRÜ eesti keele kateedris juhatuse koosolekul. 28. märtsil Johannes Voldemar Veski sureb. Emakeele Seltsi juhatuse esimeheks valitakse Arnold Kask.

Seltsi tööd tutvustatakse TA uuele presidendile Arnold Veimerile; tehakse ettepanek J. V. Veski mälestustahvli ja mälestusmärgi rajamiseks Tartusse. TA ühiskonnateaduste osakonna büroo nõustub taotlema TA presiidiumilt seltsile teadussekretäri kohta, mille saamiseks selts on valmis oma palgalise koosseisu üleminekuga KKI alluvusse. TA Teaduslikule Keskarhiivile antakse üle seltsi sõjajärgsed materjalid.

Keeletoimkonna tegutsemispausi järel saab selle juhiks Rein Kull ning toimkonna tegevus elavneb.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmub ESA XIII (1967).

Johannes Voldemar Veski 95. sünniaastapäeval 27. juunil korraldatakse ühepäevane mälestuskonverents, millest areneb välja iga-aastane keelekonverents J. V. Veski päev¹⁰; Maarja-Magdaleena Järve keskkoolis avatakse mälestustahvel tekstiga „Selles majas õppis aastail 1883–1887 eesti tänapäeva kirjakeele rajaja Johannes Voldemar Veski“.

Üleliidulisel nõupidamisel „Isikunimi“ esineb ettekandega „Nimi ja õigus“ Edgar Rajandi.

Keelepäevad toimuvad Pärnus, Vaekülas ja Tartus.

Helsingi ülikooli esindajale professor Lauri Postile antakse üle 122 karpil mikrofilmidega, sh kõik KKI ja ESi kogutud eesti kohanimedel sedelid (u 256 000 sedelit); otsustatakse astuda väljaannete vahetusse École Nationale des Langues Orientales Vivantes'e (Prantsusmaa riikliku ida keelte ja kultuuride instituudi) ja Turu ülikooliga ning üritada taas sama Chicago ülikooliga.

¹⁰ Edaspidi Veski päev.

FU 1970 näitusele otsustatakse esitada seltsi raamatud ESA XVI, „Emakeele Selts“ (koost. H. Ahven) ja G. Vilbaste „Eesti taimenimetused“. Valve-Liivi Kingisepp lõpetab J. V. Veski mälestuste litereerimise.

Seltsi aukiri antakse 75. sünnipäeval Johan Eichfeldile.

1969

TA presiidium muudab 19 taotlusaasta järel Emakeele Seltsi vastutava sekretäri ametikoha teadussekretäri ametikohaks alates 1. jaanuarist, teadussekretäri ja bibliograafi ametikohad arvatakse KKI koosseisu. Aastakoosolek peetakse esimest korda Tallinnas.

Moodustatakse seltsi asutamise 50. aastapäeva korraldamise toimkond ja korratakse ettepanekuid Johannes Voldemar Veski mälestuse jäädvustamiseks: luua perioodiliselt antav TA auhind lingvistiliste või õigekeelsuse alaste tööde eest, tähistada tahvliga Veski kodumaja Tartus, paigutada mälestuskivi Veski kodukohta ja püstitada mälestusmärk Tartusse, TRÜ-l tähistada peahoone 139. auditoorium ja asutada J. V. Veski nimeline stipendium eesti filoloogia üliõpilasele.

Otsustatakse konsulteerida TA presiidiumiga Vassili Lõtkini, Lauri Posti, Lauri Hakulineni, Julius Mägiste, György Lakó ja Béla Kálmáni auliikmeteks valimise üle ning „Johannes Aaviku auliikmeõiguste uuesti arvestamise asjus“.

Seltsi auliikmeks valitakse August Annist. Paul Ariste valitakse Helsingi ülikooli audoktoriks.

Koosolekutega Tallinnas ja Tartus tähistatakse Ferdinand Johann Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatu ilmumise 100. aastapäeva, peetakse soovitavaks selle 4. trüki väljaandmist (faksiimilena 2. trükist).

Muudetakse keeleteoimkonna kodukorda; tegevuse taastanud ja seitsmeliikmeliseks suurendatud toimkond (esimees Rein Kull) arutab palatalisatsiooni märkimist õigekeelsussõnaraamatus ja võõrsõnade ortograafiat.

Põlva ajalehes Koit ilmub murdekõne väljasuretamisele kutsuv artikkel; juhatuse kavandab vastuaktsiooni: kiri haridusosakonnale, keelepäevad Põlvas, Võrus ja Valgas, artiklid ajalehtedes Koit ning Sirp ja Vasar; toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XIV–XV (1968–1969), „Tuulik, kadakas ja leib“ (III valimik korrespondentide murdetekste. Kogunud A. Toomessalu, koost. H. Ahven, toim. M. Must, P. Palmeos), P. Ariste „Vadja rahvakalender“ (EST 8, toim. E. Adler) ja Kodumurre nr 9.

Peetakse II Veski päev.

Ernst Nurm osaleb terminoloogia-sümposioonil Moskvast, Helju Kaal dialektoloogia-nõupidamisel Tbilisis.

Keelepäevad toimuvad Võrus ja Tõrvas.

Seltsi delegatsioon (Arnold Kask, Paul Ariste, Paula Palmeos, Heino Ahven) külastab Friedebert Tuglast ja annab talle auliikme diplomi; Tuglas kingib delegatsiooni liikmetele oma äsjailmunud „Muutliku vikerkaare“. Juhatus annab aukirjad Jüri Uustalule 80., August Annistile ja Paulopriit Voolainele 70. ning Aino Källole 60. sünnipäeva puhul.

1970

Moodustatakse komisjon (esimees Eeva Ahven) teaduslike materjalide välismaal trükkis avaldamise lubamiseks, TA presiidiumi nõudel võetakse vastu seltsi pitsati kasutamise ja säilitamise kord; TA presiidium nõuab ka liikmemaksuvõlgade likvideerimist. Võetakse teadmiseks info Ferdinand Johann Wiedemanni haua kavatsetava hävitamise kohta Leningradis ja Paul Ariste astunud sammud säilmete ümbermatmiseks.

Otsustatakse trükkida auliikmediplomide blanketid. 14. augustiks kl 14 kavandatud auliikmete valimine (eelnevalt on P. Ariste info järgi „ülainstantsides“ kaheldud L. Hakulineni sobivuse üle, lisatud aga vahepeal kandidaatide nimekirjast kõrvaldatud J. Mägiste) jääb ära, sest „E. Sõgla suulistel andmetel olevat EKP KK asjaomane vastutav isik arvanud, et ES-i auliikmeks valimine oleks välisteadlastele solvav“.

Keeletoimkond tegutseb aktiivselt, andes muuhulgas soovitusel kaubandus- ja toitluskeele kohta. Toimub murdevõistlus.

Ilmuvad ESA XVI (1970) ja H. Ahvena „Emakeele Selts. Lühiülevaade minevikust ja tänapäevast“ (ka vene keeles).

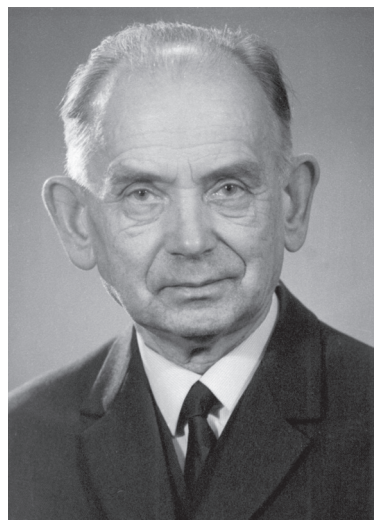
Korraldatakse III Veski päev.

Tallinnas toimub fennougristide kongress (FU 1970), Heino Ahven esineb ettekandega „Emakeele Selts Eestin kielielämässä“; märgiga „FU 1970“ esitletakse väljaandeid ESA XVI (1970), P. Ariste „Vadja rahvakalender“, „Tuulik, kadakas ja leib“ ning H. Ahvena „Emakeele Selts. Lühiülevaade minevikust ja tänapäevast“. Šiauliais nimeuurimissümposioonil esineb Edgar Rajandi.

Korraldatakse Elva keelepäev. Astutakse väljaannete vahetusse Tampere ülikooli raamatukoguga.

TRÜ aulas tähistatakse seltsi asutamise 50. aastapäeva: Arnold Kask peab ettekande „Jooni Emakeele Seltsi keelelisest tegevusest“. Aktusel saavad seltsi aukirja asutajaliikmed August Annist ja Ernst Nurm, tegevliikmed 1920. aastast Villem Ernits, Paulopriit Voolaine ja Johannes Soll, murdekogujad Aili Univere, Ann Tamm, Hella Keem, Marta Mäesalu, Aadu Toomessalu, Õilme Aasmaa, Eduard Leppik ja Theodor Saar. Juubeli tähistamist analüüsides nendib juhatus, et rohkete meediakajastuste kõrval ei kirjutanud sündmusest ükski keeleteaduslik ajakiri.

Seltsile saabub keelematerjalide kogu Kanadast Artur-Aleksander Laanelt; Johan Eichfeld kingib seltsile Vladimir Dali vene keele seletava sõnaraamatu.

Arnold Kask

1971

Võetakse teadmiseks TA juhtide ettepanek esitada Aadu Toomessalu Nõukogude Eesti preemia saamiseks; otsustatakse jätkata pingutusi välismaiste auliikmete valimiseks.

Keeletoimkonna vanemaks valitakse tagasi Rein Kull; toimkonna põhiliseks arutlustemaks on morfoloogiaküsimused seoses õigekeelsussõnaraamatu uusväljaandega.

Korraldatakse murdeseminar korrespondentidele ja murdehuvilistele; tähistatakse 50 aasta möödumist süstemaatilise murdekogumise algusest (esinevad Arnold Kask ettekandega „Jooni eesti murdeuurimise algusaastatest“, Paul Ariste „Eesti murrete heliplaadistamise algus“ ja Paulopriit Voolaine „Päevikulehti esimestelt murdematkadelt“).

Ilmub ESA XVII (1971). Esmakordselt on aastaraamatus rubriik „Keeletoimkonna otsuseid“.

Koos Ajakirjanike Liidu keele- ja tõlkesektsiooniga korraldatakse seni ainus J. V. Veski päev (IV) Tallinnas.

Keelepäevad toimuvad Tallinnas, Tartus (eriinternaatkoolide keelepäev), Haapsalus.

Asta Veski annab seltsile üle Johannes Voldemar Veski kirjakeele sõnavara kartoteegi (u 300 000 sedelit).

Seltsi aukirja saavad Villem Ernits 80., Elmar Elisto 70. ja Paula Palmeos 60. sünnipäeva puhul. 70. sünnipäev on Aili Univerel ja Karl Mihklal. Sureb seltsi auliige Friedebert Tuglas; ESA XVII pühendatakse F. Tuglase mälestusele.

1972

TA presiidium ning kõrgema ja keskerihariduse ministeerium moodustavad Johannes Voldemar Veski 100. sünniaastapäeva komisjoni (esimees Arnold Kask, liikmed Paul Ariste, Heimar Peremees, Eduard Päll, Endel Sõgel, Johannes Tammeorg, Heino Ahven); TRÜ ajaloo-keeleteaduskonna parteiorganisatsioon nõustub peahoone 139. auditooriumi nimetamisega J. V. Veski järgi ja sellega, et sinna asetatakse „J. V. Veski kuhu“; EKP KK nõustub F. J. Wiedemanni sõnaraamatu kordustrukki väljaandmisega.

Juhatus saadab TA ühiskonnateaduste osakonnale kirja 1970. a auliikmekandidaatide (Vassili Lõtkin, Marta Mäesalu, Eduard Päll, Julius Mägiste, Lauri Posti, Kustaa Vilkuna ja taastatava auliikme staatusega Johannes Aavik) valimisprotsessi jätkamiseks ning taotleb nõusolekut kutsuda seltsi kirjavahetajaliikmeiks Lauri Hakulinen, Esa Itkonen, Martti Kuusi, Veikko Ruoppila, Aimo Turunen, Pertti Virtaranta, Béla Kálmán, György Lakó, Péter Hajdú ja Björn Collinder.

TA presiidium kinnitab seltsi keeleteoimkonna baasil moodustatud Vabariikliku Õigekeelsuskomisjoni (VÕK) koosseisu (esimees Arnold Kask, aseesimehed Eeva Ahven ja Erich Raiet, teaduslik sekretär Tiiu Erelt; liikmed Paul Alvre, Elmar Elisto, Rein Kull, Viivi Maanso, Henno Meriste, Ernst Nurm, Henn Saari, Ellen Uuspõld, Johannes Valgma); VÕK teeb keeleteoimkonna soovitude alusel normivad otsused *stik*-sufiksi liitumise, võõrsõnade ortograafia ja adjektiivsete liitüksuste kokkukirjutamise kohta ning kinnitab 10 keeleteoimkonna varasemat otsust.

Keeleteoimkonna algatusel korraldatakse sõnaloomevõistlus „Kes leiab sobiva sõna?“ (kinnitatakse asendamist vajavate sõnade nimekiri, žürii esimeheks määratakse Paul Ariste); saabub 182 kirja 3600 ettepanekuga; võistluse tulemusena on kirjakeelde juurdunud sõnad *taidlus*, *pardel*, *selve* jt).

Ilmuvad ESA XVIII (1972), mis on pühendatud A. Kase 70. sünnipäevale, ja Kodumurre nr 10–11 (sisaldab mh kaks küsitluskava).

Toimub V Veski päev; P. Ariste teatab sõnalooimevõistluse tulemused (täielikud tulemused ilmuvad 7. juuli ajalehes Sirp ja Vasar). Keelepäevad toimuvad Tallinnas, Märjamaal, Haapsalus, Elvas ja Püssis.

Võetakse vastu Soome Keele Seltsi (Turu), Göttingeni ja Chicago ülikooli ettepanekud vahetada väljaandeid; Erika Saareste kingib seltsile Andrus Saareste „Eesti keele mõistelise sõnaraamatu“ vihikud 1–22 ning Vanda Sardma Saareste „Eesti murdeatlase“ I–II ja väitekirja „Leksikaalseist vahekordadest eesti murretes“.

70-aastaseks saab Arnold Kask. Surevad seltsi auliikmed August Annist ja Martti Rapola.

1973

Tõdetakse raskusi auliikmete valimisega; pärast TA ühiskonnateaduste osakonna büroo põhimõttelist toetust esitatakse seltsi auliikme kandidaatideks Marta Mäesalu, Vassili Lõtkin, Eduard Päll, Lauri Posti, Kustaa Vilkuna, Julius Mägiste, Lauri Hakulinen, Martti Kuusi, Esa Itkonen, Pertti Virtaranta, Veikko Ruoppila, Péter Hajdú, Béla Kálmán, György Lakó, Björn Collinder ja Klara Majtinskaja.

Ettekandekoosolekul Tallinnas esineb Robert Auty (Oxford) teemal „Keele-teadus tänapäeva Inglismaal“.

Puudub vajadus keeleteoimkonna aktiivseks tegevuseks, kuna enamik selle liikmeid kuulub VÕKi koosseisu.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmub „Juhend ja nimestik kalanimetuste kogumiseks“ (koost. M. Mäger, toim. H. Neetar). Juhatus otsustab avaldada seltsi väljaannetes ainult seltsi liikmete kirjutisi.

Kirjastus Valgus avaldab seltsi algatuse toel F. J. Wiedemanni „Eesti-saksa sõnaraamatu“ 4. trüki. TRÜ eesti keele kateeder avaldab J. V. Veski sünniaastapäevaks „Sõnasõela“ nr 2 ja „Keele ja struktuuri“ nr 8.

Korraldatakse VI Veski päev ja Tallinnas koos Ajakirjanike Liiduga J. V. Veski pühendatud koosolek; KKI korraldatud läänemeresoome filoloogia sümposiumil Tallinnas esineb plenaarettekandega „J. V. Veski keelelisest tegevusest“ Arnold Kask.

TA ühiskonnateaduste osakonna soovitusel täites otsustatakse tähistada Vene TA asutamise 250. aastapäeva, sidudes selle „Kalevipoja“, F. J. Wiedemanni

sõnaraamatu kordustrüki ja Mihkel Veske tegevusega ning Paul Ariste võimaliku ettekandega „Eestist pärinevad soome-ugri keelte uurijad Vene TAs“.

J. V. Veskile pühendatud keelepäevad toimuvad Tallinnas, Kuusalus, Pärnus, Tartus; Elva keskkool korraldab rahvaluuleseksiooni toel esimese rahvaluulepäeva.

J. V. Veski 100. sünniaastapäevaga seoses avavad kodu-uurijad mälestustahvli Elvas Pälsoni 24 (praegune Pargi 42), Veski kauases suvituskohas; Teaduste akadeemia avab mälestuskivi Veski sünnikohas Vaidaveres ja mälestustahvli tema viimases elukohas Tartus (Vabriku 5); TRÜ avab J. V. Veski büsti peahoone 139. auditooriumis ja annab auditooriumile Veski nime.

Üliõpilane Mai Võsu osaleb soome keele- ja kultuurikursusel Lappeenrantas.

Nõustatakse Joensuu ülikooli ettepanekuga hakata vahetama väljaandeid.

Sureb seltsi auliige Johannes Aavik.

1974

TA ühiskonnateaduste osakonna büroo tunneb huvi seltsi töö vastu rahvaste sõpruse ja ideoloogilise kasvatustöö ning kakskeelsuse alal (ja saab oma küsimustele rahuldavad vastused); juhatus laieandatud koosolekul arutatakse NLKP KK otsust „Tööst ideoloogiakaadri valikul ja kasvatamisel Valgevenemaa parteiorganisatsioonis“ ja sellest tulenevaid ülesandeid seltsile; samal koosolekul kiidetakse heaks osalejatele jagatud resolutsiooniprojekt – sisuliselt seltsi järgnevate aastate tööplaan ideoloogiliselt vajalikus vormis.

Juhatus ei nõustu ettepanekuga luua seltsi kirjandusseksioon.

Seltsi auliikmeteks valitakse Paul Ariste, Arnold Kask, Vassili Lõtkin (Moskva), Marta Mäesalu ja Eduard Päll; katse valida auliikmeks lääneriikide teadlasi on ebaõnnestunud.

Keeletoimkond tegeleb jooksva keelenõuga ning valmistab ette VÕKi otsuseid.

Korraldatakse murdeseminar Tallinnas ja murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad kogumik „Centum“ (EST 9, toim. H. Ahven) ja P. Ariste „Vadjalane kätkest kalmuni“ (EST 10, toim. T.-R. Viitso).

Toimub VII Veski päev, kus näidatakse filmi J. V. Veski 100. sünniaastapäeva tähistamisest. Keelepäevad toimuvad Tallinnas ja Jõgeva rajoonis Järvel, rahvaluulepäev Märjamaal; 600 osalejale korraldatakse Märjamaal keelelektorium.

Koosolekuga Tallinnas tähistatakse NSV Liidu Teaduste Akadeemia 250. aastapäeva (esinevad Heino Ahven, Helmi Neetar ja Theodor Saar).

Nõustatakse Uppsala ülikooli ettepanekuga hakata vahetama väljaandeid, astutakse vahetussuhtesse Göttingeni ülikooli soome-ugri seminariga; seltsi väljaanded otsustatakse saata Helsingi ülikooli eesti keele instituudile.

Seltsi aukirja saab Vanda Sardma, kes on seltsile kinkinud 17 raamatut (J. Aaviku, J. Ainelo, K. Leetbergi, O. Looritsa, E. Muugi, H. Põllu, A. Saareste, M. Veske jt teosed).

1975

Teaduste akadeemialt tulnud mitteametliku vihje toel esitatakse „Eesti rahvalaulud. Antoloogia“ I–IV (autorikollektiivi juht Ülo Tedre) Nõukogude Eesti preemia saamiseks (preemia antakse).

Seltsi juhatus ja VÕK kinnitavad ühiskoosolekul uurali keelte ja murrete nimetused ning nende lühendite nimestiku; eelnevalt on teemasid arutatud keeletoimkonnas.

Korraldatakse murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XIX–XX (1973–1974) ja Kodumurre nr 12 (pühendatud P. Ariste juubelile; toim. H. Ahven).

Toimub sõnaraamatute teemaline VIII Veski päev. Osaletakse Budapestis soome-ugri kongressil; näitusele saadetakse kümme seltsi väljaannet.

Keelepäevad on pühendatud eesti raamatu juubelile ja toimuvad Elvas, Kehras, Püssis, Tallinnas (kolm keelepäeva) ja Tartus (eriinternaatkoolide keelepäev). Märjamaal toimub 6. keelepäev, millega tähistatakse seltsi 50. keelepäeva. Seltsi aukiri antakse sel puhul direktor Leonhard Vaidele. Rahvaluulepäev peetakse Otepääl. Korraldatakse keelelektorium Märjamaal.

Salvestatakse seltsi asutajaliikme Ernst Nurme mälestusi.

1976

Theodor Saarele omistatakse ENSV teenelise kultuuritegelase tiitel. Paul Aristele antakse kätte tunnistus Kotikielen Seura auliikmeks valimise kohta.

Mati Hindi algatusel korraldatakse Tallinna Pedagoogilise Instituudi üliõpilaste esimene esinemine Tartu ettekandekoosolekul.

Keeletoimikond tegeleb kirjakeele korralduse ja keelenõuandega; Rein Kull lahkub esimehe kohalt; 1977. aastal keeletoimikonda enam ei moodustata.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XXI (1975) ja Kodumurre nr 13. Juhatus kavandab seltsi väljaannete ilmumistempo: aastaraamat – üks köide aastas, Kodumurre – keskmiselt üks köide aastas, ESi toimetised – 11 köidet aastail 1976–1979.

Toimub IX Veski päev „Tänapäeva kirjakeele aktuaalseid probleeme“.

Koos partneritega korraldatakse Tallinnas konverents „Terminoloogia ja standardiseerimine“; keelekorraldusteooria ja -metoodika seminaril Vilniuses loeb Arnold Kask ette Heino Ahvena ettekande „Emakeele Seltsi tegevus keelekultuuri ja keelepropaganda alal“.

Keelepäevad toimuvad Haapsalus, Tallinnas, Räpinas, Missos, Mustvees, Nuias; rahvaluulepäevad Kuusalus ja Elvas.

Salvestatakse Arnold Kase meenutusi kultuurilooliste mälestuste talletamiseks.

Juhatus õnnitleb seltsi vanimat liiget Johannes Solli 90. sünnipäeval. Sureb Manivalde Lubi.

1977

Teaduste akadeemia toimetuse- ja kirjastusnõukogu lubab ainult temaatiliste kogumike avaldamist ja teatab, et „juubelikogumikke ja pühendusväljaandeid tohib publitseerida ainult erandjuhtudel kõrgemate organite eriloal“; selts ühineb Eesti Geograafia Seltsi üleskutsega aastaraamatute temaatilisuse nõude vastu.

Asutatakse seltsi lingvistilise poeetika ja stilistika sektsioon, kinnitatakse selle kodukord ja tööprogramm ning valitakse juhatus, mille esimeheks saab Jaak Põldmäe.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XXII (1976), P. Ariste „Vadja muistendid“ (EST 11), „Juhend kohanimede kogumiseks“ (toim. V. Pall) ja „Juhend murdekeele märkimiseks“ (toim. M. Must). Aastaraamatu artikleist otsustatakse hakata välja andma separeate.

Toimub X Veski päev „Keel täis kujundeid“.

Sondas toimub esimene keelepäev 8-klassilises koolis, ettekandega „Minu kallid kodukeel“ esineb direktor Meinhard Laks; rahvaluulepäev korraldatakse Obinitsas.

Koos VEKSAGA korraldatakse Uppsala ülikooli soome-ugri keelte seminari algatusel eesti keele ja kirjanduse seminar noortele väliseestlastele.

Jätkatakse kultuurilooliste mälestuste talletamist. Arnold Kask saab 75-aastaseks.

1978

Keele ja Kirjanduse Instituudile tehakse ettepanek vanemökonomisti ametikoha loomiseks seltsi koosseisus.

Toetatakse algatust taotleda Aadu Toomessalule teenelise kultuuritegelase tiitlit. Helju Kaal ja Urve Sert koostavad käsikirjalise koosolekute registri (1920–1978), kus on 419 koosolekut ja 764 ettekannet.

Korraldatakse murdeseminar ja murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XXIII (1977) „Sõna ja nimi“ ja H. Rätsepa „Eesti keele lihtlausete tüübid“ (EST 12). Tegemist on esimese aastaraamatuga, mis järgib TA toimetus- ja kirjastusnõukogu temaatilisuse nõuet.

Juhatus annab loa saata Ungarisse avaldamiseks Paul Ariste artikkel „Saksa laensõnadest vadja keeles“ ja Paula Palmeose artikkel „Ühest vene laensufiksist vepsa keeles“.

Toimub XI Veski päev „Eesti kirjakeele sõnamoodustus“.

Korraldatakse Tapa keelepäev ÜTÜ eesti keele ringi juhendaja Joel Sanga algatusel. Juhataja Henn Saari peab ettekande „Keelepäeva juhataja sõnavõtt“.

Keelepäevad toimuvad ka Märjamaal, Kehras, Tartus (eriinternaatkoolide keelepäev), Sõrves Torgus; rahvaluulepäev toimub Viljandis. Elvas toimub esimene stilistikapäev.

Jätkatakse kultuuriloo talletamist. Kirjalikke mälestusi saadavad Eduard Laugaste, Uku Masing, Richard Viidalepp, Paulopriit Voolaine.

Õnnitletakse Johan Eichfeldi 85. sünnipäeval. Sureb Julius Mägiste.

1979

Kavandatakse seltsi asutamise 60. aastapäeva tähistamist ja selle kajastamist ajakirjanduses. Loobutakse keeleteimkonna taastamisest.

Muudetud kujul kinnitatakse kogude deponeerimisleping KKIga.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmub P. Ariste „Vadja mõistatusi“ (EST 13, toim. T.-R. Viitso).

Kavandatakse väljaande „Kirjakeel 1980“ avaldamist. Juhatuse annab Paul Ariste ja Paul Alvrele loa artiklite ja Paul Alvrele retsensiooni avaldamiseks Ungaris.

Peetakse XII Veski päev „Kirjakeele rikastamise allikad“.

Koos KKIga korraldatakse Tallinnas rahvusvaheline seminar „Teooria osa oskuskeelearnenduse ja kirjakeelte korraldamise praktikas“.

Keelepäevad toimuvad Haapsalus, Maidlas, Mustjalas, rahvaluulepäevad Kolga-Jaanis, Pärnu-Jaagupis ja Tallinnas; stilistikapäev peetakse Tartus. Helju Kaal esineb Kohtla-Järve emakeeleõpetajatele ja õpilastele ning Jaak Simm Pärnu õpetajatele.

Koos VEKSAGA korraldatakse väliseestlaste keelepäev.

Otsustatakse hakata lindistama Villem Ernitsa mälestusi. Sureb Jaak Põldmäe.

1980

Rahandusministeeriumi korraldusel kaotatakse instituutide juurest seltside koosseisulised ametikohad; kooskõlastatult KKIga taotletakse TA presiidiumilt seltsile kolmandat koosseisulist kohta. Tuletatakse meelde algatust asutada J. V. Veski nimeline vabariiklik preemia. Aastakoosolek pühendatakse Paul Ariste 75. sünnipäevale. Auliikmeteks valitakse Elmar Elisto, Ernst Nurm ja Aili Uinivere.

Huno Rätsepale määratakse uurimuse „Eesti keele lihtlausete tüübid“ eest ENSV riiklik preemia. Kalevala Seura välisliikme tunnistuse saavad Ingrid Sarv ja Arvo Krikmann.

Johannes Aaviku 100. sünniaastapäeva tähistatakse koosolekutega Tallinnas, Tartus, Kingissepas.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XXIV (1978) „Eesti sõnavara“ ja Kodumurre nr 14 (tegelikult ilmub 1981).

XIII Veski päev „Ajakirjanduskeel“ korraldatakse koos Ajakirjanike Liiduga.

Keelepäevad toimuvad Sondas, Tartus (eriinternaatkoolide keelepäev), Kilingi-Nõmmel, Kahtlas; kaks keelepäeva toimuvad Tallinnas ja kaks Viljandis; oma keelepäeva korraldab Kuusalu keskkool (seltsist esineb Elli Riikoja); rahvaluulepäevad peetakse Räpinas ja Keilas (Harju õpilaste rahvaluulepäev); stilistikapäev toimub Elvas.

Seltsi väljaandeid saadetakse Tampere ülikoolile.

Eesti Raadio välissaadetes esineb Mari Must. Keele ja Kirjanduse toimetuse ettevõtmisel toimub juhatuse pildistamine.

1981

TA kehtestab lääneriikidega toimuva raamatuvahetuse korra; juhatus moodustab seltsi raamatukogu nõukogu, mille esimeheks saab Valdek Pall. Seltsi büroo kolitakse uutesse ruumidesse Lauristini 6.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA XXV (1979) „Sõnavara probleeme“, P. Ariste „Keelekontaktid. Eesti keele kontakte teiste keeltega“ (EST 14) ja Kodumurre nr 14 (tiitellehel 1980).

XIV Veski päev toimub teemal „Sõnatuletus“.

Keelepäevad toimuvad Pärnus, Märjamaal, Tallinnas ja Saks (Harju); õpetajate keelepäevad korraldatakse Sondas, Võrus (Võru-, Põlva- ja Valgamaa õpetajad), Haapsalus, Tartus, Pärnus ja Tallinnas. Oma keelepäeva korraldab Kingissepa 1. keskkool (seltsist esineb Varje Lonn); stilistikapäev toimub Tartu 8. keskkoolis.

Koos VEKSAGA korraldatakse Pirital väliseestlaste keelepäev. Sureb seltsi auliige Vassili Lõtkin.

1982

KKI muudab seltsi teadussekretäri koha vanemteaduri kohaks; vanemteadurina teadussekretäri ülesannetes jätkab Heino Ahven.

Arnold Kask loobub kandideerimast järgmisse seltsi juhatuse koosseisu; uueks juhatuse esimeheks valitakse Huno Rätsep.

Huno Rätsep

Eesti NSV riiklik preemia määratakse Paul Aristele tsükli „Vadjalaste seos teiste läänemeresoome rahvastega“ eest (7 teost, kõik ESi toimetised).

Vastuses haridusministeeriumi kirjale rõhatakse, et traditsioonilise vana murde kõrval on oluline koguda ka nooremate põlvkondade keeleainest ja õpilasargood; asutakse kontrollima seltsi vanade heliplaatide seisundit. Korraldatakse murdekogumisvõistlus ja tähistatakse süstemaatilise murdekogumise 60. aastapäeva.

Ilmuvad J. Peegli „Nimisõna poetilised sünonüümid eesti regivärssides. Sõnastik I (A–K)“ (EST 15), P. Ariste „Vadja pajatusi“ (EST 18) ja Kodumurre nr 15.

Ilmumata jäänud väljaanne „Kirjakeel 1981“ otsustatakse nimetada „Kirjakeeleks 1982“ ja see täiendamise järel avaldada (tegelikult ilmub „Kirjakeel 1983“).

Toimub XV Veski päev „Keeleteadus Tartu ülikoolis“.

Keelepäevad toimuvad Märjamaal, Kohtla-Järvel, Elvas, kaks keelepäeva toimub Viljandis; rahvaluulepäevad peetakse Sondas ja Pärnus (Pärnu koolide 1. rahvaluulepäev); stilistikapäev toimub Tartu 8. keskkoolis. Tallinnas korraldatakse Harju rajooni õpilastele keelelektorium (esinevad Helgi Vihma ja Toom Õunapuu).

Jätkub kultuurilooliste mälestuste kirjapanek; toetatakse kodu-uurijate ettepanekut võtta Villem Ernitsa kodukoht kultuurimälestiste nimekirja.

Juhatus õnnitleb Endel Sõkla 60. sünnipäeval. Sureb Villem Ernits.

1983

Juhatus tutvub TA üldkogu otsusega „Eesti NSV ühiskonnateadlaste ülesandeist NLKP Keskkomitee juunipleenumi otsuste täitmisel“.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA 26–27 (1980–1981) „Eesnimedest oskussõnadeni“ ja „Kirjakeel 1983“.

Toimub XVI Veski päev „Eesti murded“.

Keelepäevad toimuvad Mustvees ja Abjas, oma keelepäeva korraldavad Tallinna 7. keskkool (seltsist esineb Rudolf Karelson) ja Tallinna 44. keskkool (seltsist esineb Elli Riikoja); rahvaluulepäevad toimuvad Öisus ja Jüris. Heino Ahven esineb kahel korral koolijuhtidele teemal „Keelepäevadest koolides“, Elli Riikoja ettekandega „Esinemise edu tagatis“ Raplas ja Otepääl ning teemal „Lektorite keelepruugist“ üliõpilaslektoritele TPIs.

Juhatus kinnitab nimekirja kaheksast raamatust, mis saadetakse Helsingisse Soome-Ugri Seltsi juubelinäitusele. Mari Must esineb Eesti Raadios teemal „1982. aasta murdevõistlusest, korrespondentidest ja murdeuurimise ülesannetest“.

Jätkatakse kultuurilooliste mälestuste kogumist.

Asutamise 60. aastapäeva puhul saadetakse õnnitlus ajakirjale Looming. Õnnitletakse Marta Mäesalu 90. ja Richard Ritsingut 80. sünnipäeval; saadetakse kõikide juhatusel liikmete ja teadussekretäri allkirjadega õnnitluskiri akadeemik Johan Eichfeldile 90. sünnipäevaks.

Sureb viimane elus olnud seltsi asutajaliige, auliige Ernst Nurm.

1984

Kaks ettekandekoosolekut sugulaskeelte ja idadiasporaa teemal peetakse väljaspool Tartut ja Tallinna – Põltsamaal. Ettekannetega murdekogudest sõjapaos tähistatakse „ENSV vabastamise 40. aastapäeva“; toimub murdekogumisvõistlus.

Toimub XVII Veski päev „Eesti leksikograafia“.

Ilmuvad ESA 28 (1982) „Läänemeresoome keeltest“, J. Peegli „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides. Sõnastik 2 (L–naine)“ (EST 15) ja A. Kase „Eesti murded ja kirjakeel“ (EST 16, toim. H. Rätsep). Moodustatakse kolleegium Theodor Saare tööde valimiku trükkitoimetamiseks (Heino Ahven, Gea Troska, Mari Must).

Keelepäevad toimuvad Põltsamaal, Räpinas, Viljandis, Kärddlas ja Tsirguliinas, kahel korral toimuvad keelepäevad Tallinnas. 100. keelepäev toimub Märjamaal. Eesti Raadios toimub vestlussaade „Sada keelepäeva“ (osalevad Heino Ahven, Huno Rätsep, Leonhard Vaide ja saatejuht Henn Saari); ajaleht Kodumaa hakkab avaldama keelepäevade ettekandeid.

Ernst Nurme tütar Urve Tark kingib seltsile 48 isale kuulunud keeleraamatut.

Õnnitletakse murdekorrespondent Hans Ruukelit 90. sünnipäeval. Surevad murdekorrespondendid Theodor Saar ja seltsi auliige Marta Mäesalu.

1985

NSVL Raamatupalat annab väljaandele Kodumurre rahvusvahelise indeksi ISSN 0206-5195. Arnold Kask saab Eesti NSV riikliku preemia raamatu „Eesti murded ja kirjakeel“ (EST 16) eest. Emakeele Seltsi auliikmeks valitakse Hella Keem.

Esineja haigestumise tõttu peetakse seltsi aastakoosolek esimest korda teadusliku ettekandeta. Koosolekutega tähistatakse Paul Ariste 80. sünnipäeva, Ferdinand Johann Wiedemanni 180., Jaan Jõgeveri 125. ja Lauri Kettuneni 100. sünniaastapäeva.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Kirjastus Valgus avaldab „Kirjakeele Teataja 1979–1983: õigekeelsuskomisjoni otsused“.

Ilmuvad ESA 29 (1983) „Eesti keelest mustlaskeeleni“, „Rahvasuust kirjanekuni. Uurimusi rahvaluule proosaloomingust ja kogumisloost“ (EST 17, toim-d H. Ahven, V. Pino, Ü. Tedre), Kodumurre nr 17 ja „Juhend sõnasedelite täitmiseks“ (koost. H. Viires, toim. M. Must).

Toimub XVIII Veski päev „Soome-ugri keeleteadus Eesti NSV-s“. Juhatus lükkab tagasi Asta Veski ettepaneku (reaktsioonina Keeles ja Kirjanduses ilmunud artiklile) nimetada J. V. Veski päev ümber ESi keelekonverentsiks ning muuta selle aega.

Osaletakse soome-ugri kongressil Sõktõvkaris.

Gustav Vilbaste 100. sünniaastapäeva konverentsil Tartus esineb Heino Ahven ettekandega „Gustav Vilbaste ja tema teos „Eesti taimenimetused““.

Keelepäevad toimuvad Mustvees, Tõrvas, Võrus, Tallinnas, Kaarmal, Helmes (kutsekoolide esimene keelepäev) ja Otepääl; rahvaluulepäevad peetakse Tartus kirjandusmuuseumis (kaks rahvaluulepäeva), Öisus, Pärnu-Jaagupis ja Põltsamaal.

Väljaannete vahetamise ettepanek tehakse TRÜ teaduslikule raamatukogule (seni vahetus ebaregulaarne).

Aukirja saavad teenelised murdekogujad Hilda Jõulmaa ja Eduard Leppik. Sureb seltsi esimene murdestipendiaat Paulopriit Voolaine.

1986

NSV Liidu juhiks saab Mihhail Gorbatšov, kelle algatusel käivitatakse riigi- ja ühiskonnaelu muutmist süvendavad protsessid avalikustamine ja uutmine.

Seatakse sisse teenelise murdekoguja aunimetus; kaalutakse TA ühiskonnateaduste osakonna büroo otsust „Osavõtust NSV Liidu kultuurifondi tööst“ ja otsustatakse osaleda. Soikub lingvistilise poeetika ja stilistika sektsiooni tegevus.

Eesti NSV Ülemnõukogu presiidium nimetab Heino Ahvena Eesti NSV teeneliseks kultuuritegelaseks.

Toimub 30. sõjajärgne murdevõistlus; kogu laekunud murdematerjal (26 519 sõnasedelit ja 430 lk teksti) saadakse võistluse kaudu; Mari Must tõdeb, et murdeainestiku kogumise võistlused „kipuvad lahjemaks jääma, kuigi alati on olnud midagi rõõmustavat“.

Teenelise murdekoguja tiitli saavad Ölme Aasmaa, Hilda Jõulmaa, Jegard Kõmmus, Eduard Leppik, Edgar Lilhein, Evald Lindström, Aleksander Matt, Vanda Sardma, Floriida Sillavee, Aadu Toomessalu, Alli Vetekaja.

Ilmuvad P. Aristele pühendatud ESA 30 (1984) „Keelest ja rahvaluulest“, J. Peegli „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides. Sõnastik 3 (NEIU–POISS)“ (EST 15), M. Ereli „Eesti adjektiivisüntaks“ (EST 19, toim. T. Ereli), P. Ariste „Vadja rahvalaulud ja nende keel“ (EST 22), Kodumurre nr 16 ja 18.

Toimub XIX Veski päev teemal „Terminoloogia ja andmebaasid“.

Keelepäevad toimuvad Kingissepas, Õisus, Abjas, Väandras, Valgas, Kärlal (Saaremaal), Tallinnas, Tartus (eriinternaatkoolide 5. keelepäev) ja Hummulis; rahvaluulepäevad Viljandis ja kaks kahepäevast Elva keskkooli oma rahvaluulepäeva Elva keskkoolis ja Tartus etnograafiamuuseumis. TA ühiskonnateaduste osakond peab keelepäevade korraldamist väga positiivseks, soovitatakse sellesse kaasata loominguliste liitude esindajaid ning propageerida neid ka välismaal. Selgitatakse välja, et Kirjanike Liidu liikmeid kuulub Emakeele Seltsi 17.

Toetatakse põhimõtteliselt ettepanekut nimetada üks Elva tänavatest Johannes Silveti tänavaks (ümbenimetamist ei toimunud). Helju Kaal, Helmi Neetar, Salme Nigol külastavad Aadu Toomessalu Laimjalas tema 70. sünnipäeval.

Yale'i ülikooli saadetisena jõuavad seltsi Paul Saagpaku „Eesti-inglise sõnaraamat“ ja Aleksis Ranniti luulekogud.

1987

Selts osaleb NSV Liidu kultuurifondi Eesti osakonna asutamiskoosolekul, Heino Ahven valitakse selle juhatusse ja teeb seal ettepaneku Andrus Saareste ja Julius Mägiste mälestuse jäädvustamiseks; seltsi juhatus soovib töstatada kultuurifondis välismaal elanud/elavate eesti kultuuritegelaste arhiivide küsimuse.

Juhatus vahetab „mõtteid kirjavahetajaliikmete valimise üle, välisteadlaste hulgast nimetatakse Lauri Postit, Pertti Virtarantat, Mauno Koskit, Seppo Suho-
neni, Kalevi Wiiki jt“.

Jätkatakse murdekogumisvõistluse korraldamist.

Ilmuvad ESA 31 (1985) „Lähedalt ja kaugelt“, „Rahvaluulest“ (EST 21, koost. I. Sarv, toim. T. Valdre), „Kirjakeel 1985“ (toim-d H. Ahven ja T. Erelt). Moodustatakse Jakob Hurda tööde avaldamise toimetuskolleegium (H. Rätsep, V.-L. Kingisepp, J. Peebo, A. Valmet) ja toetatakse mõtet avaldada seltsi toimetiste sarjas Uku Masingu artiklivalimik koos bibliograafiaga.

Toimub XX Veski päev „Eesti keele foneetika“.

Keelepäevad toimuvad Ahjal, Märjamaal, Kuigatsis, Mustvees, Põltsamaal, Häädemeestel, Põlvas, Paluperas, Lüllemäel, Palamusel, Haapsalus, Vana-Võidus (keskeriõppeasutustele), Tartus (kaks keelepäeva) ja Tallinnas; Tallinna 32. keskkooli keelepäev korraldatakse vastavalt soovitusel tähistada sellega oktoobri-revolutsiooni 70. aastapäeva; rahvaluulepäevad peetakse Õisus ja Vigalas.

Koos TRÜ eesti keele kateedriga tähistatakse Huno Rätsepa 60. sünnipäeva. Sureb seltsi auliige Elmar Elisto.

1988

Juhatus moodustab toimkonna uue põhikirja projekti koostamiseks (Mart Meri, Henn Saari, Leonhard Vaide ja Jüri Valge), et mh välistada TA presiidiumi õigus lõpetada seltsi tegevus ja kinnitada juhatuse koosseis, et fikseerida väliseesti liikmete staatus ja liikmemaksutingimused. Peetakse vajalikuks pikendada valimis-perioodi, asendada 1/5-kvoot koosolekukvoorumis asemike süsteemiga, muuta seltsi pitsat ainult eestikeelseks ning kaaluda sõna *akadeemiline* taastamist seltsi nimes.

Juhatusel, aasta- ja teiste koosolekute otsused järgivad ning on kooskõlas poliitilise olukorra muutumisega: toetatakse Eesti NSV Kirjanike Liidu ja Loominguliste

Liitude Kultuurinõukogu ettepanekuid „fikseerida eesti keele staatus vabariigi konstitutsioonis ja Tallinna nime venekeelne kirjapilt“; toetatakse KKI grammatika-sektori seminarirühma ettepanekut „sätestada eesti keel põhiseaduse tasemel riigikeeleks“ ja rõhutatakse vajadust riigikeele mõistet täpsustava keeleseaduse järele.

Huno Rätsep ja Heino Ahven osalevad vaatlejatena Ühiskondlike Organisatsioonide Kolleegiumi töös.

NSV Liidu Ülemnõukogu presiidiumilt nõutakse NSVLi konstitutsiooniparanduste ja valimiskorra muudatuste eelnõude kõrvaldamist rahvaarutelult, Eesti NSV Ülemnõukogu presiidiumilt ülemnõukogu erakorralist istungjärku arvamuse väljendamiseks üleliiduliste eelnõude suhtes, ENSV konstitutsiooni täiendamist ja liidulepingu Eesti huvidest lähtuvate põhisätete vastuvõtmist. Novembrikoosolek pühendatakse Eesti NSV keeleseaduse eelnõu arutamisele. Juhatuse ja seltsi koosolekute otsused avaldatakse ajakirjanduses.

Sureb seltsi teadussekretär Heino Ahven. Huno Rätsep lahkub seltsi juhatusest (vastusena mõnede seltsi noorliikmete ettepanekule muuta seltsi tegevussuundi). Seltsi tegevust juhivad abiesimehed Eeva Ahven ja Mati Erelt.

Seltsi teadussekretäri kohale asub Mart Meri (valitakse juhatuse soovitusel KKI murdesektori teaduriks seltsi teadussekretäri ülesannetes); selts esitab oma kandidaadid KKI direktori kohale (Huno Rätsep, Mati Erelt, Tiit-Rein Viitso, Valdek Pall).

Eeva Ahven

Ettekandekoosolekul Tallinnas esineb jaapani keeleteadlane professor Kazuto Matsumura; üliõpilasesinejatega ettekandekoosolekut nimetatakse esimest korda üliõpilaskonverentsiks, sellel esineb mh Martin Ehala ettekandega „EKP Keskkomitee keelepoliitika viimase kümne aasta jooksul“.

Toimub murdekogumisvõistlus.

Ilmuvad ESA 32 (1986) „Sõnavara teemadel“ ja Kodumurre nr 19.

Asendatakse seltsi aastaraamatu toimetuskolleegiumi väljalangenud liikmed ja tugedatakse Kodumurre toimetuskolleegiumi; kaalutakse eestikeelse piibli 1. trüki faksiimileväljaande avaldamist. Eevi Ross jätkab G. Vilbaste „Eesti taime-nimetuste“ käsikirja toimetamist.

Toimub XXI Veski päev „Keele häälikuline ja grammatiline ehitus“; lisaks teaduslikele ettekannetele tutvustab Mati Erelt juhatuse seisukohta kaasata seltsi

tegevusse välisliikmeid (põhikirjalise võimaluse olemasolule vaatamata pole seda seni tehtud) ning vajadust suurendada seltsi aktiivsust eesti keele kaitsel.

Keelepäevad toimuvad Rāpinas, Elvas, Tallinnas, Tartus, Alatskivil, Ōisus, Järva-Jaanis, Maarjas, Tõrvas, Kingissepas, Vārška keskkoolis (viimane Heino Ahvena juhitud keelepäev; avasõna „Minu kodumurre“ H. Ahvenalt), Arukūlas, Viljandis, Kohtla-Järvel, Avinurmes, Helmes, Vigalas ja Harglas; rahvaluulepäevad peetakse Tartus, Paides ja Tallinnas (kaks rahvaluulepäeva).

Kavandatakse koostööd väliseesti keeleteadlaste ja organisatsioonidega (läh-tuvalt Raimo Raagi nõusolekust olla kontaktisikuks).

Mihkel Toomse seltsile pärandatud murdekartoteek tuuakse Eesti Mere-laevanduse laevaga Suurbritanniast Eestisse.

1989

Võetakse vastu seltsi uus põhikiri, mille järgi seltsi eesmärgiks on mh kaasa aidata eesti keele takistamatule kasutamisele riigikeelena; sätestatakse seltsi liikmete jao-tus tegev-, au- ja toetajaliikmeteks ning välismaalaste õigus kuuluda seltsi; otsus-tusvõimeliseks (v.a koosolekud põhikirja muutmiseks ja seltsi tegevuse lõpetami-seks) loetakse iga välja kuulutatud koosolek. Esimest korda pärast sõda võetakse seltsi liikmeks teadlased lääneriikidest – avalduste esitamise järjekorras Kalevi Wiik (Turu) ja Raimo Raag (Uppsala).

Ollakse arvamusel, et välisliikmete liikmemaksu võib tasuda „kas rahas või natuuras (raamatud jm)“, et Soome liikmete liikmemaksu eest võib osta kirja-paberit. Tellitakse seltsi embleem.

Seltsi esimeheks valitakse Tiit-Rein Viitso, tema Helsingisse siirdumise järel saab esimehe kohusetäitjaks Eeva Ahven.

Rahvaalgatuse korras asutatakse F. J. Wiedemanni keeleauhind; asutamisaastal saab selle Henn Saari (edaspidigi on enamik laureaate seltsi liikmed). Saab alguse Wiedemanni keeleauhinna laureaate tava istutada tamm (kuni 1993. aas-tani Mādapea mõisa parki).

Ettekandekoosolekul Tallinnas esineb Harri Mürk Torontost ettekandega „Eesti-ainelised programmid Toronto ülikooli juures“.

Murdetoimkond korraldab murdematerjali kogumise võistluse. Juhatus moo-dustab slāngitoimkonna (Mai Loog, Mart Meri, Karl Pajusalu, Jūri Viikberg), koos KKIga korraldatakse slāngi kogumise võistlus. Keeleainest laekub kokku 23 989

sõnasedelit, 169 lehekülge teksti ja 1 tund 10 minutit helisalvestisi, sh 42 slängitööd 8678 sedeli ja 12 lk tekstiga.

Ilmuvad ESA 33 (1987) „Keelest ja kultuuriloost“ (sisuliselt on see pühendus-teos Huno Rätsepale), J. Peegli „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärs-sides. Sõnastik 4 (Pruut–Ö)“ (EST 15), P. Alvre „Eesti kirja- ja murdekeele morfo-loogiat“ (EST 23) ja „Lahemaa lugusid. Valimik korrespondentide murdetekste IV“ (koost. M. Must, toim. Eevi Ross).

Toimub XXII Veski päev „Eesti keele seisund“.

Keelepäevad toimuvad Hummulis, Tallinnas Keele ja Kirjanduse Instituudis, Märjamaal, Meremäel, Tartus (6. eriinternaatkoolide keelepäev), Ahjal, Pukas, Tsirguliinas, Lehtses. Meremäe keelepäev algab Eesti ja Setu lipu sissetoomisega ja setu hümniga „Katõ ilma veere pääl“ laulmisega; Ahja keelepäev ebaõnnestub (ain-sal korral keelepäevade ajaloo on kuulajaiks ainult esinejad). Rahvaluulepäevad toimuvad Õisus, Tallinnas, Viljandis, Riias; korraldatakse stilistikapäev Tartus.

Korraldatakse esimene seltsi väliskeelepäev (Riias koos Läti Eesti Seltsiga) ja esimene keelepäev vene õppekeeleaga koolis Valga 2. keskkoolis.

(Taas)luuakse kontaktid Leedu Keele Seltsi, Saksa Keele Seltsi (Wiesbaden), Soome Emakeeleõpetajate Liidu, Läti Eesti Seltsi, Kasahhi Keele Seltsi ja Soomluse Liiduga, Helsingi, Uppsala ja Toronto ülikoolidega; kohtutakse karjala keele seltsi asutamistoimkonnaga; teadussekretär tutvustab seltsi tegevust Riias, Helsingis, Tampere, Jyväskylä, Poris, Vammalas ja Säskyläs.

Aastapäevaaktusel tervitatakse ERMi. Õnnit-letakse Juhan Peeglit 70., Eduard Laugastet ja Elli Riikoja 80. sünnipäeval. Sureb auliige Eduard Päll.

1990

Peetakse vajalikuks avada arvelduskonto an-ne-tuste vastuvõtmiseks; moodustatakse raamatukogu inventuurikomisjon (esimees Arvo Laanest) ja toim-kond raamatukogu taastamisvõimaluste uurimi-seks (Uno Liivaku, Voldemar Miller ja „üks noorem seltsi liige“).

Seltsi juhatuse esimeheks valitakse Henn Saari.

Henn Saari

Auliikmeks valitakse Mari Must; välisliikmeteks¹¹ Mauno Koski (Turu), Kari Laukkanen (Helsingi), Ilse Lehiste (Columbus), Harri Mürk (Toronto), Matti Punttila (Helsinki) ja hiljem Eino Koponen, Klaus Laalo, Johanna Laakso (kõik Helsingi) ja Helena Sulkala (Oulu). Välisliikmete valimine saab tavaliseks.

Nõustades Riigikantseleid omavalitsusorganite nimetuste küsimuses, toetatakse KKI seisukohti.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Hella Keem ja Erich Raiet.

Ettekandekoosolekul Tallinnas esineb Raimo Raag teemal „Esimene rootsi keelest eesti keelde tõlgitud raamat ja selle filoloogilisest taustast“, Tartus Helena Sulkala ettekandega „Otsitakse ühist maailma keelte grammatikas. Rahvusvahelisest grammatikaprojektist.“ Väliseadlaste esinemine seltsi koosolekuil muutub tavapäraseks.

Murdekogumisvõistlusel pööratakse tähelepanu ka merendusalasemale sõnavarale; asutakse selgitama Anto Valdre Murmanski vangilaagrist saadetud ja ametnike väitel hävitatud vanglakeele sedelkogu saatust.

Ilmub Kodumurre nr 21 (ilmumisaasta numbriga 1989).

Kirjastustegevus, sh aastaraamatu väljaandmine muutub majanduslikult raskeks; esitatakse teostamata jääv idee taastada aastaraamatu asemele Keele ja Kirjanduse alusel kunagine seltsi ajakiri Eesti Keel.

Toimub XXIII Veski päev, millega koos tähistatakse seltsi asutamise 70. aastapäeva. Arutatakse, aga ei leia toetust Henn Saari ettepanek viia J. V. Veski päev aprilli ja tähistada koos seltsi aastapäevaga.

Koos Eesti Rahvusraamatukogu ja KKIga korraldatakse Tallinnas ja Kuressaares Johannes Aaviku 110. sünniaastapäeva puhul kahepäevane konverents „Keelereform ja raamat“. Peeter Olesk osaleb ettekandega Soome ja Baltimaade kultuuri-alasel ühisseminaril „Mare Balticum“.

Keelepäevad toimuvad Riidajal, Helmes, Õisus, Viru-Nigulas (koos kohalike muinsuskaitsetega), Võrus, Kuressaares, Tallinnas, Alal, Tartus, Valgas, Patkülas, Kuigatsis (eriinternaatkoolide keelepäev) ja Viljandis (kaks keelepäeva); rahvaluulepäev toimub Tartus.

Tartu ülikooli peahoone aulatooriumi 139 paigutatakse Lauri Kettuneni bareljeef (autor Aulin Rimm).

Surevad seltsi auliige Paul Ariste, Paula Palmeos ja Aadu Toomessalu.

---

¹¹ St liikmeteks väljastpoolt Eestit; välisliikme staatust põhikiri ette ei näe.

1991

Eesti Vabariik taastab iseseisvuse.

Teaduste akadeemiale teatatakse, et selts soovib olla iseseisev, „riiklikult finantseeritav asutus“; kasvavate kulude tõttu taotletakse TA-lt lisarahastust. Võetakse vastu seltsi liikmete ja palgaliste töötajate ametilähetuste kord. Otsustatakse hakata andma tänukirju seltsi toetajatele; esimesed tänukirjad saavad Heino Kiik ja Eesti-Rootsi ühisettevõtte „Info“.

Üldkoosoleku üksmeelsel otsusel saadetakse Vabariigi Valitsusele ja Päevalehele seltsi kriitiline seisukoht keeletsensuse kohta kodakondsusseaduse eelnõus.

Juhatuse esimeheks valitakse Henn Saari, kes on seltsi olukorra murettekitavaks hinnanud.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Pent Nurmekund.

Pärnu Kommertspanga toetust kasutatakse kirjakeele sõnavara kartoteegi arendamiseks.

Korraldatakse keeleainestiku kogumise võistlus; Tartus peetakse murdekongressi, millel arutati alusel esitatakse Eesti Rahvuskultuuri Fondile taotlus TÜ eesti keele labori ja seltsi ühisprojekti „Eesti murdeainese süvendav kogumine“ rahastamiseks.

Ilmuvad ESA 34 (1988) „Sõna ja termin“ ja J. Peegli „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides. Sõnastik 5 (Täiendused. Registrid. Errata)“ (EST 15). Viimasega jõuab lõpule seltsi toimetiste 15. numbriga viie osa väljaandmine.

Moodustatakse toimetuskolleegium ESA 35 väljaandmiseks; otsustatakse, et „ES-i aastaraamat ei tohi seisma jääda“; peetakse vajalikuks koostada soome-, inglise- ja venekeelne seltsi infopakett.

Toimub XXIV Veski päev „Sõnamoodustus“.

Keelepäevad toimuvad Tõrvas, Restus, Helmes, Pikakannus ja Valgas (Valgamaa keelepäev). Rahvaluulepäevad toimuvad Õisus, Ahjal.

Otsustatakse jätkata osavõttu Fenno-Ugria Asutuse tööst „seoses selle taastamisega“ ning osaleda mälestuskivi püstitamisel Aadu Toomessalule.

1992

Eelarvetaotluses TA presiidiumile soovitakse 2,5 töökoha finantseerimist, lisaks taotletakse 100 dollarit Alalise Rahvusvahelise Lingvistide Komitee (ARLK) liikmemaksu tasumiseks; esitatakse avaldus ARLKsse astumiseks.

Juhatus otsustab kulutada välisraha „100, vajaduse korral kuni 120 (Soome – JV) marka kantseleitarvetele, mida rublade eest ei saa“. Selts kaotab eelarveaasta vahetusel 17 000 krooni kasutamata raha (u 42% 1993. a eelarvest), eelarveväline raha õnnestub tagasi saada.

Koos Keeleametiga korraldatakse Tartus III keelefoorum, kus võetakse vastu ettepanek tunnistada kehtetuks EV Ülemnõukogu 6.11.1991 otsus „Eesti Vabariigi

kodakondsuse kohta“; üldkoosolek avaldab valitsusele protesti kodakondsuse taotlejate keeleoskuse nõuete vähendamise ja kõrgete, väljaannete välisvahetust välistavate postitariifide vastu.

Juhatuse esimeheks valitakse taas Henn Saari, tema tagasiastumise järel nimetatakse esimeheks Jüri Viikberg.

Akadeemikukandidaatideks esitatakse etnoloog Ants Viires ja rahvaluuleteadlane Arvo Krikmann.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Rein Kull ja Valev Uibopuu.

Toimub murdekogumisvõistlus; Eesti Rahvuskultuuri Fond rahastab taotletud mahus projekti „Eesti murdeainese süvendav kogumine“; selts saab taas murdestipendiaadid.

ESA 35–36 (1989–1990) otsustatakse välja anda kaksiknumbrina, seejärel ka 37–38 (1991–1992); murdetoimikond otsustab väljaannet Kodu-

murre alates numbrist 23 hakata koostama maakondlikul printsiibil.

Toimub XXV Veski päev teemal „Ring ümber lause“.

Koos Eesti Emakeeleõpetajate Seltsiga korraldatakse Tallinnas kevadpäevad „Emakeeleõpetus keskkoolis“ (teemaks mh eesti keele õpikud); keelepäevad toimuvad Kuressaares ja Öisus; stilistikapäev korraldatakse Viljandis.

Koos Estonia Seltsiga tähistatakse Andrus Saareste 100. sünniaastapäeva.

Jüri Viikberg

1993

Seadusega „Kodanike ühenduste kohta“ kooskõlla viimiseks muudetakse seltsi põhikirja, mille maksuamet ja rahandusministeerium kooskõlastavad; lükatakse tagasi Riigikantselei ettepanek juriidiliste probleemide lahendamiseks selts likvideerida ja uuesti asutada.

Mitte-eestlaste keeleeksamite teemal pöörduetakse avaliku kirjaga kultuuriministri poole. Üheks tulemuseks on seltsi esindaja kaasamine eksaminaatorite atesteerimisele.

Tiit-Rein Viitso valitakse juhatuse esimeheks; kinnitatakse teadussekretäri ja raamatukogu juhataja töökorrad. Akadeemikukandidaatide vabade kohtade arv osutub varem teatatust väiksemaks ja kandidaadiks valitakse Ants Viires.

Eesti Keele Instituudiks (EKI) ümber nimetatud KKI loob Eesti Keele Sihtasutuse (EKSA).

Juhan Peegel pälvis seltsi esildise alusel Eesti teaduspreemia teose „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärsides“ eest. F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Rudolf Karelson ja Uno Liivaku. Keeleauhinna laureaatide tavakohane tammepuu istutamine toimub esimest korda Väike-Maarjas.

Taasluuakse keeleteoimkond (vanemaks Jaak Peebo), kinnitatakse selle koosseis; viimastel aastatel mittefunktsioneerinud VÕK otsustab oma ülesanded üle anda seltsi keeleteoimkonnale, kes teeb otsuse algustäheortograafia kohta ja kavandab keelehooldusliku brošüüri „Keeleteataja“ asutamist.

Jätkatakse projekti „Eesti murdeainese süvendav kogumine“; toimub murdekogumisvõistlus, juhatus premeerib žüriid lõunasöögiga.

Avatud Eesti Fond eraldab 125 000 krooni Gustav Vilbaste „Eesti taimenimetuste“ kirjastamiseks ning see ilmub (trükiarvuga 2000; käsipostiga õnnestub teos saata 10 partnerile); seltsi toimetiste sarja väljaannete numereerimisel otsustatakse hakata arvestama ka enne sõda ilmunuid.

Toimub XXVI Veski päev teemal „Eesti keelehoole“.

Keelepäevad toimuvad Märjamaal ja Tallinnas (kaks keelepäeva); rahvaluulepäevad Õisus ja Tallinnas.

Selts võetakse Eestist pärit liikmena ARLKsse; juhatus nimetab Tiit-Rein Viitso ARLK peaassamblee liikmeks.

Toetatakse Fenno-Ugria Asutuse projekti „Soome-ugri rahvaste info- ja teaduskeskus“; selle kaudu avaneb seltsil arvutite kasutamise võimalus.

1994

Juhatuse koosolekul annab Mart Meri „edasi Mati Hindilt kuulnud teate, et mõned Riigikogu kultuurikomisjoni liikmed on Emakeele Seltsi pidanud nõukogude aja jäänukiks, mis tuleks likvideerida.“

Täiendatakse Emakeele Seltsi ja Eesti Keele Instituudi ruumikasutuse lepingut ning redigeerimise järel allkirjastatakse ka kogude deponeerimise leping. Lepingu järgi on kogude kasutamisel EKI-l kohustus viidata seltsile kui nende omanikule. Kinnitatakse lähetuste kord. Auliikmetele ja seltsi töötajatele makstakse toetust.

Moodustatakse ajutine toimkond keeleseaduse eelnõu läbitöötamiseks (mõningaid selle ettepanekuid arvestatakse); korratakse aasta aega vastuseta kirja riigikeeleksamite küsimuses uuele kultuuriministrile – tulemuseks ametkondadevahelise keeleasjade komisjoni asutamine kultuuriministeeriumi juurde.

Seltsi esimeheks valitakse ja ARLK peassamblee liikmeks nimetatakse Tiit-Rein Viitso.

Seltsi esildise alusel antakse sotsiaal- ja humanitaarteaduste riiklik aastapremia väljaandele „Eesti taimenimetused“. F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Nikolai Baturin ja Paul Saagpakk.

Keeletoimkond võtab vastu soovitusel algustähe ja jutumärkide, numbrite kirjutamise ning sõnade *magistrant*, *doktorant* jt õigekirjutuse kohta. Ministri positiivsest suhtumisest hoolimata ei toeta kultuuriministeerium „Keeleteataja“ väljaandmise rahastamist. Peetakse vajalikuks asutada tasuline keelenõubüroo Tartus (2007. a asutavad HTM, TÜ, EKI ja Tartu linn keelehooldekeskuse).

Jätkub projekt „Eesti murdeainese süvendav kogumine“: korraldatakse ekspeditsioonid Loosi valda ja Kihnu (Lemsi külas lindistatakse noorte kõnekeelt); keelekogumisvõistlus toimub suhteliselt kesiste tulemustega. Murdetoimkonna esimees Anu Haak saab ülesande esitada tulevaste murdekogumisvõistluste kava.

Toimub XXVII Veski päev teemal „Tõlkimine – võit ja kaotus“.

Koos Jyväskylä ülikooliga korraldatakse ühisseminar „Kõnekommunikatsioon ja käitumisstrateegiad“.

Keelepäevad toimuvad Õisus, Kuressaares, Viljandis ja Kadrinas.

Kalevala Selts Soomes määrab ühe rahvakultuuriauhindadest seltsi murdekorrespondendile Edgar Lilheinile.

Surevad seltsi auliikmed Arnold Kask ja Aili Univere.

1995

Kultuuri- ja haridusministeeriumi juurde moodustatakse keeleasjade komisjon (esimeheks saab seltsi teadussekretär Mart Meri, aseesimeheks seltsi esimees Tiit-Rein Viitso); selts lõpetab oma ajutise keeleseaduse toimkonna tegevuse.

Seltsi rahvaluuleseksiooni tegevus loetakse lõppenuks pärast sektsiooniliikmete otsust taastada Akadeemiline Rahvaluule Selts.

Riigikogul soovitatakse moodustada keeleteoimkond (eelkõige eelnõude keeleliseks redigeerimiseks); toetatakse Meinhard Laksi, kes teeb ettepaneku „hakata lipuheiskamisega tähistama kauni emakeele päeva ja pakub selleks 14. märtsi, K. J. Petersoni sünnipäeva.“ Pingelise märtsikuu sobivuse üle peetakse nõu Eesti Muinsuskaitse Seltsiga.

Seltsi raamatute tagasisaamiseks selgitatakse välja, et aastail 1949–1952 kõrvaldati seltsi raamatukogust TA raamatukokku 216 raamatut; seltsi templiga teosed otsustatakse tagasi nõuda.

Juhatuse esimeheks valitakse Tiit-Rein Viitso. Teadussekretär Mart Meri lahkub tööle ajakirja Keel ja Kirjandus, kuid jätkab võimaluste kohaselt järgmise aastakoosolekuni ka seltsis.

Seltsi auliikmeteks valitakse Eduard Leppik, Juhan Peegel ja Huno Rätsep. F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Lennart Meri.

Keeleteoimkond käsitleb *gi-* ja *ki-*liite õigekirja ja põhiarvsõnade käänamist, õigusakte ja kuupäevafraasi, murdepäraseid kohanimesid, eesti kohanimed kokku- ja lahkukirjutamist, vene-eesti ümberkirjutustabeleid ja tekstilõikude märkimist ning punkti kasutamist. Korduvalt väljendatakse seisukohta, et kirjakeele normi fikseerimine kuulub VÕKI, mitte seltsi keeleteoimkonna pädevusse.

Toimub kohanimed kogumise võistlus. Nelja-aastane projekt „Eesti murdeainese süvendav kogumine“ lõpeb ekspeditsioonidega Vastseliina valda ja Kihnu. Koostatakse ja kinnitatakse lastekeele kogumise juhend, arvestades TÜ lastekeeleuurijate ettepanekuid.

Ilmub kogumik „Tartumaa saja-aastaste jutud. Valimik murdetekste V“ (kogunud Hella Keem, toim. A. Sepp).

Tiit-Rein Viitso

Kultuurkapitalilt saadakse 89 660 krooni Theodor Saare „Kihnu raamatu“ koostamiseks.

Toimub XXVIII Veski päev teemal „Eesti keel võõrkeelena“.

Rahvaluulepäevad peetakse Viljandis ja Pärnu-Jaagupis; osaletakse Kadrina keskkooli keelearaste kirjutiste hindamisel.

TA raamatukogus korraldatakse seltsi asutamise 75. aastapäeva puhul näitus, juubelikoosolek ja seltsi vastuvõtt peetakse Tartus; üliõpilaste keeleringi asutamise 50. aastapäeva tähistamisega lõpetatakse seltsi aastapäeva üritused. Õnnitletakse Geograafia Seltsi asutamise 40. aastapäeval.

Asta Veski asutab Johannes Voldemar Veski mälestusfondi stipendiumideks eesti keelt õppivatele üliõpilastele või magistrantidele.

1996

Seltsi liikmed osalevad keeelasjade komisjoni töös ja keelepoliitika arengukava väljatöötamisel. Taastatakse Akadeemiline Rahvaluule Selts ja see võtab üle kõik ESI rahvaluulesektiooni ülesanded. ESI juhatuse esimeheks valitakse Tiit-Rein Viitso.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Juhan Peegel.

Jaak Peebo loobub keeleteoimkonna vanema kohast, vanemaks valitakse Tiiu Erelt; keeleteoimkond annab soovitusel eesti ja väliskohanime alal.

Jätkatakse projekti „Eesti murdeainese süvendav kogumine“ (1992–1995) vältel talletatu analüüsi. Keeleinestiku kogumise võistlust ei korraldata (murde-toimkond ei tegutse), aga Eduard Leppikult laekub kohanimedid 4952 sedelit ja kaks lehekülge.

Eesti Teadusfond annab kaheaastase grandit Toomas Paulile „Eesti piiblitõlke ajaloo“ koostamiseks ja väljaandmiseks; Eesti Rahvuskultuuri Fond ja Võru Instituut toetavad seltsi Hella Keema „Võru keele õpiku“ väljaandmisel.

Toimub XXIX Veski päev teemal „Eesti keeled. Sotsioloogilisi sissevaateid eesti keeltesse“; esimest korda antakse välja J. V. Veski stipendium – 10 000 krooni Epp Toomsalule.

Kütiorus korraldatakse koos Tartu ülikooli ja Võru Instituudiga rahvusvaheline konverents „Läänemeresoome lõunapiir“.

Keelepäevad toimuvad Tallinnas, Kuressaares, Rakveres ja Viljandis (kaks keelepäeva); rahvaluulepäev korraldatakse Õisus.

1997

Juhatus kiidab üldjoontes heaks TAGa sõlmitava assotsieerumislepingu; tehakse tulemusteta katse leida seltsile tööruum Tartus.

Seltsi esimeheks valitakse Mati Erelt, teadussekretärina tööle asunud Tõnu Tender saab ülesande hakata koostama Emakeele Seltsi aastaraamatus ilmuvat keelesündmuste kroonikat.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Eduard Leppik.

TA likvideerib VÕKi, kõik selle ülesanded antakse üle seltsi keeleteoimkonnale. Keeleteoimkond annab jooksvat keelenõu, loobudes võimalusest teha tasulist kohtukõlbulikku keeletekspertiisi, ja jätkab arutelu rahvaste, maade ning nende elanike ja keelte nimetuste õigekirja üle.

Ilmub Hella Keema „Võru keel“.

Toimub XXX Veski päev teemal „Eesti leksikograafia aastal 1997“; kuulutatakse välja J. V. Veski stipendiumi saajad – Külli Eilsen ja Tiia Laanekask.

Koos Võru Instituudiga korraldatakse Kaika suveülikoolis Vilustes seminar „Lõunaeesti keelest ja kirjaviisidest“, koos Eesti Piibliseltsi, Tartu ülikooli ja Võru Instituudiga võru-setu evangeeliumi päev.

Otsustatakse taastada üliõpilaste maikuused ettekandekoosolekud Tallinnas ja nimetada üritus ESI üliõpilaskonverentsiks.

Keelepäevad toimuvad Õisus, Viljandis ja Põltsamaal.

Õnnitletakse Huno Rätsepat ja Valdek Palli 70. sünnipäeval. Tõnu Seilenthali juubeli puhul annetakse tema asutatud Lennart Meri Veelinnurahva rahastusse 500 krooni. Sureb Hella Keem.

Mati Erelt

1998

Emakeele Selts assotsieerub Eesti Teaduste Akadeemiaga. Otsustatakse uuendada seltsi tänukirja ja auliikme tunnistuse blankette. Seltsi esimeheks valitakse Mati Erelt, auliikmeks Valdek Pall.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Mari Must ja Huno Rätsep.

Keeletoimkonna teemadeks on kaupade nimetused, eesti-vene transkriptsioon, eesti tähestikujärjestus (*z*, *v* ja *w*; diakriitikutega võõrtähed).

Seltsi jõuab Anto Valdre 75-leheküljeline käsikiri vanglaargoost (saadetud vanglast seltsi murdevõistlusele, kuid NSV Liidu kinnipidamisasutuse poolt konfiskeeritud); Eduard Leppik jätkab materjalide saatmist murdevõistluse mitte-toimumisest hoolimata. Eesti Rahvuskultuuri Fond teeb annetuse Teise maailmasõja ajal kogutud murdematerjalide avaldamiseks ning toetab kogumiku „Kultuuripeegel murdekeeles“ koostamist (ilmub hiljem nime all „Kui vanal Võromaal eleti“).

Kultuuriministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali toetusel avaldatakse pärast ilmumispausi ESA 35–42 (1989–1996, toim. T. Tender); ilmub ka T. Saare „Kihnu raamat“ (EST 68).¹² ESA kolleegiumiga liitub Raimo Raag.

Toimub XXXI Veski päev „Muutuv eesti keel“; J. V. Veski stipendium antakse Alice Mandlile ja Merike Parvele.

Jätkatakse osalemist (ka edaspidi) Tartu ülikooli ja Võru Instituudi korraldatavatel rahvusvahelistel läänemeresoome sügiskonverentsidel.

Keelepäevad toimuvad Kuressaares (kaks keelepäeva), Viljandis (maakonna 3. keelepäev, üldjärjestuses 200.) ja Tapal (koostöös Tapa linnavalitsusega).

Ülo Tedre kingib seltsile 57 raamatut (mh E. Ahrensi grammatika, K. Körberi, M. Veske ja K. A. Hermannini teosed), selts tasub osa eest. Selts toetab Võru Instituudi toimetiste väljaande nr 3 „Lõunaeesti keelest ja kiräkeelest“ avaldamist.

Täitub 40 aastat Helju Kaalu tööleasumisest seltsi.

---

¹² Juhatus püüab likvideerida segadust ja üritab luua ühtset seltsi toimetiste sarja teoste numeratsiooni, arvestades alguseks „Esimese Liivi lugemiku“ (1921, nr 1).

1999

Võetakse vastu seltsi uus põhikiri ja otsustatakse uuendada kogude deponeerimise lepingut EKIGA.

Riigikogu põhiseaduskomisjonile saadetakse Henn Saari formuleeritud põhi-seaduse parandusettepanek: „§ 6 (lg 1) Eesti riigikeel on eesti keel, (lg 2) Riik eel-dab oma täiskasvanud kodanike eesti keele oskust.“; siseministrile saadetakse märgukiri ettepanekuga taaskäivitada isikunimeseaduse eelnõu koostamine; suh-tutakse skeptiliselt presidendi ideesse „keele puhastamise aastast“. Toetatakse Jüri Viikbergi algatust luua seltsile koduleht.

Auliikmeteks valitakse Henn Saari, Ülo Tedre ja Eeva Ahven.

Riigikogu kuulutab 14. märtsi emakeelepäevaks.

Asutatakse seltsi suhtes kriitiline Eesti Keele Kaitse ühing; selts jääb ootama koostöövõimalusi.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Tiiu Erelt ja Uno Mereste.

Keeletoimkond (vanem Tiiu Erelt) arutleb ÕS 1999 viimistlemise ning võõr-nimede häälendamise ja laste eesnimede üle.

Otsusele jõudmata arutatakse murdekogumisvõistluste taastamist. Eduard Leppikult laekub 1181 sedelit kohanimedid.

Eesti Teadusfondi ja AS Termoran toetusel ilmub T. Pauli „Eesti piiblitõlke aja-lugu“ (EST 72, toim. T. Tender).¹³ Ilmub ka ESA 43 (1997, peatoim. M. Erelt, tegev-toim. T. Tender). Juhatus otsustab jätta aastaraamatute kaaned bordoopunaseks, kuid värvi puudusel ilmub nr 43 mustakaanelisena. Voldikuna ilmub ESI põhikiri. Rahvusraamatukogu leiab enne sõda ilmunud toimetiste sarja väljaande numb-ri-ga 48.

Osa „Kihnu raamatu“ müügitulust annetatakse tulekahjus hävinud Kihnu rahvamaja taastamiseks. Kultuuriministerium toetab kogumiku „Kultuuripeegel murdekeeles“ koostamist.

Toimub XXXII Veski päev „Muutuv eesti keel II“; J. V. Veski stipendium antakse Reet Hendriksonile.

Osaletakse TÜ ja Võru Instituudi 10. rahvusvahelisel konverentsil „Keskused läänemeresoome piiridel“ Värskas.

Eesti Kultuurkapitali toetatud keelepäevad toimuvad Kuressaares, Õisus, Kabalas ja Tallinnas (kaks keelepäeva).

¹³ Juhatus likvideerib segaduse toimetistesarja väljaannete numeratsioonis (väljaandeid nr 69–71 ei ole).

Raimo Raagi vahendusel saadakse 43 eksemplari Uppsala ülikooli väljaandeid. Surevad Asta Veski ja seltsi auliige Henn Saari.

2000

Teaduste akadeemia asub välja töötama temaga liitunud seltside tegevuse ühisstrateegiat, korraldades seminari „Teadusseltsid Eesti ühiskonnas“.

Valmib seltsi tänukirja blankett; esimene uuel alusel tänukiri antakse Helju Kaalule 70. sünnipäevaks, järgmine Salme Nigolile 80. sünnipäevaks.

Juhatuse esimeheks valitakse Mati Erelt, seltsi auliikmeteks Paul Alvre, Rein Kull ja Meinhard Laks.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Ellen Uuspõld.

Keeletoimkond (vanem Reet Kasik) arutab üldteemana võõrnimede hääldest ja on aktiivne oma seisukohtade propageerimisel.

Haridus- ja teadusministeerium otsustab toetada „keelekorraldusliku büllatääni üllitamist“; selts otsustab kasutada toetust väljaande jaoks, milleks saab keeleajakiri Oma Keel Hille Saluääre ja Maire Raadiku toimetamisel.

Detsembris ilmub ajakirja Oma Keel esmanumber (49 980-kroonise toetusostu teeb HTM); ilmuvad ka ESA 44–45 (1998–1999; peatoim. M. Erelt, tegevtoim. T. Tender) ja „Kirjakeele teataja II. Emakeele Seltsi keeletoimkonna soovitusel 1993–2000“.

Toimub XXXIII Veski päev „Eesti oskuskeel 2000“, J. V. Veski stipendiumi saab Argo Mund; jõutakse tavani, et J. V. Veski päeval esitletakse seltsi eelmise aasta aastaraamatut.

Keelepäevad toimuvad Kuressaares, Jõgeval, Avinurmes, Tartus (kaks keelepäeva, sh Eesti Pimedate Liidus), Tallinnas (viis keelepäeva); Tallinnas Estonia talveaias korraldatakse lisaks keelepäev koos Johannes Aaviku Seltsi ja Estonia Seltsiga.

Konverentsiga „Emakeele Selts 80“ tähistatakse seltsi asutamise aastapäeva. Toimub juhatuse ühispildistamine.

Suurannetajat Ene Seppa tänatakse tänukirja ja seltsi väljaandega.

2001

Juhatuses esimeheks valitakse Mati Erelt; seltsi teadussekretäriks saab pärast Tõnu Tenderi lahkumist haridus- ja teadusministeeriumi Asta Õim.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Ülle Viks ja Eduard Vääri.

Keeletoimkond jagab keelekorraldus- ja keelenõuinfot; elavneb murdetoimkonna tegevus: korraldatakse õppepäev „Keelekoguja kool“ Tallinnas ja murdekogumisvõistlus „Nimed ja legendid“. Eduard Leppikult laekub keeleainestikku. Kodumurde nr 20 kilel käsikiri sisestatakse arvutisse. Kinnitatakse murdekorrespondentide tööjuhend.

Ilmub ESA 46 (2000, peatoim. M. Erelt, tegevtoim. T. Tender).

Toimub XXXIV Veski päev „Eesti keelepoliitikast“.

Osaletakse aktiivselt Euroopa keelteaasta üritustel. Eestis toimuvad neist paljud seltsi korraldusel: koostatava keelestrateegia allkeelte osa üldprobleemide arutelu, eesti kirjakeele kasutusvaldkondade uuring ja raamatute „Estonian Language“, „Eesti keelekorraldus“ ja „Eesti murded ja kohanimed“ koostamine; koos Tallinna Teadlaste Majaga viiakse ellu ühisprojekt „Eesti teaduskeel ja Euroopa Liit“, mille raames korraldatakse arutelud tehnikateaduste, arstiteaduse, loodusteaduste, infotehnoloogia ja humanitaarteaduste keelekasutuse üle. Osaletakse korraldajate ning ettekannete pidajatena II Ukraina eesti suvepäevade keelekonverentsil Beregovos Krimmis. Eesti Raamatu Aasta puhul valitsuse poolt rahva- ja kooliraamatukogudele kingitavate raamatute valikusse lisatakse seltsi ettepanekul Toomas Pauli „Eesti piiblitõlke ajalugu“.

Koos TÜga korraldatakse Tartus Paul Alvre 80. sünnipäeva puhul konverents „Uurali keeled ja nende kontaktid“.

Keelepäevad toimuvad Sillamäel, Võhmas (Viljandi maakonna keelepäev), Jõhvis, Kiltsis ja Tallinnas (kolm keelepäeva). Koos Akadeemilise Rahvaluule Seltsiga toimub kolm rahvaluulepäeva Tallinnas. Asta Õim esineb ettekandega Ida-Virumaa eesti keele õpetajatele Sillamäel.

Teise väliseesti keelepäevana toimub koostöös HTMi, Peterburi Eesti Kultuuriseltsi ja Peterburi Eesti peakonsulaadiga Peterburi keelepäev.

Peeter Päll määratakse seltsi esindajaks Fenno-Ugria Asutusse, Eevi Ross Wiedemanni keeleauhinna komisjoni ja Asta Õim EKSA nõukokku.

Sureb seltsi auliige Rein Kull.

2002

Asutatakse Eesti keelenõukogu (EKN); Emakeele Selts on esindatud selle kõikides koosseisudes ja osaleb EKNi projektides. Allkirjastatakse seltsi ja Peterburi Eesti Kultuuriseltsi koostööleping.

Avatakse seltsi koduleht www.emakeeleselts.ee. Postikulude kokkuhoiduks otsustatakse koosolekukutseid hakata saatma koondatult kaks korda aastas. Juhatuse esimeheks valitakse Mati Erelt.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Valdek Pall.

Keeletoimkond teeb otsuse türkmeeni ja usbeki nimede kirjutamise kohta, kinnitab näidiskohanime loendi ja võtab ametlikult kasutusele nime *Saharatagune Aafrika*.

Korraldatakse Euroopa Liidu teemaline sõnalooevõistlus (koos Euroopa Liidu Infosekretariaadi, Eesti Õigustõlke Keskuse, HTMi ja Postimehega); ligi 600 osavõtja 111 kirjas on u 5300 ettepaneku hulgas ka *üleilmastumine, lõiming, täisleppimatus, tõukefondid*.

Eduard Leppikult laekub Rakvere kihelkonna kohanimekogu (1702 sõnasedelit).

Ilmuvad ESA 47 (2001, peatoim. M. Erelt, toim-d E. Ross ja A. Õim), „Krimmi kogumik. Konverentsi „140 aastat eestlust Krimmis“ ettekanded (09.-10.09.2001)“ (koost. ja toim. J. Viikberg), A. Vettiku ja R. Kulli „Tagasivaade õigussõnavara kujunemisloole 1920–1940“ ja Kodumurre nr 20. Kodumurde väljaandmine otsustatakse lõpetada. Ajakirja Oma Keel asub toimetama Maire Raadik.

Toimub XXXV Veski päev „Eesti keel infoühiskonnas“; J. V. Veski stipendiumi saab Helen Koks.

Jätkatakse aktiivset osalemist HTMi projektides; koos ministeeriumi ja Eesti Üliõpilaste Seltsiga korraldatakse üliõpilaste keelepäev. Arutelusarja eesti teaduskeele üle lõpetavad diskussioonid õigus-, majandus- ja põllumajandusteaduste keekekasutusest ning arutelusid kokku võttev konverents „Eesti keel teaduskeelena ja Euroopa Liit“.

Keelepäevad toimuvad Valgas, Viljandis ja Kuressaares.

HTMi toetusel korraldatakse väliskeelepäevad Peterburis, Riias, Lundis, Stockholmis ja Tamperes; juhatuse peab „keelepäevade korraldamist väljaspool Eestit igati õigustatuks“ ning otsustab „jätkata nende korraldamist“; seltsiliikmete ettekannetega toetatakse Petseri eesti kooli keeleüritusi (neid ei arvestata seltsi keelepäevadena).

EKI nõukokku valitakse seltsi esindama Asta Õim.

Koosolekuga tähistatakse Huno Rätsepa 75. sünnipäeva ja esitletakse tema artiklite kogumikku „Sõnaloo raamat“.

2003

Riigikogu otsustab muuta F. J. Wiedemanni keeleauhinna selle järjepidevust säilitades 2004. aastast alates riiklikuks.

Asta Õim lahkub teadussekretäri kohalt kirjandusmuuseumi teaduriks. Teadussekretäriks saab Maria-Maren Sepper.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saavad Mati Hint ja Helju Vals; Väike-Maarjas toimub austamisüritus, laureaadid istutavad tavakohaselt tammed.

Keeletoimkond peab e-arutelusid mõnede maailma kohanimede üle ja annab kirjalikku keelenõu.

Eduard Leppik saadab 1003 sedelit Kadrina kohanimesid.

Ilmub ESA 48 (2002) „Eesti keele uurimise analüüs“ (koost. ja peatoim. M. Erelt, toim-d T. Erelt ja S. Mäearu). Ilmub ka seltsi osalusel koostatud „Estonian Language“ (toim. M. Erelt) – Linguistica Uralica uue monograafiasarja esikteos.

Toimub XXXVI Veski päev „Eesti keele strateegia“; esitletakse aastaraamatut.

Koos Eesti Terminoloogia Ühingu, EKI ja Eesti keelenõukoguga korraldatakse rahvusvaheline terminoloogiakonverents „Eesti oskuskeel 2003“.

Keelepäevad toimuvad Kuressaares (Saaremaa keelepäev) ja Tallinnas (kolm keelepäeva); kaks oma keelepäeva korraldab ka Petseri eesti kool.

Väliskeelepäevad korraldatakse Peterburis, Moskvas ja Londonis.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna komisjoni valitakse seltsi esindama Jüri Viikberg (selts on esindatud kõikides komisjoni koosseisudes); seltsi esindajaks EKI teadusnõukokku valitakse Jüri Valge. Juhatus toetab Meinhard Laksi taotlust arvata ta Eesti Kultuurkapitali stipendiaatide hulka.

Gerda Tikenberg Rõuk ja Nikolai Rõuk annetavad Emakeele Seltsile 500 000 krooni.

2004

Vabariigi Valitsus kiidab heaks „Eesti keele arendamise strateegia (2004–2010)“. Seltsi keeletoimkond nimetatakse selles üheks üldkeelekorralduse osa täitjaks ja selts väliseestlaste keele toetajaks.

Korraldatakse seltsi juhatuse esimene e-koosolek: arutatakse teadussekretäri puhkust ja Mart Rømmeli sünniaastapäeva tähistamist.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Viivi Maanso. Jätkub keeleauhinna keelepäevade traditsioon Väike-Maarjas.

Koos EKiga esitletakse Henn Saari raamatut „Keelehääling. Eesti Raadio „Keeleminutid“ 1975–1999“.

Keeletoimkond (vanem Tiit-Rein Viitso) arutab liitkohanime õigekeelsust ja üritab koos Keeleinspeksiooniga mõjutada meedia keelekasutust. Peeter Päll ja Maria-Maren Sepper osalevad „Keelekuku“ toimetuskolleegiumis.

Ilmuvad ESA 49 (2003; peatoim. M. Erelt, tegevtoim. M.-M. Sepper) ja J. Peegli „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides. Teine läbivaadatud ja ühtlustatud trükk“ (EST 15 (nr 62)). ESA muudetakse eelretsenseeritavaks ja lisatakse rahvusvahelistesse andmebaasidesse; sõlmitakse kokkulepe kirjastusega Perioodika Oma Keele lisamiseks igale ajakirja Haridus tellimusele.

Toimub XXXVII Veski päev „Kõneviisid eesti keeles“.

Koos EKiga korraldatakse Mart R Emmeli 60. sünniaastapäeva puhul konverents „Endspiel“ ja tähistatakse ettekandekoosolekuga Heino Ahvena 85. sünniaastapäeva (Helju Kaal esitab H. Ahvena kirjutise „Üks teaduslik tõsilugu“).

F. J. Wiedemanni 200. sünniaastapäeva tähistamist juhtiva HTMi komisjoni koosseisu nimetatakse Jüri Valge ja Mati Erelt. Seltsi osalusel tähistatakse Väike-Maarja keeletammiku tammed laureaate nimesiltidega.

Keelepäevad toimuvad Viljandis (Mulgi keelepäev), Kohilas, Eesti Raadios. Seltsi liikmete osalusega keelepäeva korraldavad Paldiski ja Tallinna Paekaare gümnaasium.

Väliskeelepäevad toimuvad Peterburis, Oulus, Moskvast ja Hamburgis.

Ene Seppa autasustatakse tänukirja, ESA ning Oma Keele 2003. a numbritega.

2005

Koosolekutele kutsutud noorliikmed volitatakse osalema juhatuse töös. Seltsi auliikmeteks valitakse Helmi Neetar ja Uno Liivaku.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Haldur Õim; keeleauhinna elus olevad laureaadid asutavad Eesti Rahvuskultuuri Fondi allfondina Ferdinand Johann Wiedemanni fondi eesti keele õppe ja rahvusliku kasvatuset toetuseks.

Keeletoimkond (vanem Tiit-Rein Viitso) arutab kohanime kokku-lahkukirjutamist ja algustähte ning tähetabeleid.

Ilmuvad ESA 50 (2004, peatoim. M. Erelt, tegevtoim. M.-M. Sepper), „Grammatik der estnischen Sprache. Ferdinand Johann Wiedemann. Durchgesehenes

Faksimile der Ausgabe von 1875.“ (välja andnud K. Pajusalu ja U. Sutrop), „Kuiss vanal Võromaal eleti. Valimik korrespondentide murdetekste VI“ (toim-d H. Kaal, M. Must, E. Ross).

Otsustatakse hakata honoreerima Oma Keele kirjutiste autoreid.

Toimub XXXVIII Veski päev „Ajakirjanduskeel“.

Koos Eesti Teaduste Akadeemiaga korraldatakse rahvusvaheline konverents „Ferdinand Johann Wiedemann 200“ Tallinnas; koos TÜ, HTMi juubelikomisjoni ja EKlga korraldatakse F. J. Wiedemanni juubeliaasta lõpusümposium Tartus; president Arnold Rüütel istutab Väike-Maarja keeletammikusse F. J. Wiedemanni tamme, üritusel osalevad Soome ja Ungari suursaadikud.

Keelepäevad toimuvad Viljandis, Salmel ja Väike-Maarjas (Eevi Ross esitleb oma raamatut „Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhind 1989–2003“). Petseri eesti kool korraldab oma keelepäeva.

Väliskeelepäevad toimuvad Münchenis, Simferopolis, Moskvast ja Peterburis (konverents „Akadeemik Ferdinand Johann Wiedemann 200“ korraldatakse koos Peterburi ülikooli, HTMi, Peterburi Eesti Kultuuriseltsi ja Eesti Peterburi peakonsulaadiga; Peterburi luterlikul Smolenski kalmistul avatakse Wiedemanni mälestuskivi).

Kõnekoosoleku ja fotonäitusega „Lauri Kettuse esimesed Eesti-retked (1908–1911)“ tähistatakse Tartus Lauri Kettunen 120. sünniaastapäeva. Korraldatakse näitus „Emakeele Selts 85“ Tallinna ülikooli raamatukogus.

Õnnitletakse Helju Kaalu 75. sünnipäeval.

2006

Vabariigi Valitsus võtab vastu määruse kirjakeele normist, mille järgi see on määratud mh Emakeele Seltsi keeletoimkonna normingute ja otsustega. Alustatakse seltsi, HTMi, Väike-Maarja vallavalitsuse ja gümnaasiumi lepingu väljatöötamist keelepäevade korraldamiseks.

Haridus- ja teadusministeerium asutab aasta keeleteo auhinna.

Helle Metslang valitakse juhatuse esimeheks ja EKl nõukogu liikmeks; teadussekretäri kohalt lahkub Maria-Maren Sepper, teadussekretäriks saab Terje Potter.

Eesti Televisioonile saadetakse murekiri lauluvõistluste „Kaks takti ette“ ja „Laulukarussell“ rohke inglise- ja vähese eestikeelsuse pärast.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Heldur Niit.

Keeletoimikond (vanem Peeter Päll) algatab VV määrusest tulenevalt arutelu oma kodukorra ja ESI põhikirja muutmiseks ning kiidab heaks Mati Ereleti, Tiit Ereleti ja Kristiina Rossi raamatu „Eesti keele käsiraamat. Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn 2007“ käsikirja; arutatakse parandusi õigekeelsussõnaraamatu kohanimevalikus ja abisõnade algustähte nimedes.

Koos TÜga korraldatakse murdegrammatika päev.

Ilmub ESA 51 (2005, peatoim. M. Erelet, tegevtoim. M.-M. Sepper). Peetakse vajalikuks ESA artiklite eksponeerimist DIGARis.

Toimub XXXIX Veski päev „Eesti keel eesti koolis“.

Osaletakse konverentsi „Eestikeelne keskharidus 100“ korraldamisel Tartus.

Keelepäevad toimuvad Väike-Maarjas ning HTMi ja seltsi ühisprojekti „Eestikeelne keskharidus 100“ raames Jüris, Kuressaares ja Vändras. Oma keelepäev on Petseri 2. keskkoolis.

Väliskeelepäevad toimuvad Peterburis, Göteborgis, Riias ja Uppsalas (koostöös haridus- ja teadusministeeriumi, välisministeeriumi, Tartu ülikooli ja Uppsala eesti kogudusega avatakse taastatud mälestuskivi Andrus Saareste kalmul).

Mati Erelet esitab idee korraldada noorte keelesaagreid. Osaletakse õpilaskampania „Kroon eesti keelele“ läbiviimises (kirjandusmuuseumile antakse allkirjalehed 19 kooli 6827 õpilaselt, kes kogusid Wiedemanni fondile 12 747 krooni ja 70 senti).

Selts toetab F. J. Wiedemanni fondi 5000 krooniga.

2007

Kirjas haridus- ja teadusministrile ja TLÜ rektorile väljendatakse „tõsist muret, et võõrkeelsete õppekavade loomine bakalaureuse astmel võib kahandada eesti keele ja kultuuri jätkusuutlikkust Eesti ühiskonda siduva keskmene“ (seoses kavatsusega asutada Katariina kolledž).

Teadussekretäri kohalt lahkub Terje Potter, asemele tuleb Annika Hussar. Seltsile otsustatakse muretseda krediitkaart.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Kristiina Ross. „Aasta keeleteoks 2006“ valib žürii seltsi toetatud õpilaskampania „Kroon eesti keelele“; keeleteokonkursi lõpuüritus toimub Tallinnas.

Keeletoimikond vormistab ettepanekud seltsi põhikirja ja oma kodukorra muutmiseks (seoses Vabariigi Valitsuse määrusega); arutatakse võõrnimede häälendamist, jaapani sõnade vormistamist ning ärinimede reeglistikku.

Jätkatakse internetipõhise sõnakogumisvõistluse ettevalmistamist.

Ilmuvad ESA 52 (2006; peatoim. M. Ereht, toim. T. Ereht) ja „Estonian Language“ kordustrükk. Ajakirja Oma Keel asub toimetama Jaan Õispuu.

Toimub XL Veski päev „Sõna on sõnavaraurijal“; tutvustatakse R. Kasiku, M. Erehti, T. Erehti õpikut „Eesti keele väljendusõpetus kõrgkoolidele“.

Keelepäevad toimuvad Väike-Maarjas, Võrus ja Haapsalus (HTMi ja seltsi ühisprojekti „100 aastat eestikeelset keskharidust“ raames). Oma keelepäeva korraldab Petseri kool. Toimub seltsi infopäev Kihnu põhikoolis.

Väliskeelepäevad toimuvad Peterburis, Hamburgis, Moskvast, Helsingis, Tampere ja Turus. Otsustatakse korraldada keelepäev Torontos.

Moskva keeleteaduse instituudile antakse luba Dmitri Tsvetkovi vadja keele grammatika avaldamiseks. Originaalkäsikirja alusel avaldatakse see Eestis Jüri Viikbergi toimetatuna ja kommenteerituna (2008).

Liitutakse vöotkoode väljastava MTÜga GS1 Estonia. Seltsi toetusel asutatakse noorte keeleorganisatsioon Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi juures.

Sureb seltsi auliige Juhan Peegel.

2008

Sõlmitakse leping Eesti rahvusraamatukoguga raamatukogusüsteemi INNOPAC/Millennium kasutamiseks (seltsi väljaannete kättesaadavaks tegemiseks ESTERI kaudu); juhatus kinnitab keeletoimkonna kodukorra.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Mati Ereht. Aasta keeleteoks saab noorte laulu- ja tantsupidu. Keeletoimkonna konkursi lõpuüritus korraldatakse Tartus.

Keeletoimkond soovib luua seltsi või ERRi juurde töörühma hääldussoovituste andmiseks ning teeb otsused jaapani sõnade kasutuse, I/interneti algustähe ja eesti-vene tähetabeli muudatuste kohta.

Nenditakse murdetoimkonna tegevuse peatumist 1996. a alates, korraldatakse noortepärase sõnavara kogumise võistlus („Minu pere sõnavara“, „Minu harrastuste ja vaba ajaga seotud sõnavara“) ja selle tulemusi (internetisõnastikku laekub 83 nimelist kogu) analüüsiv seminar.

Ilmuvad ESA 53 (2007; peatoim. M. Ereht, toim. T. Ereht) ja kogumik „Ennemuistisel Mulgimaal. Valimik korrespondentide murdetekste VII“ (toim-d H. Kaal, M. Must ja E. Ross). Otsustatakse välja anda 12 eesti keele alast vaatmikki (eesti, inglise, saksa, vene ja prantsuse keeles).

Oma Keele 2008. a sügisnumbri toimetavad Jaan Õispuu, Reili Argus ja Annika Hussar.

Toimub XLI Veski päev „Eesti keele rollist vabariigi algusaegadel“.

Korraldatakse rahvusvaheline konverents „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa“ Väike-Maarjas. Seltsi infopäev toimub Vormsi põhikoolis. Toimub ESI üliõpilaskonverents. Otsustatakse hakata korraldama äärealade keelepäevi.

Väliskeelepäevad toimuvad Torontos, Haagis, Peterburis, Vilniuses, Minskis, Oulus, Moskvas, Hamburgis ja Riias (esitletakse ka raamatut „Sinu, minu ja meie Riia“).

Surevad seltsi auliikmed Mari Must, Meinhard Laks, Eduard Leppik ja Paul Alvre.

2009

Juhatus voliajaks otsustatakse neli aastat; haridus- ja teadusministeeriumiga lepatakse kokku tegevusjaotus keeleteoauhinna konkursi korraldamisel; allkirjastatakse Väike-Maarja keelepäevade korraldamise ühiskavatsuste protokoll. Jätkub seltsi raamatukoguinfo kandmine ELNETi kataloogi.

Seltsi esimeheks valitakse Helle Metslang, auliikmeteks Viivi Maanso, Ellen Uuspõld ja Tiit-Rein Viitso.

Helle Metslang

F. J. Wiedemanni keeleteoauhinna saab Ilse Lehiste, kes teeb suurannetuse F. J. Wiedemanni fondile. 2008. a keeleteoks valib HTMi žürii eesti-keelse väikelastekeskonna mudila.lastekas.ee loomise, keeleteo konkursi lõpetamine toimub Tartus.

Tallinnas peetakse Euroopa keelte päeva puhune üliõpilaskonverents; Tartus toimub ettekandekoosolek „Naabrite keelearenduskavad“, kus tutvustatakse Läti, Leedu, Vene, Rootsi ja Soome riiklikku keelearendust.

Keeletoimkond peab ühisseminari EKI keelekorraldajatega, arutab eesti keele arenduskava keelekorralduse osa ja esitab arvamuse keeleseaduse eelnõu kohta; tehakse otsused araabia sõnade eesti tekstis kirjutamise, ukraina-eesti tähetabelite ning *peale* ja *pärast* kasutamise kohta.

Ilmuvad ESA 54 (2008, peatoim. M. Erelt, toim. T. Erelt) ja 12 eesti keele alast vaatmikku. Oma Keelt asub toimetama Reili Argus.

Toimub XLII Veski päev „Nimi ja tema keel“; J. V. Veski stipendiumi saab Edith-Helian Thomson.

Keelepäevad toimuvad Muhus, Toilas, Missos, Häädemeestel, Meremäe-Obinitsa põhikoolis, Väike-Maarjas, Pranglis, Narvas. Keelepäeva peab Petseri keelegümnaasium.

Väliskeelepäevad toimuvad Peterburis, Melbourne'is, Sydney kirikus ja eesti seenioride klubis, Thirlmere'i eesti külas, Dublinis, Göttingenis (saksakeelsena), Moskvas. Peetakse otstarbekaks korraldada Peterburi ja Moskva keelepäevi vaheldumisi üle aasta.

Sureb seltsi auliige Eeva Ahven.

2010

Juhatus kooskõlastab „Eesti keele arengukava (2011–2017)“ eelnõu; jätkub raamatukoguandmete sisestamine andmebaasi ESTER.

Emakeele Seltsi auliikmeteks valitakse Helju Kaal ja Mati Hint.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Ain Kaalep; 2009. aasta keeleteoks tunnistatakse kihnumurdeline „Aabets“, konkursi lõpuüritus peetakse Viljandis.

Tartus peetakse üliõpilaskonverents. Seltsi külastab president Toomas Hendrik Ilves.

Keeletoimkond (vanem Krista Kerge) täpsustab oma tööpõhimõtteid ning keelte ja rahvaste nimetuste õigekirja, arutleb eesti keele lõpueksamite ja Euroopa Liidu dokumentide tõlkimise üle.

Vabariigi Presidendi sõnavõistluse töörühmas osaleb Helle Metslang. Jätkatakse uute sõnade talletamist seltsi sõnakogu kodulehel.

Ilmuvad ESA 55 (2009, peatoim. M. Erelt, toim. T. Erelt) ja artiklikogumik „Keelekosti kodumaalt. Kümme aastat Peterburi keelepäevi“ (koost. ja toim. J. Valge). Eesti keele teemaliste vaatmike sari jõuab seltsi kodulehele. Aastaraamatu kolleegium, toimetus ja seltsi juhatus peavad ühisseminari.

Toimub XLIII Veski päev „Keelekontaktid ja eesti keele grammatika“.

Stockholmi Eesti Majas kaaskorraldatakse konverents „Raamat, lugemis- oskus ja nende mõju meile ja meie lastele“. Osaletakse näituse „Muuseum näitab keelt“ koostamisel ERMis. Koos ERMi ja kirjandusmuuseumiga korraldatakse

lasteaednikele eesti keele koolitusseminar „Vares vaga, saba taga, lendas üle Põhjanna“.

Keelepäevad toimuvad Juurus, Muhus, Väike-Maarjas, Uulus, Kärdlas, Narvas.

Väliskeelepäevad toimuvad Göteborgis, Hamburgis, Brüsselis, Kopenhaagenis ja Peterburis (esitletakse ka Jüri Valge koostatud kogumikku „Keelekosti kodumaalt“).

TÜ ajaloo muuseumis tähistatakse pidulikult seltsi asutamise 90. aastapäeva, antakse välja sündmusekohane postmark. Määratakse seltsi esindaja kujuneva noorte keeleorganisatsiooni juurde.

Sureb Ilse Lehiste.

2011

Muudetakse seltsi põhikirja (struktuuri ja juhtimise paragrahve 16, 17, 21 ja 26); juhatus peab Ruhnus 1000. koosoleku (arutatakse väliskeelepäevade ja konverentsi „Liivlased. Maa. Rahvas. Ajalugu“ korraldamist); HTM teatab ootusest seltsile kaasata noori aktiivsemalt keeletööl.

Auliikmeteks valitakse Valve-Liivi Kingisepp ja Mati Erelt.

Seltsi teadussekretäri kohalt lahkub Annika Hussar, teadussekretärina asub tööle Killu Paldrok (hiljem Mei).

Seltsi liige Karl Pajusalu valitakse akadeemikuks.

F. J. Wiedemanni keeleuhinna saab Tiit-Rein Viitso. 2010. a keeleteo 16 ettepanekust aktsepteeritakse 12; kaaskorraldatakse kodulehe kaudu jälgitavat, president Toomas Hendrik Ilvese osalusega lõpuüritust Vastseliinas; keeleteoks 2010 valib HTMi žürii eestikeelse hääljuhkimise loomise pimedate inimeste tehnilistele abivahenditele.

Seltsi üliõpilaskonverents korraldatakse Tallinna ülikoolis ning osaletakse õigekirja mobiilirakenduse Sõnar tutvustamisel.

Keeletoimkond (vanem Krista Kerge) teeb ettepanekud eesti keele arengukava ja keeleseaduse kohta, korrigeerib Rail Balticu nimekuju ning esitab märgukirja eesti keele riigieksami kohta.

Ilmuvad ESA 56 (2010, peatoim. M. Erelt, toim. S. Mäearu), M. Erelti „Lause õigekeslus. Juhatused ja harjutused. Kolmas, täiendatud trükk“, R. Kasiku, M. Erelti, T. Erelti „Eesti keele väljendusõpetus kõrgkoolidele. Teine, täiendatud trükk“, F. J. Wiedemanni „Eesti keele grammatika“ (tõlk. H. Laanekask, toim. E. Niit).

Partnerina aidatakse kaasa raamatute „Liivlased. Ajalugu, keel ja kultuur“ (koost-d ja toim-d R. Blumberga, T. Mäkeläinen, K. Pajusalu) ja K. Stalte „Jelzi sõnā. Ābēd ja igrandōks lugdōbrōntōz“ (toim. V. Ernštreits) ilmumisele. Alustatakse seltsi eksponeerimist andmebaasides (CEEOL, Scopus, DOAJ).

Toimub XLIV Veski päev „Eesti keele arengukavast ja Eesti keeltest“; J. V. Veski stipendiumi saab Ann Metslang.

Koos Tartu ülikooliga korraldatakse rahvusvaheline konverents „Liivlased. Maa. Rahvas. Ajalugu“ (esilinastub Vahur Laiapea film „Professor Viitso liivlased“) ja konverents „Eesti keel kõrgkoolis: viis aastat eesti keele suulise ja kirjaliku väljenduse õpet Tartu Ülikoolis“.

Keelepäevad toimuvad Pärnus, Kihnus, Haapsalus, Kilingi-Nõmmel, Vinni-Pajustis, Paines, Väike-Maarjas, Ruhnus, Saaremaal.

Väliskeelepäevad toimuvad Helsingis, Moskvas, Münchenis ja Luksemburgis (kaks keelepäeva).

Koos Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutusega Meie Inimesed (MISA) osaletakse projektis „Uusimmigrante õpetavate pedagoogide täiendusõpe“; koos HTMi, TÜ ja TLÜga hakatakse analüüsima õpikukeelt; koos ERMi ja HTMiga korraldatakse lasteaednike seminar „A-B, hakka pähe! Kui ei hakka, lükkan takka!“; kaalutakse keelesäutsude sarja alustamist Vikerraadios.

Algatakse keeleviktoriini ajakirjas Oma Keel ja nädalalehes Sirp ning Tartu ja Tallinna eesti keele üliõpilaste vastastikused õppesõidud (jätkuvad kuni 2019).

Seltsi mälestuste kogumise töörühm (Jüri Viikberg, Helju Kaal, Annika Hussar) on talletanud meenutused Heino Kiigelt, Elsa Pajumaalt ja Aldo Kalsilt.

2012

Haridus- ja teadusministeerium teeb ettepaneku „koondada keeleürituste korraldamine kõik ESi ehk ühele partnerile“.

Helju Kaal siirdub pensionile, arhivaariks tuleb Annika Oherde; koolikeelepäevade korraldamise projektijuhiks saab Annika Kilgi (hiljem Viht).

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Mari Tarand. Kaalutakse keeletegusid, konkursile esitatakse 11 ettepanekust üheksa (žürii valib nende hulgast aasta 2011 keeleteoks „Kõnetuvastusrakendusi nutitelefonidele“); osaletakse konkursi lõpuüritusel Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumis.

Keeletoimkond teeb otsused ajaloosündmuste algustäheortograafia, määr-sõnauhendite ning ühend- ja väljendverbituletiste kokku-lahkukirjutamise kohta.

Ilmuvad ESA 57 (2011, peatoim. M. Ereht, toim. S. Mäearu) ja kogumik „Minevikupärandit Häädemeestelt. Valimik korrespondentide murdetekste VIII“ (kogunud M. Mäesalu, koost-d ja toim-d H. Kaal ja E. Ross). Otsustatakse koostada Oma Keele elektrooniline register, paigutada veebi enam kui aastavanused OK numbrid ja G. Vilbaste „Eesti taimenimetused“.

Toimub XLV Veski päev „Keelte, murrete ja nimede ringist. Valdek Pall 85“; esitletakse HTMi auaadressi Valdek Pallile.

Lõpeb edukas koostööprojekt MISAgas „Uusimmigrante õpetavate pedagoogide täiendusõpe“.

Korraldatakse Haldur Õimu 70. sünnipäeva konverents, Peterburi Jaani kirikus konverents „Eestlased mitmekeelses ja -kultuurilises Peterburis“, keelekorraldusseminar Tiiu Erehti 70. sünnipäeva puhul Eesti Keele Instituudis, õpikukeele seminar Piusa ürgoru puhkekeskuses ja üliõpilaskonverents Tartus.

Keelepäevad toimuvad Tartus, Võrus, Väike-Maarjas, Noarootsis, Raplas, Kundas.

Väliskeelepäevad korraldatakse Lundis, Haagis, Goudas, Kopenhaagenis, Vilniuses ja Moskvas.

Toetatakse Eesti Rahvuskultuuri Fondi biograafika stipendiumi. Piusa ürgoru puhkekeskuses korraldatakse esimene keelelaager „Põnev keeleteadus“. Esimest korda toimub koos HTMi, TÜ ja ERRiga korraldatud kokkuvõttevõistlus Tuum; jätkub keeleviktoriin Oma Keeles ja Sirbis; Vikerraadiosse jõuavad keelesäutsud.

HTMi tänukirja Wiedemanni grammatika eestindamise eest saavad Heli Laanekask ja Ellen Niit.

2013

Lükatakse tagasi ettepanek muuta Emakeele Seltsi nimi „Eesti Keele Seltsiks“.

Seltsi juhatuse esimeheks valitakse Helle Metslang, auliikmeteks Reet Kasik ja Jaak Peebo.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Valve-Liivi Kingisepp; Haapsallu Väikese viigi äärde paigutatakse keeleauhinna laureaatide nimipingid. Keeleteokandidaatideks valitakse kõik 12 esitatut, millele lisatakse juurde kolm; konkursi lõpuüritus toimub Kadrina keskkoolis, aasta keeleteoks saab Silvi Vare teos „Eesti keele sõnapered“.

Keeletoimkond (vanem Krista Kerge) annab soovitusel väliskohanimedele kohta ja kujundab seisukohti ÕS 2013 üksikprobleemide suhtes.

Algab seltsi murdetekstide kogumike digiteerimine, 2013. aasta jooksul digiteeritakse viis kogumikku.

Ilmub ESA 58 (2012, peatoim. M. Ereht, toim. S. Mäearu).

Toimub XLVI Veski päev „Eesti keel ja erivajadustega keeletekasutaja“.

Korraldatakse rahvusvaheline konverents „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa II“ Väike-Maarjas. Konverentsil osaleb ja istutab tamme president Toomas Hendrik Ilves; Jüri Valge esitleb raamatuid „Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhind 25“ ja „Kas siis selle maa keel...?“).

Keelepäevad korraldatakse Võrus, Jüris, Pühajärvel, Haljalas; oma keelepäeva teeb Suure-Jaani gümnaasium.

Väliskeelepäevad toimuvad Berliinis, Helsingis, Londonis, Budapestis, Moskvas.

Seltsi üliõpilaskonverents on Tallinnas, noorte keelesaade „Sõnavara, sõnavarandus“ Käsmus.

Toetatakse Laurentsiuse Seltsi ettepanekut püstitada Kuusallu mälestusmärk Eduard Ahrensile. Toimub kokkuvõttevõistlus Tuum ja teised tavapärased üritused (keelesäutsud, viktoriinid jm).

Sureb seltsi auliige Valdek Pall.

2014

HTMile tehakse ettepanek kaasata selts keeleteokkursi uue statuudi väljatöötamise; otsustatakse korraldada senisest enam eesti keele üritusi Narvas ja soovitakse HTMile järgmise keeleteo lõpuürituse kohaks Ida-Virumaad.

Seltsi auliikmeks valitakse ja F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Arvo Krikmann. Aktsepteeritakse kõik 19 keeleteokandidaati, lisatakse kaks; keeleteo lõpuüritus toimub Kuressaare ühisgümnaasiumis, peaauehinna pälvivad Reili Argus ja Cattre Hein laste keelemängude eest.

Keeletoimkond (vanem Külli Habicht) normingumuudatusi ei tee, aga tutvustab uut ÕSi ja varasemaid otsuseid. Koos Eesti Keeletoimetajate Liiduga korraldatakse keeleteoimtajate elukutsepäev ja koos EKIGA kodu-uurijate emakeelepäev.

Ilmub ESA 59 (2013, peatoim. M. Ereht, toim. S. Mäearu). Arutletakse Oma Keele kujunduse üle. Seltsi aastaraamatud (1920–1924) ja toimetiste kümme

väljaannet tehakse kättesaadavaks DIGARi andmebaasis. Toetatakse foneetika-fonoloogia ja sõnatuletuse tervikkäsitluste valmimist.

Toimub XLVII Veski päev „Kirjeldame eesti keele struktuuri“.

Konverentsil „Eduard Leppik 90“ Väike-Maarjas peab seltsi ettekande „Keele-meed Eduard Leppik – F. J. Wiedemanni keeleauhinna laureaat“ Marit Alas.

Keelepäevad toimuvad Orul, Rāpinas, Kuusalus, Lāhtel, Kohtla-Järvel; keele-nädala Henn Saari meenutuseks korraldab Tallinna reaalkool (seltsist esineb Krista Kerge).

Väliskeelepäevad toimuvad Londonis, Vilniuses, Peterburis ja Riias; haridus-ja teadusministeeriumiga arutatakse väliskeelepäevade vormiarendust.

Narvas korraldatakse Ida-Viru eesti keele õpetajate metoodikapäev. Noorte keelelaager „Üks ilus eestikeelne lause“ toimub Äksis; juhatus otsustab luua Facebookis ESi noorteühenduse grupi.

Haapsalus jätkatakse keeleauhinna laureaatide nimipinkide paigaldamist. Toimuvad kokkuvõttevõistlus Tuum, emakeelepäeva etteütlus ja keelesäutsud; jätkatakse keeleviktoriini Oma Keeles ja Sirbi keeleinfo lisalehes.

Raimo Raag annab Emakeele Seltsile üle Andrus Saareste mõistelise sõnaraamatu autorikommentaari dega eksemplari.

2015

Emakeele Seltsi auliikmeteks valitakse Enn Ernits ja Lembit Vaba.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Leelo Tungal. 18 keeleteokandidaadist kiidetakse heaks 17 ja lisatakse juurde kaks; 2014. a keeleteoks valib žürii eesti keele õppe e-kursuse „Keelekliik“ (Leelo Kingisepp, Marju Ilves), konkursi lõpu-üritus toimub Põltsamaa gümnaasiumis.

Keeletoimikond arutab eelkõige paarissõnade käänamisreegli muutmist.

Ilmuvad ESA 60 (2014, peatoim. M. Erelt, toim. S. Mäearu) ja L. Vaba „Sõna sisse minek“ (EST 73). Digiteeritakse seitse seltsi toimetiste väljaannet. Otsustatakse ajakohastada ja trükkida seltsi voldik. Seltsi kaaskorraldusel ilmub TÜ Kirjastuse sarja „Eesti keele varamu“ esimese köitena R. Kasiku „Sõnamoodus-tus“.

Toimub XLVIII Veski päev „Eesti keelevara digiajastul“.

Konverents „GGG poolsajand“ peetakse Tartus, „Kummardus Ahrensile“ koos Laurentsiuse Seltsi ja EKIGA Tallinnas.

Keelepäevad toimuvad Kiviõlis ja Tallinnas; Egle Pullerits esineb seltsi nimel Märjamaa gümnaasiumis ja Tartus Jaan Poska gümnaasiumis.

Väliskeelepäevad toimuvad Luksemburgis, Brüsselis, Bolognas ja Milanos.

Esimest korda antakse välja HTMi ja seltsi stipendiumid eesti keele ja kirjan-
duse õpetajaks õppivatele üliõpilastele.

Toimuvad keelesäutsud Vikerraadios, keeleviktoriinid, emakeelepäeva etteüt-
lus ja üliõpilaste õppesõidud; toimub kokkuvõttevõistlus Tuum. Voorel korralda-
takse noorte keelelaager „Nipitiri. Räägime nimedest“ ja Tallinnas üliõpilaskonve-
rents.

Surevad seltsi auliige Ülo Tedre ja Kalevi Wiik.

2016

23. märtsil toimub seltsi juhatuse esimene videokoosolek (arutatakse Eesti Keele Sihtasutuse ümberkujundamist seltsi juurde loodavaks Emakeele Sihtasutuseks). Otsustatakse muuta teadussekretäri tööleping tähtjatuks (alates 1.01.2018) ja taotletakse TA-lt rahastuse suurendamist; toimuvad eelarveläbirääkimised HTMiga ning arutelu eesti keele aasta (2019) korraldamise üle.

Seltsi auliikmeks valitakse Asta Õim.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna laureaadiks saab kapten Uno Laur. Keeleteo-
kandidaatide kaalumisel aktsepteeritakse 26 kandidaadist 24 ja lisatakse juurde
kaks (R. Kasiku raamat „Sõnamoodustus“ ja õpetajamagistriõppe üliõpilaste sti-
pendium); 2015. aasta keeleteoks saab Eesti Keele Instituudi tasuta keelenõu,
konkursi lõpuüritus toimub Jõhvi gümnaasiumis.

Keeletoimkond (vanem Maire Raadik) teeb otsuse kirjavahemärkide kasuta-
mise, protsendimärgi tühiku, tsitaatsõnade vormistuse, arvsõnade kokku-lahku-
kirjutuse ja sidekriipsuga rindliitsõnade käänamise kohta.

Ilmuvad ESA 61 (2015, peatoim. M. Erelt, toim. S. Mäearu) ja artiklikogu-
mik „Liivi rahva keel ja meel. Eduard Vääri uurimused liivlastest ja liivi keelest“
(EST 74, koost. O. Kurs, T. Tuisk, R. Vääri). Digiteeritakse seltsi toimetised nr
18, 20 ja 21; toetatakse Oma Keele väljaandmise jätkamist (ka) paberväljaan-
dena. Seltsi toetusel ilmub TÜ Kirjastuse sarja „Eesti keele varamu“ teise köitena
E. L. Asu, P. Lippuse, K. Pajusalu ja P. Terase „Eesti keele hääldus“.

Toimub XLIX Veski päev „Eesti ja liivi keele ajalugu“; esitletakse E. Vääri
artiklikogumikku.

Koos ÕESi ja partneritega korraldatakse konverents „Kaks sajandit õ-tähega“ Tabiveres.

Keelepäevad toimuvad Tartus, Rakveres, Viljandis ja Põlvas.

Väliskeelepäevad korraldatakse Oulus, Dublinis, Berliinis, Viinis, Peterburis ja Stockholmis (väliseesti koolide õpetajate ja juhtide kokkusaamine).

Jätkatakse stipendiumide andmist emakeeleõpetajaks õppijaile; toetatakse eesti keele õppe metoodikaklippide väljaandmist; jätkuvad keelesäutsud ning toimub üliõpilaskonverents.

Koos Eesti keelenõukoguga korraldatakse esimest korda võistlus Ehe Eesti – Eesti ettevõttele eesti nimi; toimub järjekordne kokkuvõttevõistlus Tuum; noorte keelelaager „Keel ja stiil“ toimub Viljandimaal Männikul, algatatakse ESi noorteseksiooni keeleõhtud Tartu ja Tallinna ülikoolis ning toetatakse kohvikklubi eesti keele õhtuid Sillamäel.

Toetatakse rahaliselt Eduard Ahrensi mälestussamba püstitamist Kuusallu.

Sureb seltsi auliige Jaak Peebo.

2017

Selts loob Emakeele Sihtasutuse. Toetatakse 2019. aasta nimetamist laulupeo ja eesti keele aastaks.

Emakeele Seltsi auliikmeks valitakse Tiiu Erelt.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Marja Kallasmaa. 35 keeleteottepanekust aktsepteeritakse 28; 2016. aasta keeleteoks saab „Eesti kohanimeraamat“, konkursi lõpuüritus toimub Vändra gümnaasiumis.

Keeletoimkond (vanem Maire Raadik) arutab veebi-ÕS 2018 käsikirja.

Ilmuvad ESA 62 (2016, peatoim. M. Erelt, toim. S. Mäearu), E. Ernitsa „Sõna haaval. Emakeelest tehiskeelteni“ (EST 75, toim. K. Pajusalu) ja E. Juhkami „Loode-Eesti murdelood. Valimik murdetekste IX“. Seltsi kaaskorraldusel ilmub TÜ Kirjastuse sarja „Eesti keele varamu“ kolmanda köitena „Eesti keele süntaks“ (toim-d M. Erelt ja H. Metslang). J. Viikberg koostab uue seltsi vaatmiku. Jätkatakse seltsi varasemate väljaannete digiteerimist.

Toimub L Veski päev „Keel täis kujundeid“.

Tartus toimub TA konverents „Teadusseltsid Eesti ühiskonnas“, selts esitleb oma uut vaatmikku; koos TLÜ, Eesti Kirjandusmuuseumi, TÜ ja Eesti-uuringute tippkeskusega korraldatakse Katre Õimu mälestuskonverents „Keel on teekond:

diakroonilise ja sünkroonilise keelekäsitluse piirimail“ ning koos Laurentsiuse Seltsi, EKI ja ÕESiga keelekonverents ja avatakse E. Ahrensi mälestussammas Kuu-salus.

Taaskorraldatakse võistlus Ehe Eesti, Tuum jt tavapärased üritused (keeleviktoriinid, noorteseksiooni keeleõhtud, õppesõidud, üliõpilaskonverents jt). Peipsi ääres Nina külas korraldatakse noorte keelelaager „Eesti Vabariik 100“.

Keelepäevad toimuvad Võrus, Antslas ja Rakveres.

Väliskeelepäevad toimuvad Brüsselis, Vilniuses, Tamperes; korraldatakse välispartnerite küsitlus, analüüsitakse koos HTMiga vastuseid ja arutatakse väliskeelepäevade tulevikuvormi üle.

Jätkatakse emakeeleõpetajaks õppijaile üliõpilasstipendiumide väljaandmist.

Surevad seltsi auliige Arvo Krikmann ja teenekas raamatupidaja Tiia Vajak.

2018

Riigikogu arutab oluliselt tähtsa riikliku küsimusena seltsi osalusel ette valmistatud teemat „Eesti keel kui riiklik taristu“; HTMile saadetakse arvamused „Eesti keele arengukava 2018–2027. Keel loob väärtust“ ja Eesti keelepoliitika aluste dokumentide kohta; arutatakse keeleteokonkursi statuuti ja peetakse vajalikuks arutelu HTMiga jätkata.

Kiidetakse heaks seltsi eesti- ja ingliskeelse logo kujundus; sõlmitakse lepingud seltsi kroonika koostamiseks ja kinnitatakse seltsi ülesanded eesti keele aasta kavas: avakonverentsi, maakondlike keelepäevade ja Riia-Tartu keeleretke korraldamine.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Reet Kasik. Keeleteokandidaatidena aksepteeritakse kõik 19 esitatud tegu, juurde lisatakse neli; aasta keeleteoks saab Enn Ernitsa raamat „Sõna haaval“ ja konkursi lõpuüritus toimub Türi ühisgümnaasiumis.

Jätkuvalt osaletakse eesti keele tervikkäsitluste ettevalmistamisel. Keeletoimkond (vanem Maire Raadik) teeb otsuse kujundlike nimetuste algustähe kohta, arutab õigekeelsuskäsiraamatu kokku-lahkukirjutamise peatükki ja sõna *lemmik* sõnaliiki.

Ilmuvad ESA 63 (2017, peatoim. M. Erelt, toim. S. Mäearu), K. Pajusalu, T. Hennoste, E. Niidi, P. Pälli, J. Viikbergi „Eesti murded ja kohanimed“ 3., kohendatud ja täiendatud trükk (toim. T. Hennoste), A. Õimu väljendivara kassett „Peigmees

kaseladvas“, „Mees metsast“, „Nõgesed püksis“, „Vesi või mesi“, „Kartulipudru ingel“. Digiteeritakse seltsi toimetised nr 28–34.

Toimub LI Veski päev „Kuidas elad, eesti keel?“

Väike-Maarjas ja Rakveres toimub rahvusvaheline konverents „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa III“, etendatakse Jüri Valge näidendit „Kas siis selle maa keel ...?“ (lavastajad Anu Lamp ja Christopher Rajaveer). Kuusalus korraldatakse III Ahrensi konverents.

Valve-Liivi Kingisepp esitab ÕESI konverentsil ettekande „Julius Mägiste ja Andrus Saareste kirjavahetusest paguluses“, Helle Metslang Budapestis ettekande „Century of Estonian linguistic activities: Mother Tongue Society“.

Keelepäevad toimuvad Pühajärvel ja Viljandis; otsustatakse hakata honoreerima keelepäevadel esinejaid. Väliskeelepäevad toimuvad Bolognas, Peterburis, Helsingis ja Münchenis.

Noorte keelesaager „Osata oskuskeelt“ toimub Väike-Maarjas. Jätkuvad ka teised tavapärased keeleüritused.

2019

Koos HTMiga uuendatakse keeleteokkursi statuut; HTMile saadetakse seisukoht programmi „Eesti keel ja kultuur digiajastul 2019–2027“ eelnõu kohta. Tellitakse seltsi-teemaline postmark.

Emakeele Seltsi auliikmeks valitakse Ellen Niit.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Krista Kerge. Aktsepteeritakse 18 keeleteokandidaati, juurde lisatakse üks; aasta keeleteoks saab „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018“, konkursi lõpuüritus toimub Tartus Miina Härma gümnaasiumis.

Keeletoimkond arutleb algustähe probleemide, suurtähtlühendite käänamise, kohanimede ümbernimetamise jm teemade üle.

Ilmuvad ESA 64 (2018, peatoim. M. Ereht, toim. R. Reinsalu), M. Erehti „Lause õigekeelsus“ (4. täiendatud trükk), A. Õimu, K. Õimu „Lähtekohti eesti fraseoloogia käsitlemiseks“ (EST 76, toim. P. Esilon).

Jätkub varasemate väljaannete digiteerimine, korraldatakse ajakirja Oma Keel seminar Tallinnas. Toetatakse eesti keele akadeemiliste tervikkäsitluste ettevalmistamist.

Toimub LII Veski päev „Eesti keele mitu nägu“.

Koos Eesti Teaduste Akadeemiaga korraldatakse Tallinnas TA saalis eesti keele aasta avakonverents „Eesti riigikeele sajand“. Peetakse konverents „Keeleseadus 30“, selts kaaskorraldab VII eesti teaduskeele konverentsi ja Euroopa rahvuslike keeleinstitutsioonide föderatsiooni (European Federation of National Institutions for Language ehk EFNIL) aastakonverentsi Tallinnas; Ahrensi konverents peetakse koos Laurentsiuse Seltsiga kaks: Tallinnas „Meil oma sõna kinnita“ (IV konverents) ja Kuusalus eesti ja soome keele ja keeleteadlaste suhetest (V konverents); koos Tartu ülikooliga korraldatakse konverents „Juhan Peegel 100“. Osaletakse Paide arvamusefestivalil.

Seltsi juhtimisel korraldatakse gümnaasistide keeleretk Riiast Tartusse koos ava- ja lõpukonverentsi ning nelja vahekonverentsiga Võnnus, Rubenes, Valgas ja Rõngus; maakondlikud keelepäevad toimuvad Viljandis, Võrus, Kuressaares, Pärnus, Rakveres, Haapsalus, Raplas, Jõgeval, Põlvas ja Paides (avatakse ka mälestuskivi Elmar Muugile).

Keelepäevad toimuvad Tartus, Häädemeestel, Tallinnas (kolm keelepäeva), väliskeelepäevad Berliinis, Peterburis, Stockholmis, Amsterdavis ja kaheksas Soome linnas.

Narva-Jõesuus korraldatakse seminar „Kus on kodukoht? Eesti keel mitmekultuurilises lasteaias“. Neljandat korda viiakse läbi võistlus Ehe Eesti, toimub Tuum jt tavaüritused. Noorte keelelaager „Meediatekst“ korraldatakse Veneveres. Toimub üliõpilaskonverents.

Tihendatakse koostööd Eesti Emakeeleõpetajate Seltsiga, küsitletakse seltsi noorliikmeid. Antakse stipendiumid emakeeleõpetajaks õppijaile. Eesti Kultuurkapitalile esitatud taotlus seltsi kroonika koostamise ja väljaandmise toetamiseks rahuldatakse soovitud mahus.

Surevad seltsi auliikmed Ellen Uuspõld ja Mati Hint.

2020

Esimest korda pärast 1939. aastat esitatakse üldkoosolekul seltsi auliikme kandidaadid ka välismaalt.

F. J. Wiedemanni keeleauhinna saab Helle Metslang. 33 keeleteokandidaadist aktsepteeritakse 32, HTM lisab kaks. Keeleteokonkursi lõpuüritus toimub Põlvas.

Ilmub H. Laanekase artiklikogumik „Eesti filoloog olla“ (EST 77, toim-d K. Mei ja E. Niit).

TÜ Kirjastus avaldab seltsi toel A. Vihti ja K. Habichti raamatu „Eesti keele sõnamuutmine“ (Eesti keele varamu IV).

Emakeele Seltsi asutamise 100. aastapäeva puhul trükitakse postmark, aastapäeva tähistatakse aastakoosoleku ja aktusega.

LISA 1. OLULISEMAID SÜNDMUSI (SELTSI INFOVOLDIKU PÕHJAL)

- 1920 23. märtsi ja 23. aprilli koosolekutega asutatakse Emakeele Selts.
- 1921 esimene stipendiaat Paulopriit Voolaine siirdub murret koguma Läti eesti asundustesse.
- 1922 hakkab ilmuma ajakiri Eesti Keel; algab ülemaaline murdekogumine.
- 1925 seltsi nimeks võetakse Akadeemiline Emakeele Selts (püsib aastani 1952), esimeseks auliikmeks valitakse Lauri Kettunen.
- 1929 algatatakse keeleteoimetamine kui tegevusala.
- 1937 luuakse seltsi teadusliku sekretäri ametikoht (1947–1969 vastutav sekretär).
- 1939 käivitatakse murdekorrespondentide võrgu tegevus, hakatakse korraldama murdekogumisvõistlusi.
- 1920–1940 peetakse kokku 139 koosolekut 245 ettekandega.
- 1942 kogu Saksa okupatsiooni aja väldanud kogumistöös osalenud murdekorrespondentide arv ületab 300 piiri.
- 1944 taastatakse seltsi ametlik tegevus Tartu ülikooli juurde kuuluva seltsina – juriidilise isiku staatusest loobumise hinnaga; seltsi murdekogud evakueeritakse Läänemaale, seltsi büroo Tartus Rüütli tänavas hävib.
- 1945 taastatakse seltsi juriidilise isiku staatus.
- 1946 selts allutatakse ENSV Teaduste Akadeemiale; seltsi ajutiseks hooldajaks määratakse ja hiljem juhatase esimeheks valitakse akadeemik Johannes Voldemar Veski (jäeb sellele kohale kuni surmani 1968. a).
- 1948 esimeseks sõjajärgseks auliikmeks valitakse Dmitri Bubrich.
- 1951 TA presiidiumi õnnestub veenda tühistama seltsi likvideerimisotsust.
- 1953 sõlmitakse juba varem TA valdusesse võetud murdekogude Keele ja Kirjanduse Instituuti deponeerimise leping.
- 1955 ilmub esimene sõjajärgne Emakeele Seltsi aastaraamat.
- 1956 seltsi keskus viiakse Tartust Tallinna.
- 1957–1995 toimuvad murdekogumisvõistlused.
- 1958 sõjajärgsete toimetiste esimese väljaandena ilmub kogumik „Johannes Voldemar Veski keelelisi töid“.
- 1959 Viljandis toimub esimene keelepäev; ilmub Kodumurre nr 1 (kokku 21 numbrit).
- 1964 ESi külastavad Soome professorid Kustaa Vilkuna, Lauri Posti ja Lauri Hakulinen (seoses president Urho Kaleva Kekkoneni visiidiga), hiljem rühmade eesotsas Pertti Virtaranta ja Niilo Valonen.
- 1966 moodustatakse Emakeele Seltsi rahvaluuleseksioon; seltsi auliikmeks valitakse Friedebert Tuglas.

- 1968 Tartus toimub esimene J. V. Veski päev.
- 1972 sõnaloomevõistlusele „Kes leiab sobiva sõna?“ saabub 3600 ettepanekut.
- 1977 koos VEKSAGA korraldatakse eesti keele ja kultuuri seminar noortele väliseestlastele.
- 1984 Märjamaal toimub Emakeele Seltsi 100. keelepäev.
- 1988–1989 Emakeele Selts osaleb eesti keele õiguste taastamisel ja seadustamisel.
- 1989 jõustub uus põhikirj; esimesed sõjajärgsed välisliikmed on Kalevi Wiik ja Raimo Raag; Riias korraldatakse esimene väliseesti keelepäev.
- 1990 Tartu ülikooli J. V. Veski auditoriumi paigutatakse Lauri Kettuneni bareljeef.
- 1993 ilmub Gustav Vilbaste „Eesti taimenimetused“.
- 1995 seltsi rahvaluulesektsoon lõpetab tegevuse, taastades Akadeemilise Rahvaluule Seltsi; Asta Veski asutab J. V. Veski mälestusfondi eesti keelt õppivate üliõpilaste stipendiumideks.
- 1997 TA likvideerib VÕKi, mille ülesanded antakse üle seltsi keeleteoimkonnale.
- 1998 Emakeele Selts assotsieerub Eesti Teaduste Akadeemiaga.
- 1999 ilmub Toomas Pauli „Eesti piiblitõlke ajalugu“.
- 2000 hakkab ilmuma keeleajakiri Oma Keel.
- 2001 osalemisega Euroopa keelteaasta üritustes algab seltsi aktiivne koostöö Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Eesti keelenõukoguga.
- 2002 sõlmitakse koostööleping Peterburi Eesti Kultuuriseltsiga; hoogustuvad väliseesti keelepäevad; ELi teemalisele sõnaloomevõistlusele laekub ligi 5300 ettepanekut.
- 2005 osaletakse F. J. Wiedemanni mälestuskivi paigaldamisel Peterburi luterlikule Smolenski kalmistule.
- 2006 Uppsala keelepäeva ajal taastatakse Andrus Saareste mälestuskivi tema kalmul.
- 2008 osaletakse esimese rahvusvahelise konverentsi „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa“ korraldamisel; korraldatakse noortepärase sõnavara kogumise võistlus.
- 2009 HTMiga lepitakse kokku tööjaotus aasta keeleteo konkursi korraldamisel.
- 2010 osaletakse esimese lasteaednike eesti keele koolitusseminari „Vares vaga, saba taga, lendas üle Põhjanaba“ korraldamisel.
- 2012 koos HTMi ja Vikerraadioga algatatakse kokkuvõttevõistlus Tuum; korraldatakse esimene noorte keelelaager „Põnev keeleteadus“.
- 2016 koos Eesti keelenõukoguga algatatakse iga-aastane võistlus Ehe Eesti – Eesti ettevõttele eesti nimi.
- 2019 osaletakse eesti keele aasta üritustes: korraldatakse avakonverents (koos TAgA), kümme maakondlikku keelepäeva ja õpilaste keeleretk Riias Tartusse; kaaskorraldatakse EFNILi aastakonverents Tallinnas.

LISA 2. SELTSI LIIKMESKOND¹⁴

Aeg	Liikmeid	Aeg	Liikmeid	Aeg	Liikmeid
1920	47	1962**	179	1992	410
1921	82	1963	200	1993	411
1922	107	1964	216	1994	405
1923	111	1965	219	1995	400
1924	101	1966	241	1996***	385
1925*	97	1967	234	1997	361
1929	73	1968	230	1998	355
1930	59	1969	238	1999	354
1931	57	1970	246	2000	349
1932	48	1971	262	2001	353
1933	58	1972	265	2002	350
1934	38	1973	278	2003	348
1935	32	1974	284	2004	344
1936	45	1975	290	2005	346
1937	63	1976	293	2006	344
1938	65	1977	304	2007	348
1939	43	1978	314	2008	341
1940	44	1979	327	2009	349
1940 lõpp	üle 40	1980	339	2010	354
1947	47	1981	348	2011	360
1951	53	1982	350	2012	366
1953	69	1983	364	2013	366
1954	78	1984	370	2014	370
1955	86	1985	376	2015	374
1956	86	1986	377	2016	378
1957	99	1987	385	2017	384
1958	110	1988	402	2018	386
1959	116	1989	414	2019	395
1960	121	1990	427		
1961	155	1991	409		

* Aastate 1926–1928, 1941–1946, 1948–1950 ja 1952 seni leitud andmed on vastuolulised, seetõttu neid ei esitata.

** Liikmeskonna märgatav kasv 1960. aastate alguses on seletatav mh kirjavahetajaliikme (korrespondendi) staatuse likvideerimisega: suur osa endisi kirjavahetajaliikmeid sai tegevliikmeks.

*** Alates 1996. aastast on seltsi aastaraamatutes esitatud ka seltsi välisliikmete arv. Olgugi eraldi esile toodud, sisaldub välisliikmete arv tegevliikmete arvus.

¹⁴ Aegade jooksul on seltsil olnud mitmesuguse staatusega liikmeid: tegevliikmed, auliikmed, toetajaliikmed, kirjavahetajaliikmed, lihtliikmed, kandidaadid. Käesolevas lisas esitatakse seltsi liikmete koguarv hõlmab tegev- ja auliikmeid, kes on kõige olulisemalt seotud seltsi sisulise tegevusega. Aastaülevaadetest nopitud arvandmeid maksab käsitada kriitiliselt nii võimalike lähtevigade kui ka sõja- ja sõjajärgsete aastate kahtlaste kirjapanekute või dokumenteerimatuse tõttu. Üldjuhul kajastavad andmed aastalõpu seisuga, mõnel juhul ka aastakoosoleku või mõnda muud aega.

LISA 3. SELTSI AULIHKMED

- 1925 Lauri Kettunen
1929 Oskar Kallas
1933 Johannes Voldemar Veski
1934 Emil Nestor Setälä
1937 Johannes Aavik, Eemil Aukusti Tunkelo
1938 Just Knud Qvigstad, Artturi Kannisto, József Szinnyei, Konrad Nielsen
1939 Konstantin Päts, Johan Laidoner, Martti Rapola, Yrjö Heikki Toivonen
1948 Dmitri Bubrich
1966 Friedebert Tuglas
1974 Paul Ariste, Arnold Kask, Vassili Lõtkin, Marta Mäesalu, Eduard Päll
1980 Elmar Elisto, Ernst Nurm, Aili Univere
1985 Hella Keem
1990 Mari Must
1995 Eduard Leppik, Juhan Peegel, Huno Rätsep
1998 Valdek Pall
1999 Henn Saari, Ülo Tedre, Eeva Ahven
2000 Paul Alvre, Rein Kull, Meinhard Laks
2005 Helmi Neetar, Uno Liivaku
2009 Viivi Maanso, Ellen Uuspõld, Tiit-Rein Viitso
2010 Helju Kaal, Mati Hint
2011 Valve-Liivi Kingisepp, Mati Erelt
2013 Reet Kasik, Jaak Peebo
2014 Arvo Krikmann
2015 Enn Ernits, Lembit Vaba
2016 Asta Õim
2017 Tiiu Erelt
2019 Ellen Niit

LISA 4. SELTSI JUHTIMINE

Juhatuse esimehed, kohusetäitjad, hooldajad

1920–1925	Lauri Kettunen
1925–1934	Andrus Saareste
1934–1935	Julius Mägiste
1935	Andrus Saareste ¹⁵
1935–1936	Julius Mägiste ¹⁶
1936	Julius Mägiste ¹⁷
1936–1942	Andrus Saareste ¹⁸
1942–1944	Johannes Voldemar Veski ¹⁹
1944	Arnold Kask
1945	Johannes Voldemar Veski ²⁰
1946	Johannes Voldemar Veski ²¹
1946–1968	Johannes Voldemar Veski
1968–1982	Arnold Kask
1982–1988	Huno Rätsep ²²
1988–1989	Eeva Ahven ²³
1989	Tiit-Rein Viitso ²⁴
1989–1990	Eeva Ahven ²⁵
1990–1992	Henn Saari ²⁶
1992–1993	Jüri Viikberg ²⁷
1993–1997	Tiit-Rein Viitso
1997–2006	Mati Erelt
2006–	Helle Metslang

---

¹⁵ Lahkub teisest poolaastast Ungarisse.

¹⁶ Esimehe kohusetäitja alates 1935. a teisest poolaastast.

¹⁷ Valitakse esimeheks 1.03.1936, astub 4.10.1936 pärast A. Saareste naasmist tagasi.

¹⁸ Valitakse esimeheks 4.10.1936 ja järgnevatel aastakoosolekutel; pärast TÜST vallandamist 1941. a kaotab tegeliku võimaluse seltsi juhtida.

¹⁹ Seltsi tegelik juht abiesimehena alates sügisest 1941, alates 1942 seltsi hooldaja.

²⁰ Seltsi taastamistoimkonna esimees.

²¹ Teaduste akadeemiale allutatud seltsi ajutine hooldaja.

²² Lahkub juhatusest kevadel 1988.

²³ Juhib seltsi abiesimehena aastakoosolekuni 1989.

²⁴ Lahkub sügisel Helsingisse.

²⁵ Juhib seltsi esimehe kohusetäitjana aastakoosolekuni 1990.

²⁶ Astub tagasi sügisel 1992.

²⁷ Esimehe kohusetäitja alates 2.11.1992.

LISA 5. SELTSI KONTORI ASUKOHAD*

Aeg	Koht	Praegune address	Märkusi
1920	Pihkva uulits	Võru tänava	Juhatus koosolekud toimuvad mitmes kohas, sh esimehe Lauri Kettuneni korteris.
1921–1922	Üliõpilasmaja	Ülikooli 20 (restoran Ülikooli Kohvik)	14.02.1922 otsustab juhatus taotleda seltsile lubatud ruumi ERMi linnamajast.
1922–1926	Eesti Rahva Muuseumi maja Gildi 8	Munga ja Rütüli tänava nurgal olev maja Rütüli 15 (Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum)	Regulaarne büroo Gildi 8 avatakse 1922; 27.08.1926 kiidab juhatus heaks ruumide rentimise Jakobi 6.
1926–1927	Jakobi 6	Jakobi 2 (hävinud maja asemel on TÜ Philosophicum).	16.10.1927 kiidab juhatus heaks Lutsu 10 ruumide üürimise.
1927–1930	Lutsu 10	Hävinud maja asemel on Tartu mänguasjamuuseumi kõrval asuv hiljem ehitatud hoone Lutsu 12.	Alaline kontor Lutsu 10 likvideeritakse, murdekogud deponeeritakse aasta lõpul Lai 34-6; 22.11.1930 toimub seal juhatusse koosolek.
1930–1932	Lai 34-6	Lai 34-6	Just asutatud TÜ Eesti ja Sugukeelte Arhiiv saab kolm tuba aadressil Lai 34-6.
1932	Gustav Adolfi 14	Endise TÜ keemiahoone kohal Toomemäe-poolses nurgas olnud maja asemel on TÜ õppehoone Philosophicum Jakobi 2.	Eesti ja Sugukeelte Arhiiv kolib Gustav Adolfi 14. 7.12.1932 pooldab juhatusse enamuse kolimist Eesti ja Sugukeelte Arhiivi juurde Gustav Adolfi 14.
1933	Gustav Adolfi 14	Endise TÜ keemiahoone kohal Toomemäe-poolses nurgas olnud maja asemel on TÜ õppehoone Philosophicum Jakobi 2.	Eesti ja Sugukeelte Arhiiv nimetatakse Eesti Keele Arhiiviks; seltsi juhatusse esimene koosolek Gustav Adolfi 14 toimub 9.02.1933. 7.06.1933 otsustab juhatus „AESi asjaajamine üle viia Foneetika laboratooriumi ruumesse“ Lai 36.

1933–1936	Lai 36	Lai 36	Selts töötab algul foneetika, hiljem psühholoogia laboratooriumi ruumes (samal aadressil). 13.01.1936 otsustatakse taotleda ruume Eesti Keele ja Sugukeelte Arhiivilt ja võimalusel kolida sinna.
1936–1944	Rüütli 24	Lai 29; Laia ja Rüütli tänava nurgal olnud ülikooli apteegiga maja (hävinud); hilisem hoone kuulus Eesti Telefonile.	Eesti ja Sugukeelte Arhiiv saab ruumid Rüütli 24 (1940–1941 – 21. Juuni tänav). 27.01.1936 toimub seltsi juhatuse koosolek seltsi büroos Lai 36, 10.02. 1936. a alates asub seltsi kontor Eesti ja Sugukeelte Arhiivi ruumides Rüütli 24.
1944	Rüütli 24	Lai 29	Hoone koos seal olnud seltsi varaga (fonograafirullid, kohanimekaardid) hävib lahingute käigus.
1945–1946	Mäe 33	Mäe 33	Läänemaale evakueeritud murdekogud tuuakse TRÜ ruumidesse Mäe 33, kogud korrastatakse.
1947–1952	Riia 60	Kaitseväe Akadeemia maja Riia 12	Teaduste akadeemiale allutatud selts töötab TA Keele ja Kirjanduse Instituudi ruumes.
1952–1956	Aia 42	Kirjandusmuuseumi maja Vanemuise 42	Ajutine paiknemine Kirjandusmuuseumi majas.
1956–1958	Estonia pst 7, Tallinn	Teaduste akadeemia maja Estonia pst 7, Tallinn	KKI järel kolitakse Tallinna ka ES TA Keele ja Kirjanduse Instituudi ruumesse.
1958–1981	Sakala 35 (hiljem Sakala 3 samas majas)	Kaitseministeeriumi maja Sakala 3, Tallinn	TA Keele ja Kirjanduse Instituudi ruumes.
1981–	Lauristini (hiljem Roosikrantsi) 6	Eesti Keele Instituudi maja Roosikrantsi 6, Tallinn	TA Keele ja Kirjanduse Instituudi / Eesti Keele Instituudi ruumes.

* Aastani 1956 asub seltsi kontor Tartus.

NIMESID²⁸

Aben, Karl	Aben, Karp
Ainelo, Jaan	Bundberg, Jaan
Alvre, Paul-Johannes	Simenson, Paul-Johannes
Alttoa, Villem	Alto, Villem
Annist, August	Anni, August
Ariste, Paul	Berg, Paul
Arumaa, Peeter	Blaubrück, Peeter
Elisto, Elmar	Trinkmann, Elmar
Laugaste, Eduard	Treu, Eduard
Masing, Uku	Masing, Hugo-Albert
Mägiste, Julius	Mälson, Julius
Nilus, Valter	Nilus, Valter
Nurmekund, Pent	Roosmann, Arthur
Pukits, Mart	Voorusleid (pseudonüüm)
Puusepp, Priidu	Puusepp, Friedrich
Rajandi, Edgar-Adolf	Rosenstrauch, Edgar-Adolf
Rajandi, Henno	Rosenstrauch, Henno-Joonatan
Saareste, Andrus	Saaberg/Saaberk, Andrus (Albert) Kustas
Saari, Henn	Speek, Henn
Silvet, Johannes	Schwalbe, Johannes
Tauli, Valter	Poissman, Valter
Toomse, Mihkel	Tooms, Mihkel
Toona, Richard	Tomson, Richard
Tuglas, Friedebert	Mihkelson/Michelson, Friedebert
Univere, Aili	Univer, Aleksandra
Vaide, Leonhard	Vaaks, Leonhard
Viidalepp, Richard	Viidebaum, Richard
Viires, Ants	Veber, Ants
Vilbaste, Gustav	Vilberg, Gustav
Voolaine, Paulopriit	Pedmanson, Paul Friedrich

²⁸ Isikunimesid on käesolevas trükises kasutatud tavalisel tänapäevasel kujul. Teemaga põhjalikumaks tutvumiseks on vajalikud ka nende eestistamis- või muutmiseelsed versioonid.

KASUTATUD LÜHENDID

AES	Akadeemiline Emakeele Selts
ARLK	Alaline Rahvusvaheline Lingvistide Komitee
DIGAR	Digitaalarhiiv
EFNIL	European Federation of National Institutions for Language (Euroopa Rahvuslike Keeleinstitutsioonide Föderatsioon)
EK	ajakiri Eesti Keel
EKA	Eesti Keele Arhiiv
EKI	Eesti Keele Instituut
EKN	Eesti keelenõukogu
EKP	Eestimaa Kommunistlik Partei
EKS	Eesti Kirjanduse Selts
EKSA	Eesti Keele Sihtasutus, Emakeele Sihtasutus
ENSV	Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
ER	Eesti Raadio
ERM	Eesti Rahva Muuseum
ERR	Eesti Rahvusringhääling
ES	Emakeele Selts
ESA	Emakeele Seltsi aastaraamat
EST	Emakeele Seltsi toimetised
EV	Eesti Vabariik
GGG	Generatiivse grammatika grupp
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
KK	ajakiri Keel ja Kirjandus
KKI	ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut
MISA	Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed
NLKP KK	Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee
NSV Liit	Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit
OK	ajakiri Oma Keel
SUS	Suomalais-Ugrilainen Seura (Soome-Ugri Selts)
TA	Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Eesti Teaduste Akadeemia
TLÜ	Tallinna Ülikool
TPI	Tallinna Polütehniline Instituut
TRÜ	Tartu Riiklik Ülikool
TUI	Teadusliku Uurimise Instituut
TÜ	Tartu Ülikool

VEKSA	Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ühing
VV	Vabariigi Valitsus
VÕK	Vabariiklik Õigekeelsuskomisjon
ÕES	Õpetatud Eesti Selts
ÕS	Eesti Õigekeelsussõnaraamat, Õigekeelsussõnaraamat
ÜK(b)P	Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei
ÜTÜ	Üliõpilaste Teaduslik Ühing

ALLIKMATERJALID

- Ajakiri Eesti Keel 1922–1940.
- Ajakiri Eesti Keel ja Kirjandus 1941.
- Ajakiri Keel ja Kirjandus 1958–2019.
- Ajakiri Oma Keel 2001–2019.
- Ahven, Heino 1970. Emakeele Selts. Lühiülevaade minevikust ja tänapäevast. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Selts. Tallinn.
- Emakeele Seltsi aastaraamatud 1920–1925.
- Emakeele Seltsi aastaraamatud 1955–2018.
- Keem, Hella 1972. Andrus Saarestest. Pilk aastakümnete taha. – Keel ja Kirjandus, nr 8, lk 488–496.
- Raid, Niina 1999. Tartu tänavad aastani 1940. Tartu.
- Rätsep, Huno 2003. Tartu ülikooli eesti keele arhiivi saamisloost ja saatusest. – 200 aastat eesti keele ülikooliõpet. Tartu, lk 153–170.
- Viikberg, Jüri 1998. Vastab murdekoguja Hella Keem. – Emakeele Seltsi aastaraamat 35–42 (1989–1996), lk 145–160.

ARHIIVIMATERJALID

- Akad. Emakeele Selts. Juhatuse koosolekute protokollid. (9. V 1920. a – 15. X 1926. a) – R-2362, 2, 3.
- Ak. Emakeele Selts Tartus. Juhatuse koosolekute protokollid. II. 29. X 1926 – 7. III 1929. – R-2362, 2, 36.
- Akadeemilise Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokolliraamat. III. 17.03. 29–5.05.33. – R-2362, 2, 54.

- Akadeemilise Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokolliraamat. IV. 9.05.33–14.09.36. – R-2362, 2, 66.
- Akadeemiline Emakeele Selts, juhatuse protokolliraamat. 1936–1938 (Hiljem lisatud: ENSV TA Emakeele Selts. Juhatuse koosolekute protokollid. 3.10.36–22.10.38. – R-2362, 2, 71.
- AES-i juhatuse koosolekute protokollid. 12.11.38–14.09.39. – R-2362, 2, 87.
- AES-i juhatuse koosolekute protokollid. 10. X 1939 – 1. XII 1949. – R-2362, 2, 96.
- ENSV TA Emakeele Selts. AES-i juhatuse koosolekute protokollid. 14.12.1949–20.05.1957. – R-2362, 2, 162.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. 30.08.1957–03.03.1962. – R-2362, 2, 223.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. 17. III 1962 – 20. XI 1966. – R-2362, 2, 262.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. 23. detsember 1966 – 8. aprill 1969. – R-2362, 2, 297.
- Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi juhatuse protokollide raamat. Alustatud 28. mail 1969. a. Lõpetatud 17. märtsil 1974. a. – R-2362, 2, 319.
- Eesti NSV Teaduste Akadeemia juures asuva Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollide raamat. Alustatud 17. märtsil 1974. Lõpetatud 1. märtsil 1978. – R-2362, 2, 374.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. Alustatud 26.04.1978. Lõpetatud 31.03.1982. – R-2362, 1, 272.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. 28.04.1982–29.10.1986. – R-2362, 1, 314.
- Materjalid keeleeuenduste kohta. 1924–1929. – R-2362, 3, 7.
- ENSV TA Emakeele Selts. Juhatuse koosolekute protokollid M. Toomse kaebekirja küsimuses. 18.11.1938–17.01.1939. – R-2362, 2, 88.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. 24.11.1986–12.02.1993 (nr 838–884). – Käsikiri Emakeele Seltsis: Fond 25, nimistu 1.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosolekute protokollid. 08.03.1993–20.03.2000 (nr 885–932). – Käsikiri Emakeele Seltsis.
- Emakeele Seltsi juhatuse koosoleku protokoll 2000–2007 (nr 933–974) – Käsikiri Emakeele Seltsis.
- Emakeele Seltsi juhatuse protokollid. 2008–2014 (nr 975–1023). – Käsikiri Emakeele Seltsis.
- Emakeele Seltsi juhatuse protokollid alates 2015 (1024–1046) – Käsikiri Emakeele Seltsis.

(Akadeemilise) Emakeele Seltsi koosolekute registreerimise raamat 1920 (koostajad H. Keem ja U. Sert) (Lõpeb 17.05.2012 koosolekuga nr 722 – JV). – Käsikiri Emakeele Seltsis.

Emakeele Seltsi Tallinna koosolekute osavõtjate registreerimise raamat. Alustatud 23.10.2006. – Käsikiri Emakeele Seltsis.

Emakeele Seltsi Tartu koosolekute osavõtjate registreerimiseraamat. Alustatud 28. märts 2014. – Käsikiri TÜ eesti keele ja üldkeeleteaduse instituudis.